

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

**Profesionální pěstounská péče a její postavení
v systému náhradní rodinné péče**

Diplomová práce

Autor: Bc. Markéta Machová
Studijní program: N 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: PhDr. Alena Dědečková

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Markéta Machová
Studium:	P12622
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Profesionální pěstounská péče a její postavení v systému náhradní rodinné péče
Název diplomové práce AJ:	Professional Guardian Care and Its Position in the System of Alternative Family Care

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá problematikou profesionální pěstounské péče v ČR v souvislosti s novelou zákona č. 359/ 1999 Sb., o sociálně ? právní ochraně dětí. Tato novela přináší nově institut profesionální pěstounské péče na přechodnou dobu a klade důraz na vytvoření sítě podpůrných služeb pro výkon této profese. V první části práce bude konkrétně představen nový systém profesionální pěstounské péče v ČR a jeho porovnání s modely profesionální pěstounské péče v zahraničí. Ve výzkumné části bude pozornost zaměřena na odbornou veřejnost, na její názor na tuto formu náhradní rodinné péče a případné zkušenosti s ní. Bude využita kvalitativní výzkumná strategie, kvalitativní rozhovory.

Anotace:

Diplomová práce se zabývá problematikou profesionální pěstounské péče v ČR v souvislosti s novelou zákona č. 359/ 1999 Sb., o sociálně ? právní ochraně dětí. Tato novela přináší nově institut profesionální pěstounské péče na přechodnou dobu a klade důraz na vytvoření sítě podpůrných služeb pro výkon této profese. V první části práce bude konkrétně představen nový systém profesionální pěstounské péče v ČR a jeho porovnání s modely profesionální pěstounské péče v zahraničí. Ve výzkumné části bude pozornost zaměřena na odbornou veřejnost, na její názor na tuto formu náhradní rodinné péče a případné zkušenosti s ní. Bude využita kvalitativní výzkumná strategie, kvalitativní rozhovory.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Alena Dědečková

Oponent: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 14.2.2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hronově 3. 11. 2016

Bc. Markéta Machová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji PhDr. Aleně Dědečkové za odborné vedení mé diplomové práce a její trpělivost. Dále děkuji všem pracovníkům orgánu sociálně - právní ochrany dětí, kteří mi poskytli cenné názory, které jsem v této práci využila. A v neposlední řadě můj dík patří pěstounkám na přechodnou dobu, jejichž zkušenosti byly přínosné pro vypracování této diplomové práce.

Anotace:

MACHOVÁ, Markéta. *Profesionální pěstounská péče a její postavení v systému náhradní rodinné péče*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 96 stran. Diplomová práce.

Předložená diplomová práce mapuje situaci v oblasti náhradní rodinné péče v České republice, která v posledních několika letech prochází velkými změnami. Konkrétně se zaměřuje na jednu z forem náhradní rodinné péče, kterou je pěstounská péče na přechodnou dobu. Jde o institut, se kterým doposud Česká republika nemá příliš zkušeností, ale který je velkou částí odborné veřejnosti prosazován a doporučován. Diplomová práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické.

Teoretická část mapuje systém náhradní rodinné péče v České republice, jeho hmotné zabezpečení a možnosti, které v současné době umožňuje v péči o ohrožené děti. Zaměřuje se především na pěstounskou péči na přechodnou dobu, na její specifika, možnosti a úskalí. Dále seznamuje s fungováním institutu v Polsku a na Slovensku, kde mají s touto formou náhradní rodinné péče dlouhodobější zkušenosti než Česká republika.

Empirická část je zaměřena na názory odborníků, pracovníků Orgánu sociálně-právní ochrany dětí a samotných pěstounů na přechodnou dobu. Cílem šetření bylo zjistit zkušenosti a názory pracovníků OSPOD a pěstounů a tím i vyhodnotit funkčnost institutu náhradní rodinné péče, konkrétně pěstounské péče na přechodnou dobu.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, pěstoun, OSPOD

Annotation:

MACHOVA, Marketa. *Professional Guardian Care and Its Position in the System of Alternative Family Care*. The City of Hradec Kralove: Pedagogical Faculty, The University of Hradec Kralove, 2016. 96 pages. Diploma Theses.

This Master's thesis is concerned with the situation of the alternative family care in the Czech Republic, which has been undergoing evolution and changes. The major objective of this study is to study one of the forms of alternative family care which is temporary foster care. The Czech Republic has not had much experience with this establishment so far, but it is promoted and recommended in large measure by the public engaged in related professions. The Master's thesis is composed of two parts – a theoretical part and an empirical part.

The theoretical part analyses the system of alternative family care in the Czech Republic, its financial resources and the possibilities the system provides for the care of endangered children. It is particularly aimed at temporary foster care and its distinctions, possibilities, and difficulties. Further, it describes how the system of temporary foster care functions in Poland and Slovakia, where have practised this type of alternative family care for a longer period of time than in the Czech Republic.

The empirical part investigates the opinions of experts, Professionals from the entities providing social and legal protection of children, and of temporary foster parents. The aim of the part was to gather and demonstrate their points of view and to assess the functionality of alternative family care, temporary foster care specifically.

Keywords: alternative family care, foster care, temporary foster care, foster, authorities providing social and legal protection of children

Seznam zkratek

NRP	Náhradní rodinná péče
PP	Pěstounská péče
PPPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu
SPOD	Sociálně - právní ochrana dětí
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
NOZ	Nový občanský zákoník
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ÚP	Úřad práce
CAN	Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

Obsah

Úvod	9
1. Rodina a její vliv na vývoj dítěte	11
1.1. Dítě bez rodiny	12
2. Náhradní rodinná péče	14
2.1. Legislativní rámec náhradní rodinné péče	15
3. Formy náhradní rodinné péče	18
3.1. Osvojení	18
3.2. Poručenská péče	19
3.3. Péče jiné fyzické osoby než rodiče	20
3.4. Pěstounská péče	21
3.5. Pěstounská péče na přechodnou dobu	22
4. Proces zprostředkování PPPD	25
4.1. Náležitosti evidence žadatele	25
4.2. Odborné posouzení žadatele	26
4.3. PRIDE	28
5. Hmotné zabezpečení PP a PPPD	32
5.1. Státní příspěvek na výkon PP	34
6. Péče o pěstouny na přechodnou dobu	35
6.1. Dohoda o výkonu PP	35
6.2. Práva osoby pečující a osoby v evidenci	37
6.3. Přínos PPPD	40
7. Pěstounská péče v zahraničí	42
7.1. NRP na Slovensku	42
7.2. Pěstounská péče v Polsku	44
8. Výzkumná část	47
8.1. Cíle výzkumného šetření	47
8.2. Metody a techniky výzkumu	48
8.3. Charakteristika informantů	49
8.4. Organizace výzkumného šetření	50
8.5. Transformace	51
8.6. Interpretace zjištěných výsledků dílčích cílů	53
8.7. Shrnutí výzkumného šetření	71
9. Doporučení pro praxi	76
Závěr	78
Seznam zdrojů	80
Seznam příloh	83
Příloha A	84
Příloha B	89

Člověk je na této planetě zajisté nejúspěšnějším živočišným druhem. Příroda ho stvořila nedokonalým, ale několikrát ho pojistila. Když selže vlastní rodičovství, nenechá lidské potomstvo na holičkách, nýbrž pojistí je rodičovstvím novým, stejně bio psychickým jako to vlastní, stejně přírodním a přirozeným, stejně pravým – ba pravějším, neboť pomáhajícím a vpravdě záchranným.“

Zdeněk Matějček

Úvod

„Pěstounská péče v naší republice zaujímá již řadu let nezastupitelné místo v systému náhradní rodinné péče. Její význam je ceněn především z hlediska hloubky a stability citových vztahů mezi pěstouny a dítětem, dále z hlediska tolerance poruch a problémů ve vývoji dítěte s čímž je spojena snaha o zajištění optimálního vývoje dítěte a v neposlední řadě také z hlediska společné perspektivy dítěte s pěstounskou rodinou“. (Kolouchová, Sobotková, 2004, str. 14). Výzkumy však ukazují, že počty pěstounů jsou nedostačující a velký počet dětí tak vyrůstá v ústavních zařízeních i když by mnohé z nich mohly žít v rodinném prostředí. Z tohoto důvodu řada odborníků z oblasti náhradní rodinné péče již několik let usiluje o změnu v systému náhradní rodinné péče.

Díky snaze odborníků byla počátkem listopadu 2012 přijata novela zákona č.359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí. Ta nově zavádí pojem profesionální pěstounské péče (pěstounská péče na přechodnou dobu). Tato forma náhradní rodinné péče má v zahraničí dlouholetou tradici, v ČR však její prosazení bylo velmi problematické. Klade totiž velké nároky na systém služeb pro pěstouny, kterých je v některých menších městech České republiky nedostatek, popř. chybí úplně.

Téma profesionální pěstounské péče, resp. pěstounské péče na přechodnou dobu jsem si vybrala proto, že mi je profesně blízké. Pracuji na oddělení sociálně - právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) MěÚ a mám tedy možnost s profesionálními pěstouny i s lidmi, kteří by o tuto formu náhradní rodinné péče měli zájem, často setkávat. Novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí klade na pracovníky OSPOD velké nároky. Jedná se o naprosto převratný pohled na práci pěstounů. Pěstounství jako takové je nově vnímáno jako profese, za kterou náleží finanční odměna. Téma diplomové práce bylo zvoleno v době, kdy byla novela čerstvě přijata, v názvu práce je proto uvedeno spojení

profesionální pěstounská péče. Toto označení se běžně používá v zahraničí, v našich podmínkách se však označuje jako pěstounská péče na přechodnou dobu, i já tento název budu dále používat.

Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část seznamuje s druhy náhradní rodinné péče a podrobněji se věnuje pěstounské péči na přechodnou dobu, jejímu hmotnému zabezpečení, přípravě pěstounů a dále uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče. Dále stručně popisuje fungování pěstounské péče na Slovensku a v Polsku.

Cílem práce je seznámení s pěstounskou péčí na přechodnou dobu jako jednou z možných forem náhradní rodinné péče. Vzhledem k tomu, že se jedná o formu, se kterou nemá Česká republika dlouhodobé zkušenosti, bude výzkumná část věnována názorům odborné veřejnosti a případně i problémům a nepochopením, které přirozeně se zaváděním něčeho nového vznikají. Práce má za dále cíl prostřednictvím rozhovorů s pracovníky orgánu sociálně – právní ochrany dětí a pěstounů zjistit, zda pěstounská péče na přechodnou dobu je přínosem do systému náhradní rodinné péče, zda je funkční.

Práce bude přínosem nejen pro odbornou veřejnost, ale v neposlední řadě i pro případné zájemce o tuto formu péče. Práce zprostředkuje dostatek informací k případnému rozhodování o možnosti věnovat se této formě náhradní rodinné péče profesně.

1. RODINA A JEJÍ VLIV NA VÝVOJ DÍTĚTE

Rodina je pro dítě v raném období života tím nejdůležitějším. Představuje první model lidského soužití, se kterým se dítě setkává. Formuje jeho vývoj, ovlivňuje životní cestu, dítě v ní nachází oporu a zároveň mu pomáhá budovat hodnoty a jeho individuální odlišnost. Pokud fungují zdravé rodinné vztahy, získá dítě do budoucna pocit jistoty, předvídatelnosti, spolehnutí se na druhé lidi, což jsou základní předpoklady pro úspěšné fungování ve vztazích, v běžném životě obecně. Dítě získává pocit vlastní hodnoty a uvědomění si hodnoty ostatních lidí.

Rodina představuje vzorový model společnosti, ve které má dítě možnost osvojit si první mezilidské vztahy, komunikační dovednosti, návyky a základní vzorce chování. Prostřednictvím ní také dochází k předávání tradic, zvyků a kulturních hodnot. Mezi jednotlivými členy se v rámci jejich rolí vytvářejí rozmanité vztahy, pro něž je charakteristické určité chování a styl komunikace.

„Rodina poskytuje dítěti pocit jistoty a bezpečí. V rodině nachází příležitost pro navázání spolehlivého citového vztahu, který je významnou emoční zkušeností a modelem pro další mezilidské vztahy. Emoční akceptace je podstatná pro rozvoj dětské identity, zejména jeho sebeúcty a sebedůvěry“. (Vágnerová, 2008, str. 590)

Pro dítě má nezastupitelný význam, je pro něj bezpečným prostorem, domovem, kde si poprvé uvědomuje svoje místo ve společnosti a je také první, která dítěti určuje pevné a spolehlivé hranice, které jsou pro jeho další vývoj nezbytné.

„Můžeme dnes pokládat za prokázané, že v motivaci lidského rodičovství se uplatňují i síly psychologické a společenské, které umožňují přijetí nevlastního dítěte. Vedle rodičovství biologického je tu tedy i rodičovství psychologické. Jedno druhé rozhodně nevyklučuje, velkou většinou jdou dokonce spolu ruku v ruce. Jsou ale případy rodičovství jen biologického (bez psychologického), to když vlastní rodiče k vlastnímu dítěti nic necítí a opouštějí je, a jsou případy rodičovství jen psychologického (bez biologického), to když cizí lidé přijímají cizí dítě za své. Zvláště zdůrazňují slovíčko přijímají, neboť právě ono nás dále povede k rodičovství, které můžeme nazvat rodičovstvím pravým, opravdovým, skutečným“. (Matějček, 2002, str. 65)

1. 1. Dítě bez rodiny

„V každé společnosti a v každé době je určitý počet dětí, o které se jejich rodiče nemohou, nedovedou nebo nechtějí starat, popř. to z nějakého důvodu není žádoucí“. (Langmeier, Matějček, 2011, str. 344). Z důvodu byl každý společenský systém nucen hledat cesty, jak situaci dětí bez rodičů řešit. Ráda bych ve zkratce zmínila vývoj náhradní rodinné péče od vzniku Československa do současnosti. Do roku 1928 se na našem území uplatňovaly zákony dle všeobecného rakouského zákoníku. Roku 1928 byl přijat zákon č.56/1928 Sb., který hovoří o osvojení, které vymezuje jako období vztahu mezi biologickým rodičem a dítětem. Týkalo se to však především majetkové roviny, otázce převodu dědického práva. Nejvíce rozšířeným druhem náhradní rodinné péče v období před druhou světovou válkou bylo pěstounství. *„V roce 1950 byla však bez jakéhokoliv varování a přípravy zrušena pěstounská péče, což mělo za následek, že tisíce dětí musely opustit své nové rodiny a jejich domovem se staly neosobní velkokapacitní dětské domovy a nastala doba rozkvětu tzv. kolektivní výchovy“.* (Kovařík, 2000)

Tyto domovy byly mnohdy narychlo budovány ze znárodněných zámků a šlechtických sídel. Důvodem pro kolektivní výchovu byla snaha o dohled nad idealistickou výchovou dětí a mládeže.

Dne 1. 4. 1964 byl uveden v účinnost zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, který hovoří o výchově rodinné, která by měla mít přednost před výchovou kolektivní. Je zde vyzdvížen přednostní zájem dítěte. V roce 1973 byl přijat zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, kterým byl znovuobnoven institut pěstounské péče. Zákon upravoval pěstounskou péči a přiznával nárok na hmotné zabezpečení dítěte a pěstouna.

„Zásadní obrat v postoji k přednosti náhradní rodinné péče před ústavní výchovou nastaly v právní úpravě díky přijetí zákona č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů, kterým byl zakotvena přednost náhradní rodinné přepřed ústavní výchovou a povinnost soudu zkoumat, zda výchovu nelze zajistit náhradní rodinnou péčí“. (Vránová, 2011, str. 26)

Za významný mezník v náhradní rodinné péči lze považovat rok 2000, kdy byla přijata Haagská úmluva, která umožňuje mezinárodní osvojení.

Zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, bylo upraveno zprostředkování osvojení a pěstounské péče. Česká republika však byla přesto často

kritizována za to, že umisťuje velké množství dětí do ústavních zařízení. Jednalo se především o malé děti, které končily v zařízeních, konkrétně v kojeneckých ústavech. Česká republika se proto rozhodla novelizovat zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Přelomové bylo ustanovení o pěstounské péči na přechodnou dobu, která začala být vnímána jako zaměstnání, za které náleží pěstounovi pravidelný měsíční plat. Pěstounovi je přiznán nárok na výplatu odměny i v případě, kdy nemá žádné dítě v momentální péči. Kdykoliv, v případě potřeby, je však připraven dítě do rodiny přijmout. Děti nemusí být umísťovány v dětských domovech a kojeneckých ústavech a je jim poskytována péče v náhradní rodině. Díky přijaté novele se urychlil a zkvalitnil proces zprostředkování náhradní rodinné péče.

2. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

„Náhradní rodinná péče je institut sociálně-právní ochrany dětí určený dětem, které z různých důvodů nemohou vyrůstat ve vlastní biologické rodině. Jejím účelem je poskytnout těmto dětem přechodnou či dlouhodobou péči, co nejvíce se podobající péči rodinné, pokud možno při zachování vazby dítěte s původní rodinnou v maximální možné míře“. (Motejl, 2007, str. 82)

Oproti minulosti se v současné době do systému náhradní rodinné péče jen velmi zřídka dostanou děti skutečně osiřelé, tedy ty, které přišly o jednoho, nebo oba rodiče. V naprosté většině případů se v tomto systému setkáváme s dětmi sociálně osiřelými, tedy těmi, kteří rodiče, nebo alespoň jednoho z nich mají, ale ti se o dítě nemohou, nechtějí, nebo nedokážou postarat. Většina z těchto dětí je poté umísťována do péče širší rodiny, nebo do péče osob dítěti nějak blízkých. Pokud tato možnost není, řeší se situace dítěte hledáním osob z okruhu prověřených zájemců o náhradní rodinnou péči vedenou v evidenci krajských úřadů.

„Do náhradní výchovné nebo rodinné péče by měly být umísťovány děti, které jsou z nějakého důvodu ve svém výchovném prostředí závažně ohroženy. Mezi tyto důvody se na celém světě považuje týrání, zneužívání, závažné formy zanedbávání a další jevy, které ohrožují život, zdraví nebo optimální vývoj dítěte“. (Ptáček a kol., 2011, str. 45)

Je proto velmi důležité najít pro každé dítě tu nejvhodnější formu náhradní rodinné péče. Při hledání je potřeba dbát především o zájem a blaho každého dítěte, jeho specifické potřeby tak, aby jeho další vývoj byl harmonický.

„Všem formám náhradní péče je však jedna charakteristika společná – dítě je vychovááno lidmi, jimž se nenarodilo. Genetickým vkladem do života je vybavili cizí a zpravidla docela neznámí lidé. Jeho nynější vychovatelé neměli možnost „sžít se s ním“ v době jeho prenatalního vývoje, neprožívali jeho porod a nesdíleli s ním první období jeho postnatálního vývoje. Přijali je jako “cizí“, či jinak řečeno jako „velkou neznámou“. Následkem toho před nimi stojí zcela osobitý úkol, tj. naučit se mu rozumět, přizpůsobit se mu, upravit svůj životní rytmus a styl tak, aby vyhovoval nejen jim samým, ale i tomuto „neznámému dítěti“. Jsou tedy vystaveni určitým specifickým nárokům“. (Matějček, 1995, str. 45)

Samotný vývoj dítěte je spjatý s prostředím, ve kterém vyrůstá. Špatné podmínky v biologické rodině, opakované změny výchovného prostředí, pobyt v ústavním zařízení, to vše velmi silně ovlivňuje další život dítěte. Závadové rodinné prostředí se projevuje nevhodným chováním vůči okolí, neschopností začlenění se v dospělosti do běžného života.

„Podle studií se okolo 30 % dětí umístěných do náhradní péče potýká s emočními a vývojovými poruchami a poruchami chování. Nejvýznamnější, rozhodující a nezastupitelný faktor pro nápravu psychické deprivace je kvalita náhradní péče, a v tomto smyslu zejména náhradní rodinné péče“. (Ptáček, 2011, str. 3)

Náhradní rodinná péče by měla naplňovat potřebu stimulace, smysluplného světa, životní jistoty a citových rodinných vztahů, vědomí identity a příslušnosti k rodině, perspektivy otevřené budoucnosti.

2. 1. Legislativní rámec náhradní rodinné péče

Institut náhradní rodinné péče je přímo či v obecné rovině upraven v několika právních dokumentech. Tato práce zmiňuje ty, ve kterých je tento institut zmiňován ve větší míře a které jsou pro samotný systém NRP podstatné.

Jedná se o tyto dokumenty:

Listina základních práv a svobod

Podstatný je především článek 32, odst. 4., kde je uvedeno, *“ že děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona“*. Není tedy možné, aby o vyjmutí dítěte rozhodoval např. orgán sociálně-právní ochrany dětí, nebo jiné instituce či organizace, které se zabývají ochranou práv dětí. Rozhodnutí o vyjmutí dítěte z rodiny a jeho umístění do jiného prostředí tedy přináleží pouze soudu.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Nový Občanský zákoník se věnuje problematice rodinného práva a konkrétně pěstounství ve své druhé části, hlavě třetí. Především § 967 je z hlediska pěstounské péče průlomový. Dává totiž pěstounovi povinnost udržovat a prohlubovat sounáležitost s biologickým rodičem. To je v mnoha případech velmi problematické a sporné. Stává se,

že místo pobytu biologických rodičů není známo, nebo sami zájem o děti neprojevují. Kontakt s biologickým rodičem, který je dán zákonem, je v zájmu nezletilého dítěte. Způsobuje však mnohdy komplikace pro pěstouna, který toto může vnímat jako narušení jeho výchovného působení a vybudovaných vztahových vazeb v náhradní rodině.

Do nového občanského zákoníku byla zapracována problematika rodinného práva jako takového. V minulosti toto řešil Zákon o rodině, který však v současné době neplatí a tato oblast je tak rozčleněna do více právních norem.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně -právní ochraně dětí

Tento zákon je z hlediska náhradní rodinné péče stěžejní. Jasně vymezuje práva a povinnosti související s pěstounstvím a zakládá pečujícím osobám nárok na finanční zabezpečení, konkrétně pravidelně se opakující, nebo jednorázové dávky. Ukládá zájemcům o výkon pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu podmínky, za kterých je možné být do registru žadatelů zařazen. Dále stanovuje povinnost uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, podmínky vypovězení této dohody a další skutečnosti související s výkonem pěstounské péče. Zákon o sociálně – právní ochraně dětí prošel rozsáhlou novelizací, kde hlavní důraz byl kladen na úpravu NRP a její hmotné zabezpečení.

Mezi další vnitrostátní normy, které se dotýkají institutu náhradní rodinné péče, dále patří:

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Stanovuje druhy sociálních služeb, které mohou pečující osoby využívat při výkonu pěstounské péče. V případě, že pečují o dítě s handicapem, je jim zákonem přiznána možnost pobírání příspěvku na péči, který je tímto zákonem také upraven.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Právní norma upravuje postupy soudů, jejich místní a věcnou příslušnost při rozhodování o svěření dětí do pěstounské péče, nebo jiných forem NRP.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon upravuje postup soudu ve věci určení a popření otcovství, osvojení a dále pak ve věci péče soudu o nezletilé.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č. 110/2006Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních

Smyslem tohoto zákona je ochrana práv dítěte na výchovu a vzdělávání. Zařízení, do kterého je dítě na základě rozhodnutí soudu umístěno, má za povinnost spolupráci s rodinou dítěte, poskytovat pomoc při nácviu rodičovských povinností a v neposlední řadě i poskytovat podporu při přechodu dítěte do rodiny nebo náhradního rodinného prostředí.

Zákon č.111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Česká republika ratifikovala i některé mezinárodní předpisy a ustanovení, které s péčí o dítě, ochranou jeho práv a náhradní rodinnou péčí souvisí. Jedná se především o tyto dokumenty:

Úmluva o právech dítěte

Úmluva je základní listinou práv dítěte. Česká republika ji implementovala do svého právního řádu v roce 1991. Úmluva považuje rodinu za základní jednotku společnosti a jako přirozené prostředí, ve kterém se mohou rozvíjet všichni členové, především děti. Článek 20 úmluvy uvádí, že pokud je dítě dočasně, či trvale zbaveno svého rodinného prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc státu.

Úmluva o ochraně dětí spolupráci při mezinárodním osvojení

Byla přijata Haagskou konferencí v roce 1993, Česká republika tento dokument ratifikovala v roce 1993. Cílem úmluvy je, aby se mezinárodní osvojení uskutečňovala v nejlepším zájmu dětí a s respektem k jeho právům.

Listina základních práv EU

Listina stanovuje ochranu práv rodiny po stránce právní, hospodářské i sociální. Představuje první evropskou katalogizaci lidských práv.

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003, o pravomoci a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a věcech rodičovské zodpovědnosti

Nařízení Rady zajišťuje uznávání rozsudků bez nutnosti jakéhokoliv přechodného řízení a stanovuje výjimky, kdy toto může být odepřeno.

3. FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Kapitola se bude především věnovat formám náhradní rodinné péče, které jsou v českém právním systému ukotveny. Konkrétně se jedná o osvojení, poručenství, péči jiné fyzické osoby, pěstounskou péči a pěstounskou péči na přechodnou dobu. Některé odborné prameny uvádí jako další typ náhradní rodinné péče hostitelskou péči. Zařazení této formy péče do systému NRP je však diskutabilní. Dítě do rodiny přichází na krátké pobyty a je rozsudkem i nadále svěřeno do péče ústavní. Všechny uvedené formy náhradní rodinné péče mají zákonem stanovenou přednost před péčí ústavní.

3.1. Osvojení

Jedná se o nejčastěji využívanou formu náhradní rodinné péče v České republice. V praxi je pro stejnou formu péče používán pojem „adopce“. Tento termín je zavádějící, setkáváme se s ním i u tzv. adopce na dálku, adopce zvířete v ZOO apod., nelze ji tedy považovat za ekvivalent pro osvojení.

Osvojení je považováno za nejvyšší a neoptimálnější formu náhradní rodinné péče. Nově je od 1. 1. 2014 upravena zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 795 uvádí *„Předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo že tu jsou alespoň základy takového vztahu. Osvojení nezletilého musí být v souladu s jeho zájmy“*. (Nový občanský zákoník, 2014)

Mezi osvojencem a osvojitelem vzniká stejný vztah, jako mezi biologickým rodičem a dítětem, osvojitel je zapsán do rodného listu dítěte jako rodič. Má vůči osvojenému dítěti rodičovskou zodpovědnost, vyživovací povinnost a další právní nároky i požadavky. Stává se jeho zákonným zástupcem. Současně s tím zanikají vzájemná práva mezi původní rodinou dítěte a osvojencem. Osvojenci vzniká dědické právo.

Ustanovení § 836 NOZ uvádí, že *„osvojitel je povinen informovat osvojence o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky“*. (Nový občanský zákoník, 2014). Sporné v tomto případě je, kdo bude splnění této povinnosti kontrolovat. Část odborné veřejnosti polemizuje s tím, zda je možné stanovit věk, kdy je dítě na tuto informaci připraveno a dokáže ji zpracovat. Právo dítěte na to znát rodiče a svoji minulost však musí být zachováno. Především však pro rodiče osvojitele je toto ustanovení komplikací. Přijetím dítěte za své mají snahu předchodit rodinné

vazby přetrhat a vytvořit pro dítě nové a jediné prostředí. Tyto snahy jsou pochopitelné a je tedy úkolem odborníků s osvojitelskými rodinami pracovat, vysvětlit právo každého znát svůj původ a především pomoci při seznamování dítěte s minulostí.

„Hlavním cílem a posláním osvojení je umožnit nezletilému dítěti, které z nejrůznějších důvodů nemůže vyrůstat ve své původní (vlastní, biologické) rodině, aby vyrůstalo v rodinném prostředí, mělo „svoje“ blízké lidi a byly mu tak vytvořeny co možná nejlepší podmínky pro další tělesný a psychický vývoj“. (Smutková, 2007, str. 52)

Nový občanský zákoník upouští od dělení osvojení na zrušitelné a nezrušitelné, tak jak tomu bylo v Zákoně o rodině. Stanovuje pouze, že po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení, již nelze osvojení zrušit. Výjimku tvoří pouze to, že osvojení bylo provedeno v rozporu se zákonem. Osvojení může být prohlášeno za nezrušitelné i před uplynutím tří let, a to v případě, že by to bylo v souladu se zájmy dítěte.

„K osvojení je třeba, vyjma případů uvedených v občanském zákoníku, souhlasu zákonného zástupce osvojovaného dítěte. Dosáhlo-li dítě alespoň dvanácti let, je vždy nutný osobní souhlas dítěte s osvojením. To se netýká případů, kdy je mimo jakoukoliv pochybnost, že by byl postup vyžadující osobní souhlas dítěte v rozporu s jeho zájmy, nebo že dítě není schopno posoudit důsledky svého souhlasu. U dítěte mladšího dvanácti let dává souhlas opatrovník dítěte, nicméně soud by se měl snažit získat stanovisko dítěte a přihlížet k němu při svém rozhodování“. (Krausová, 2014, str. 7)

Nově je v právní úpravě zahrnuto i osvojení zletilého, které již neplatný Zákon o rodině neumožňoval. Osvojení zletilého je možné pouze v případě, že není v rozporu s dobrými mravy. NOZ upravuje dva typy osvojení zletilého a to typ, který je podobný s osvojením nezletilého a osvojení vznikají příbuzenská práva. Nejčastěji se tohoto institutu využívá v případě osvojení sourozenců, kdy jeden z nich již dosáhla věku 18 let. Druhý případ osvojení zletilého nezakládá příbuzenský vztah osvojence k ostatním členům rodiny osvojitele a nenabývá vůči nim žádných majetkových práv.

3. 2. Poručenská péče

Poručenství je právně zakotveno v Novém občanském zákoníku. *Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka“.* (§ 928, odst. 1, Nový občanský zákoník)

Mezi poručníkem a nezletilým dítětem nevzniká takový poměr, jako mezi rodičem a dítětem. Poručník se sice stává jeho zákonným zástupcem, nemá ale vůči dítěti vyživovací povinnost. Poručenství je praktikováno ve dvou formách, a to ve formě osobní péče o dítě, nebo bez osobní péče. Poručenství bez osobní péče nelze zcela považovat za formu náhradní rodinné péče. Je právní úpravou a poručník v tomto případě pouze spravuje majetek dítěte a zastupuje ho jako jeho zákonný zástupce. Na výchově dítěte a péči o něj se nijak nepodílí. V některých případech může být poručníkem ustanoven i orgán sociálně-právní ochrany dětí. Pokud to není v rozporu se zájmy dítěte, může soud poručníkem ustanovit toho, koho doporučili rodiče. V případě, že rodiče nikoho nedoporučili, je časté, že poručníkem se stává někdo z blízkých příbuzných dítěte.

Za předpokladu, že poručník péči o dítě osobně vykonává, má právní nárok na dávky pěstounské péče. Výkon funkce poručníka je pod pravidelným dohledem soudu a to na základě slibu uzavřeného před soudem. Soud stanoví poručníkovi podávat pravidelně, minimálně jedenkrát ročně, zprávu o majetku poručence, ale i o jeho osobních záležitostech. Tím jsou myšleny především informace související s kontaktem s rodiči dítěte, školní docházkou, zdravotním stavem a zájmovou činností poručence. Většina soudů stanoví podávání zpráv dvakrát ročně a to vždy k 30. 6. a 31. 12. daného roku. Jakékoliv rozhodnutí v podstatné věci poručence vyžaduje schválení soudem. Poručník je poručenství zproštěn soudem vždy, když o to požádá. Pokud se stane pro výkon této funkce nezpůsobilý, soud jej odvolá.

3. 3. Péče jiné fyzické osoby než rodiče

„Nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů, ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče jiného člověka (dále jen „pečující osoba“). Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče musí být v souladu se zájmy dítěte“. (§ 953, odst. 1, Nový občanský zákoník)

Zpravidla se jedná o svěřením dítěte do péče některého z příbuzných. Především jsou to prarodiče, nebo sourozenci biologických rodičů. Může to však být i osoba, která je dítěti jinak blízká, k níž má vytvořen citový vztah. Pečující osoba nemá status zákonného zástupce, rozsah práv a povinností mu stanoví soud. Nejčastěji se jedná o zastupování v běžných věcech, jako je doprovod k lékaři, spolupráce se školou a jinými institucemi. Rodiče nejsou

omezení či zbavení svých rodičovských práv. Osoba, která o dítě pečuje, musí mít pobyt na území České republiky.

Biologickým rodičům zůstává vůči dítěti vyživovací povinnost, výši výživného stanoví soud s ohledem na jejich majetkové a výdělkové možnosti. Pokud nelze výživné rodičům určit, tuto formu náhradní rodinné péče nelze využít. Je časté, že v průběhu života dítěte se svěřením do péče jiné osobě než rodiče mění v péči poručenskou. Důvodem pro změnu péče bývá nedostatečné hmotné zajištění osoby, která o dítě pečuje. Je tedy nutné rodinu zajistit pravidelně vyplácenými dávkami, aby péče o dítě nebyla ohrožena.

3. 4. Pěstounská péče

Pěstounská péče je po osvojení jednou z nejčastějších forem náhradní rodinné péče. Je státem garantovaná a měla by zajišťovat hmotné zabezpečení dítěte a též i odměnu pěstounům, která je zohledněna náročností poskytované péče. Určujícím hlediskem pro svěřením dítěte do této formy péče je zájem a blaho dítěte.

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a pouze jeho rozhodnutím může být zrušena. Zaniká dosažením zletilosti. Je-li dítě, s ohledem na věk, schopno vyjádřit svůj názor, je třeba před svěřením do pěstounské péče vzít na jeho názor zřetel. V praxi to znamená, že dítě s nařízenou ústavní výchovou nemůže být svěřeno do náhradní rodinné péče, pokud samo uvede, že si to nepřeje. V takovém případě pak neplatí, že náhradní rodinná péče má přednost před péčí ústavní. K názoru dítěte je nutné vždy přihlížet.

„Do pěstounské péče byly do roku 2000 svěřovány děti, u kterých byla splněna podmínka, že „jejich výchova u rodičů není zajištěna z příčin, které budou zřejmě dlouhodobé“. Tuto formulaci obsahoval zákon č. 50/ 1973 Sb., o pěstounské péči. Od 1. dubna 2000 byla právní úprava pěstounské péče přesunuta do zákona o rodině a uvedená podmínka byla vypuštěna“. (Bubleová, 2013, str. 8)

Pěstoun je oprávněn zastupovat dítě jen v běžných záležitostech. Mimořádná rozhodnutí ve věci dítěte musí učinit zákonný zástupce, popř. soud. Nejčastěji se v praxi setkáváme s vyřízením cestovního dokladu, o který může za dítě požádat pouze zákonný zástupce. Rodiče jsou nadále zavázáni vyživovací povinností, výživné však nehradí k rukám pěstouna, ale příslušnému Úřadu práce, který pěstounské dávky vyplácí.

Pouze v situaci, kdy by výživné bylo vyšší než pěstounské dávky, částku převyšující by pak příslušný úřad práce vyplácel dítěti.

Pěstounem se stává osoba dítěti známá či příbuzná, nebo osoba zařazená v evidenci žadatelů o NRP. Pěstounská péče je poskytována v rodině, nebo v zařízení pro výkon pěstounské péče. Ve druhém případě je tato forma praktikována v SOS dětských vesničkách.

Zvláštní formou pěstounské péče je **příbuzenská pěstounská péče**. Ta je v České republice nejběžnější. Ve většině případů se jedná o pěstounskou péči prarodičů. Ačkoliv mají prarodiče zákonem stanovenou vyživovací povinnost vůči vnoučatům, soud může rozhodnout tak, že prarodičům pěstounskou péči přizná. Těm tak vznikne zákonný nárok na dávky pěstounské péče, kromě dávky odměna pěstouna. Orgán sociálně-právní ochrany dětí se pak k situaci vyjádří, pokud ji vyhodnotí jako případ hodný zvláštního zřetele, ÚP začne vyplácet i tuto dávku. Podrobněji se finančnímu zajištění bude věnovat jiná z kapitol.

Příbuzenská pěstounská péče má samozřejmě i svá úskalí. *“Babičky a dědečkové ve funkci pěstounů bývají totiž celkově méně ochotní vyhledat pro svěřené děti odbornou pomoc- i když by jí bylo třeba – nabízenou pomoc častěji odmítají. Drží se spíše stranou, projevují méně solidarity, v prostém zájmu svého okolí mají sklon hned spatřovat nemístnou vtíravost a v zájmu úředních osob nemístnou kontrolu“.* (Matějček, 1999, str. 56)

Pěstounská péče je na rozdíl od osvojení chápána jako institut dočasný, jehož trvání se odvíjí od situace ve vlastní rodině dítěte. Rodič může požádat o svěření dítěte zpět do jeho péče kdykoliv, přičemž soud návrhu vyhoví, pokud je to v zájmu nezletilého dítěte.

3. 5. Pěstounská péče na přechodnou dobu

Jedná se o státem garantovanou formu náhradní rodinné péče. V zahraničí je tato forma dlouhodobě využívána. V České republice byla právně zakotvena 1. 6. 2006, ale nebyla využívána, a to kvůli nedostatečnému finančnímu zajištění pěstounů. Teprve s novelou zákona č. 359/ 1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění, se začala postupně dostávat do povědomí občanů a to především díky kampani MPSV a neziskových organizací. Tato novela zajišťuje podporu pěstounů nejen po stránce hmotné, ale i po stránce doprovázení, vzdělávání a pomoci pěstounským rodinám.

Tato diplomová práce si klade za cíl tuto formu péče podrobněji rozebrat a seznámit s průběhem jejího stanovení, hmotným zabezpečením a ve výzkumné části i s názory odborné veřejnosti a pěstounů na její fungování.

PPPD je určena dětem, které nejsou vhodné k osvojení a ani dlouhodobá pěstounská péče není v jejich zájmu. O svěřeni dítěte do PPPD rozhoduje soud pouze na návrh obecního úřadu obce s rozšířenou působností a to na:

- a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,
- b) dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo
- c) dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba. *Zde se jedná o děti, o něž rodič zjevně nemá zájem. Nezájem o dítě ze strany rodiče se považuje za zjevný, trvá-li alespoň tři měsíce od posledního projeveného opravdového zájmu. Nelze-li však v chování rodiče spatřovat hrubé porušování jeho povinností, je třeba, aby byl rodič poučen orgánem sociálně-právní ochrany dětí o možných důsledcích svého chování, a aby od takového poučení uplynuly alespoň tři měsíce. O splnění podmínek, zda rodič nejví o dítě zájem, rozhoduje soud na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovníka dítěte, popřípadě na návrh rodiče“.* (Bubleová, 2014, str. 10)

Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle 1 rok. To neplatí, pokud jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší, než po kterou má trvat pěstounská péče podle věty první u sourozence, který byl do pěstounské péče na přechodnou dobu témuž pěstounovi svěřen jako poslední.

Vedle orgánu sociálně-právní ochrany dětí přísluší i soudu přezkoumat, zda důvody, pro které bylo rozhodnuto o pěstounské péči na přechodnou dobu, přetrvávají a to ve lhůtě nejméně jedenkrát za 3 měsíce. Pokud důvody pominou, rozhodne soud o další výchově dítěte.

Z předchozího vyplývá, že každá pěstounská péče může být ze své podstaty přechodná a je možné, že dítě nezůstane v pěstounské rodině až do dospělosti.

Specifika PPPD především spočívají:

- v její časové omezenosti (PPPD může trvat nejdéle 1 rok - §27 odst. 9 zákona o SPOD)

- dítě může být do PPPD svěřeno pouze rozhodnutím soudu na návrh OSPOD a jen osobám, které jsou vedeny ve zvláštní evidenci pěstounů na přechodnou dobu
- před umístěním dítěte do PPPD neprobíhá proces zprostředkování náhradní rodinné péče
- osoby, které mohou PPPD vykonávat, jsou vedeny ve zvláštní evidenci a pobírají odměnu i po dobu, kdy o žádné dítě nepečují, jsou v pohotovosti a měly by být připraveny přijmout dítě v krizové situaci bezprostředně po rozhodnutí soudu
- přípravy na PPPD mají větší časový rozsah (72 hodin podle §11, odst. 2, písm. b, zákona o SPOD)

4. PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PPPD

Zprostředkování PPPD je počátkem procesu zajišťování náhradní rodinné péče. Postup orgánů sociálně – právní ochrany dětí při vyřizování žádostí o PPPD je shodný s jejich postupem při vyřizování žádostí o zprostředkování osvojení a pěstounské péče.

Žádost o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči, uplatňují žadatelé ve smyslu § 61 odst. 3 písm. b) zákona o SPOD, u obecního úřadu obce s rozšířenou působností, a to podle místa trvalého pobytu. Orgán sociálně-právní ochrany dětí je povinen žádost fyzické osoby přijmout i tehdy, má-li vážné pochybnosti o tom, zda má žadatel předpoklady pro to, aby o dítě pečoval.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen přijatou žádost doplnit o zákonem stanovené doklady a údaje a žádost neprodleně postoupit krajskému úřadu k posouzení. Krajský úřad postupuje při posouzení shodně, jako při posuzování žadatelů o osvojení a pěstounskou péči. Nad rámec však ještě musí věnovat pozornost i předpokladům žadatele z hlediska krátkodobosti péče o dítě, péče o novorozence, či o dítě se specifickými potřebami.

Krajský úřad má povinnost údaje z evidence poskytnout obecním úřadům obcí s rozšířenou působností v jeho obvodu. Nemusí nutně poskytovat všechny údaje, především zasílá kopii rozhodnutí o zařazení osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu.

4. 1. Náležitosti evidence žadatele

Obsah evidence je dán § 27 a) odst. 3, zákona o SPOD. Jedná se konkrétně o žadatelovu žádost s jeho osobními údaji. Dále musí obsahovat doklad o státním občanství, nebo povolení k trvalému pobytu na území České republiky. Součástí žádosti je také opis z evidence Rejstříku trestů vyžádané obecním úřadem obce s rozšířenou působností, či doklad obdobný opisu vydaný jiným státem, kde se žadatel déle než 3 měsíce zdržoval.

Neméně důležitou součástí evidence je zpráva o zdravotním stavu žadatele, kterou si musí zajistit sám u svého lékaře, popř. doplnit i zprávu odborného zdravotnického zařízení, ve kterém se léčí. Údaje o ekonomických a sociálních poměrech jsou nedílnou součástí evidence. Jedná se především o majetkové a výdělkové poměry žadatele. V rámci

údajů o sociálních poměrech se vždy zjišťují bytové podmínky žadatele, tedy zda bude schopen přijatému dítěti vytvořit vhodné prostředí pro jeho vývoj.

Evidence také musí obsahovat stanovisko příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zařazení do evidence, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu žadatelů. Toto stanovisko může být i negativní. Příslušný úřad vypracuje stanovisko, v němž uvede svůj názor na žadatele a na to, zda je žadatel osobou, která má potřebné schopnosti, vlastnosti a možnosti, umožňující vytvořit vhodné rodinné prostředí pro dítě.

V neposlední řadě je v evidenci nutná i informace o charakteristice a počtu dětí, kterým je žadatel schopen poskytnout PPPD.

4. 2. Odborné posouzení žadatele o PPPD

Na samotném odborném posouzení se podílí psychologové, lékaři, pedagogové, právníci a další odborníci. Samotné posouzení žadatele se týká všech aspektů žadatelova života.

V oblasti posuzování vhodnosti žadatele o PPPD se odborníci zabývají především:

Rodinnou situací žadatele

Žadatel by měl mít stabilní rodinné prostředí, stabilní partnerský vztah. Uvádí se, že zpravidla pětileté bezkonfliktní soužití. Vhodní jsou žadatelé, kteří mají již odrostlejší děti, s věkem nad 15 let. Odborná veřejnost se domnívá, že teprve dítě starší 10 let je schopno pochopit přijetí cizího dítěte na časově omezenou dobu do rodiny. S ohledem na různost přijímaných dětí do rodiny v rámci PPPD, se jako vhodný jeví pěstoun středního věku, se zkušenostmi s výchovou, se schopností vřelého emočního přijetí.

Životním zabezpečením a bydlením

Bytové podmínky žadatele by měly umožnit vytvoření dostatečného prostoru pro přijímané dítě. Socioekonomická úroveň žadatele by měla být stabilní, bez nařízené exekuce, nebo neúměrného zadlužení. Žadatel by měl být připraven na to, že po přijetí dítěte bude muset opustit dosavadní zaměstnání. Výkon PPPD samozřejmě zasáhne i do osobního života žadatele, trávení volného času, apod.

Zdravotním stavem

Zdravotní stav musí být takový, aby nevyklučoval řádnou péči o dítě. Především psychická odolnost je jedním z důležitých ukazatelů pro vhodnost stát se pěstounem na přechodnou dobu. V anamnéze žadatele nesmí být drogová minulost.

Osobnostní charakteristikou

Zde je důležitá ochota žadatele se dále vzdělávat, spolupracovat s odborníky. Samozřejmostí je zpracování traumat z minulosti. V současné době je kladen důraz i na to, aby byl budoucí pěstoun schopen přijmout dítě i jiného etnika a byl ochoten spolupracovat s rodinou dítěte.

Právními aspekty

Žadatel musí splňovat podmínku trestní bezúhonnosti dle §27 odst. 3, zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V praxi se někteří žadatelé ohrazují proti detailnímu psychologickému posuzování. Mají pocit, že nepotřebují psychologa a jeho vyjádření.

Na osoby, které poskytují pěstounskou péči na dobu určitou, má být pohlíženo jako na profesionály, vykonávající specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti. Jejich osobní péče má ohroženým dětem poskytnout pomoc při vyrovnávání se s traumaty z minulosti a usnadnit jim přechod do osvojitelské, nebo pěstounské rodiny, případně návrat k biologickým rodičům. Tito pěstouni spolupracují s rodinou dítěte, či budoucí náhradní rodinou a podílí se na práci odborného týmu.

Zákon č. 359/ 1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ukládá krajskému úřadu povinnost zajistit přípravu fyzických osob vhodných stát se pěstouny na přechodnou dobu. (§11 odst. 2 písm. a) zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí). Obsahový rámec přípravy je dán metodikou Ministerstva práce a sociálních věcí, která dává možnost modifikace školení.

„Cílem přípravy je poskytnout žadatelům co nejvíce informací o potřebách dítěte, jeho vývoji i úskalích vývoje vzhledem k možné deprivaci, připravit žadatelský pár na co nejvíce situací, které zákonitě nastávají. Příprava žadatelů by tak měla poskytnout základní vhled do problematiky péče o přijaté dítě. V žádném případě se nesmí jednat o „školení Jak pečovat o dítě“. Přípravný kurz není jen o získání vědomostí, ale také o filosofii náhradní rodinné péče“. (Nožířová, 2012, str. 23)

Krajský úřad může přípravu svěřit i nestátní neziskové organizaci, která tyto přípravy poskytuje. Příprava pěstounů na přechodnou dobu je zvýhodněna časovou dotací oproti jiným formám péče. Žadatelé absolvují celkem 72 hodin přípravy. Ti, kteří již jednou přípravu dokončili, může její rozsah krajský úřad snížit.

§11 odst. 2, písm. b) uvedeného zákona dále stanovuje povinnost zajistit též přípravu dětí žijících v rodině osob vhodných stát se pěstouny na přechodnou dobu. Jedná se jak o děti vlastní, tak osvojené, či v pěstounské péči.

Příprava je velmi důležitým aspektem fungování „doplňené rodiny“ a je právem dětí se dozvědět, jak se stávající rodina rozroste, vyjádřit se, zda si to přejí, či nikoliv, a proč si to nepřejí. Příprava se provádí přiměřeně jejich věku, rozumové vyspělosti a v nezbytném rozsahu, citlivě, ohleduplně podle toho, jak děti reagují.

Následující kapitola bude věnována programu PRIDE, který je budoucím pěstounům na přechodnou dobu nabízen v rámci přípravy.

4. 3. PRIDE

Příprava pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu je poskytována mnoha organizacemi a je evidentní, že kvalita přípravy je v různých regionech odlišná. Královéhradecký kraj byl v rámci projektu MPSV v roce 2013 vybrán jako jeden z 3 krajů, kde se pilotoval projekt PRIDE v rámci přípravy budoucích pěstounů. V roce 2014 se do tohoto projektu zapojilo devět krajů.

„Aktivity programu PRIDE se uskutečňují i díky projektu Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, jehož hlavním cílem je komplexní systémová změna zajišťování péče o rodiny a děti ohrožené sociálním vyloučením, sociálně vyloučené, nebo ty, na něž se zaměřuje sociálně - právní ochrana. Projekt je financován z prostředků Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost“. (Habáň, 2014)

PRIDE (Parent Resources for Information, Development and Education) je komplexní systém pro nábor, přípravu a následné vzdělávání náhradních rodičů. Tento program je převzat z USA, kde s ním mají dlouholetou zkušenost. Do tohoto projektu je samozřejmě kromě ČR zapojeno i mnoho dalších zemí. V ČR dochází k jeho postupnému

zavádění, ze strany MPSV je zde citelná snaha o jednotnost v systému práce s ohroženým dítětem. Doposud však program funguje pouze v realizaci příprav budoucích pěstounů.

Příprava k přijetí dítěte do rodiny v rámci projektu PRIDE pro náhradní rodiče je založena na kompetencích. Program vychází z předpokladu, že pro poskytování kvalitní péče dítěti v pěstounské rodině jsou třeba dobře informovaní a odborně kvalifikovaní pěstouni. Základní přípravný kurz PRIDE pro náhradní rodiče se skládá ze 48 hodin skupinové práce, jedná se o 9 sezení po 4 hodinách a 12 hodin individuálních konzultací v rámci návštěv v rodině žadatele. Setkání a konzultace provádí vždy tým dvou lektorů. Jedním z nich je zkušený pěstoun, nebo osvojitel a druhým odborník v oblasti NRP.

Program PRIDE vychází z toho, že úspěšní náhradní rodiče mají znalosti a dovednosti v pěti základních kategoriích kompetencí:

- chránit děti a starat se o ně
- naplňovat vývojové potřeby dětí a řešit opožděný vývoj
- podporovat vztahy mezi dětmi a jejich rodinami
- vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy na celý život
- pracovat jako člen profesionálního týmu

Následující část práce se konkrétně zaměří na jednotlivé etapy přípravy PRIDE, seznámí s cíli jednotlivých setkání. Jedná se o tyto etapy:

a. Seznámení s přípravou k přijetí dítěte do rodin v rámci projektu PRIDE

Účastníci se prostřednictvím příběhů dětí, které byly umístěny v NRP, blíže seznámí s životem pěstounů a s kompetencemi, které by měli v průběhu přípravy získat.

b. Týmová práce zaměřená na zajištění stability

Účastníci se dozvědí, jak rodina přispívá k utváření identity dítěte, jeho kulturního zakotvení, sebeúcty. Při tomto sezení se lektori zaměřují na to, aby účastníci pochopili situaci biologické rodiny dítěte, naučili se s dětmi o rodině hovořit. Cílem setkání je uvědomění si, že nejlepším prostředkem k podpoře stability dítěte je týmová práce. Žadatel by měl pochopit svoji jedinečnou úlohu v rámci poskytování SPOD.

c. Naplňování vývojových potřeb – vazba

V průběhu sezení se postupně proberou základní poznatky o vývoji dítěte a důležitosti vytvořit pro dítě trvalé a hluboké vazby. Dále se sezení zabývá tím, jaké má týrání, zanedbávání a traumata vliv na samotný vývoj dítěte.

d. Naplňování vývojových vazeb – ztráta

Náplní setkání jsou druhy ztrát, které děti prožily před umístěním do pěstounské péče a jak tyto ztráty mohou negativně ovlivnit jejich růst a vývoj. V průběhu diskuse se hledají cesty pomoci dítěti se s těmito ztrátami vyrovnat.

e. Podpora rodinných vztahů

Zaměření na to, jak rodiny utvářejí identitu a sebeúctu dítěte a způsoby předávání kulturní tradice. Účastníci se zabývají možností návratu dítěte z pěstounské péče zpět do rodiny, se způsoby, jakými může být udržována a rozvíjena sounáležitost s osobami dítěti blízkými.

f. Naplňování vývojových potřeb - nastavování hranic

Při tomto setkání se účastníci věnují otázce výchovy dítěte a důležitosti nastavování hranic. Cílem setkání by mělo být seznámení se s metodami, jimiž náhradní rodiče mohou nejlépe dosáhnout toho, že děti budou stanovená pravidla a hranice dodržovat. Získají specifické znalosti o tom, jak vychovávat dítě se syndromem CAN, či dítě traumatizované.

g. Udržování rodinných vztahů

V rámci setkání účastníci pochopí pohledem dítěte na čas. Jsou seznámeni s tím, jak dítěti poskytnout vztahy na celý život a to buď návratem dítěte do biologické rodiny, nebo jinými možnostmi jako jsou osvojení, poručenství nebo dlouhodobá pěstounská péče. Dále je při setkání věnován čas kulturním aspektům.

h. Příprava na změnu

Budoucímu pěstounovi jsou představeny situace, které ho mohou překvapit první hodiny, dny, nebo týdny po umístění dítěte do jejich rodiny. Dozví se, jak s dítětem hovořit. Účastníci jsou seznámeni s tím, jakou pomoc mohou očekávat od pracovníků působících v oblasti NRP a SPOD. V neposlední řadě je zde hovořeno i o etnicitě a péči o dítě jiného etnika.

i. Bud'te PRIDE – informované rozhodnutí

Kurzy PRIDE jsou zakončeny panelovou diskuzí, které se účastní hosté pozvaní samotnými účastníky programu – jejich přátelé, sousedé, kolegové, nebo děti. Do diskuze se zapojují také ti, kteří již mají o pěstounské nebo adoptivní péči dokonalý přehled. Jedná se především o pracovníky doprovázejících organizací, psychology, pediatry, pracovníky soudů a orgánů SPOD. Do diskuze také přispívají biologičtí rodiče dětí, které vyrůstají či vyrůstaly v dětském domově nebo v pěstounské rodině. Tato panelová diskuze je výtečnou příležitostí k vyjasnění si posledních pochybností a k získání důležitých informací z reálného života pěstounů.

Albín Škoviera se domnívá, že program PRIDE je univerzální vzdělávací program, který je součástí procesu rozhodování. Ačkoliv mu připisuje pozitiva v práci s genogramem, s individuálními plány dítěte, domnívá se, že tento program má i řadu negativ. Škoviera uvádí tato negativa PRIDE:

- *nemá jasná teoretická východiska*
- *nedostatečně reflektuje střeoevropskou kulturu a funkční strukturu jeho systému*
- *nepokrývá několik důležitých a základních oblastí poznávání dítěte*
- *v rámci zážitkových aktivit je cíleně manipulativní*
- *v rámci interpretace jednotlivých poznatků je schematický a jednostranný*

(Škoviera, 2007, str. 20)

Program PRIDE je zaměřen směrem, kterým se ubírá Amerika. Jako problém zde vidím především to, že motivační filmy, se kterými se v programu pracuje, jsou vyrobeny v USA a odpovídají tamní situaci, která je odlišná od situace v ČR, navíc jsou amatérsky dabované. Některé pasáže filmu jsou z našeho pohledu spíše úsměvné. Motivační filmy jsou navíc natočeny již před delší dobou a působí v některých pasážích nereálně.

Metodické materiály, které každý účastník obdrží, jsou velmi dobře zpracované, budoucí pěstouni tak dostanou ucelený pohled na úskalí, která je při péči o přijaté dítě s největší pravděpodobností potkají. Při rozhovorech s pěstovkami na přechodnou dobu jsem se opakovaně setkala s názorem, že program PRIDE připravuje pěstouny na problémy, které mohou nastat. Málo však ukazuje, že samotná péče o dítě je velmi krásná a osobnost pěstouna obohacuje.

5. HMOTNÉ ZABEZPEČENÍ PP a PPPD

Novelou zákona o sociálně právní ochraně dětí došlo s účinností od 1. 1. 2013 k výrazné změně v právní úpravě státní podpory v oblasti pěstounské péče. Právní úprava dávek byla vyjmuta ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a nově vložena do zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Při společné pěstounské péči manželů náleží dávky pěstounské péče jen jednomu z nich a to na základě jejich dohody. Pokud se nedohodnou, rozhodnutí poté náleží příslušné krajské pobočce ÚP.

Dávkami pěstounské péče jsou:

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Příspěvek je dán § 47 f a následujících, zákona č. 359/1999Sb., o SPOD. Nárok na příspěvek má nezletilé, nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče a je vyplácen osobě pečující. Nárok na výplatu příspěvku je zachován i po zletilosti dítěte, nejdéle však do dovršení věku 26 let. Zákon stanovuje výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc v těchto částkách:

- a. 4 500 Kč pro dítě ve věku do 6 let
- b. 5 500 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let
- c. 6 350 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let
- d. 6 650 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let

Pokud je dítě, dle zákona o sociálních službách, osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, je výše příspěvku odvislá od stupně závislosti dítěte. Dítěti, které požívá důchod z důchodového pojištění, náleží tento příspěvek jen v tom případě, pokud je vyšší a to jen ve výši rozdílu mezi tímto příspěvkem a důchodem. Toto platí za situace, kdy je dítěti vyplácen souběžně i sirotčí důchod.

Odměna pěstouna

Právně upravena § 47 i a následujících zákona 359/1999 Sb., o SPOD. Výše odměny pěstouna za kalendářní měsíc činí:

- a. 8 000 Kč je – li pečováno o jedno dítě
- b. 12 000 je – li pečováno o dvě děti
- c. 20 000 je – li
 - pečováno alespoň o tři děti

- pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II., III., nebo ve stupni IV.
 - osobou v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě
- d. 24 000 Kč, pečuje-li pěstoun alespoň o jedno dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II, III nebo IV.

Odměna pěstouna se poskytuje osobě pečující, která je rodičem nebo prarodičem dítěte, jen v případech hodných zvláštního zřetele. K rozhodnutí o poskytnutí je poté potřeba vyjádření příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Ten po zvážení situace v příbuzenské pěstounské rodině rozhodne, zda se jedná o případ hodný zvláštního zřetele a doporučí tuto dávku vyplácet. Samotné rozhodnutí o výplatě je však v pravomoci pobočky příslušného ÚP.

Odměna pěstouna se pro účely zákonů upravující daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na úrazové pojištění a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění, považuje za příjem ze závislé činnosti.

Příspěvek při převzetí dítěte

Na tuto dávku nemá nárok osoba v evidenci (pěstoun na přechodnou dobu). Je upravena § 47 a následujícími zákona 359/1999 Sb., o SPOD. Příspěvek je jednorázový. Výše příspěvku činí při převzetí dítěte do péče:

- a. do 6 let 8 000 Kč
- b. od 6 do 12 let 9 000 Kč
- c. od 12 do 18 let 10 000 Kč

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Tento příspěvek upravuje § 47 a následující zákona č.359/1999 Sb., o SPOD. Nárok na výplatu příspěvku má osoba, která má v pěstounské péči nejméně tři děti, nebo má nárok na dávku odměny pěstouna z důvodu péče o tři děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny vozidla, nejvýše však 100 000 Kč.

Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Je dán § 47 a následující zákona č. 359/1999Sb., o SPOD. Nárok na tento příspěvek vzniká osobě, která byla v době dosažení zletilosti v pěstounské péči (tedy i v pěstounské

péči na přechodnou dobu). Výše jednorázového příspěvku činí 25 000 Kč a je vyplacena dítěti, které bylo v PP či v PPPD. Dávka by měla dítěti pomoci při začátku samostatného života.

5. 1. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí vymezuje druhy pomoci a služeb, na které má dítě svěřené do pěstounské péče a pěstoun, který pečuje, nárok. Společně s nimi je pěstounským rodinám poskytováno i poradenství a další návazné služby, dle potřeb jednotlivých pěstounských rodin.

Na úhradu nákladů spojených s těmito činnostmi je určen státní příspěvek na výkon pěstounské péče. Jeho výše činí 48 000 Kč ročně na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče. Příspěvek je vyplácen subjektu, s nímž pěstoun dohodu uzavřel. Pokud je dohoda uzavřena v průběhu roku, je výše příspěvku 4000 Kč za každý započatý měsíc, v němž dohoda trvala. V případě, že pěstoun mění doprovázející subjekt, nebo pěstounská péče v průběhu roku skončí, doprovázející organizace státní příspěvek nevrací. Podmínkou však je, že dohoda s organizací uzavřená, trvala v daném kalendářním roce minimálně 6 měsíců.

Zákon nestanovuje povinnost poskytnout každé rodině služby v přesné hodnotě státního příspěvku. V praxi to tedy znamená, že doprovázející subjekty hospodaří souhrnně s příspěvkem a rozdělují je podle individuálních potřeb jednotlivých rodin. Stává se, že některá pěstounská rodina čerpá služby převyšující hodnotu poskytnutého příspěvku a jiná částku výrazně nižší. Nároky dětí svěřených do pěstounské péče na přechodnou dobu a pěstounů lze zajistit vlastními zaměstnanci doprovázející organizace, nebo prostřednictvím „nákupu“ externích služeb.

6. PÉČE O PĚSTOUNSKÉ RODINY NA PŘECHODNOU DOBU

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí vytvořila podmínky pro to, aby vznikly státem garantované služby pro pěstounské rodiny. Jedná se o průlomovou úpravu spočívající v zákonném nároku pěstounských rodin na poradenství a odborné služby podporující výkon pěstounské péče.

„Pěstoun se při péči o svěřené dítě ocitá v řadě lidsky i odborně složitých situacích. Pěstounská péče byla již v minulosti ze strany státu podporována hmotně formou dávek pěstounské péče. Systém vzdělávání a poradenství se však zpravidla omezoval jen na tzv. odborné přípravy osob vhodných stát se pěstounem, a to jen u osob, které procházely zprostředkováním pěstounské péče orgány veřejné správy. Praxe však ukázala, že pouhá odborná příprava a následná finanční podpora ze strany státu neznamenají dostatečnou prevenci selhávání pěstounské péče“. (Nadační fond JaT, str. 4)

6. 1. Dohoda o výkonu pěstounské péče

Dohoda o výkonu pěstounské péče je základem vztahu mezi pěstounem na přechodnou dobu a doprovázející organizací. Dohodu musí uzavřít každá osoba pečující i osoba v evidenci.

Oprávnění k uzavírání dohod má každý obecní úřad, krajský úřad a dále pak i fyzické a právnické osoby pověřené k uzavírání těchto dohod. Dohoda o výkonu pěstounské péče je veřejnoprávní smlouvou. V záležitostech, které nejsou upraveny zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, se řídí správním řádem.

„Institut dohod o pěstounské péči zohledňuje skutečnost, že každé dítě svěřené do pěstounské péče je jiné, stejně jako jsou specifické podmínky a potřeby každé pěstounské rodiny. Dohoda je základem pro to, aby pro každé dítě (rodinu) vznikl ve spolupráci doprovázející organizace a pěstounské rodiny unikátní způsob zajištění podpory a potřebných služeb“. (Nadační fond JaT, 2013, str. 5)

Pěstoun má možnost uzavření dohody s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má trvalý pobyt, nebo s jiným doprovázejícím subjektem, který má pověření k uzavírání dohod. O výběru musí být obecní úřad obce s rozšířenou působností informován. Na základě zákona o sociálně právní ochraně dětí se s každou pěstounskou

rodinou uzavírá pouze jedna dohoda o pěstounské péči, a to bez ohledu na to, zda je pěstoun současně i pěstounem na přechodnou dobu.

Obsah dohody o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu a navazujících dokumentů musí být v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, který vytváří orgán sociálně právní ochrany dětí, ten však není součástí ani přílohou dohody o výkonu pěstounské péče.

„Orgán sociálně-právní ochrany dětí (resp. Klíčový sociální pracovník) prostřednictvím plánu koordinuje sociální práci s dítětem, z čehož plyne jeho závaznost i pro ostatní aktéry péče o dítě (tedy i pěstouny a doprovázející subjekt). Pověřená osoba má právo mít k dispozici ty části individuálního plánu, které jsou relevantní k výkonu pěstounské péče. Dohoda a celý průběh doprovázení musí z individuálního plánu vycházet a respektovat ho“. (Nadační fond JaT, 2013, str. 8)

Smyslem dohod je posílení podpory a pomoc náhradním rodičům. Podpora by měla být zaměřena především na oblasti specifické pro péči o přijaté děti. Služby, které jsou prostřednictvím dohod nabízeny, by měly vycházet ze specifických potřeb rodin zaměřujících se na náhradní rodinnou péči. Nejedná se tedy o potřeby, které mají běžně všechny děti, jako jsou např. volnočasové a zájmové aktivity. Podpora by měla být jakousi prevencí před selháváním náhradní rodinné péče a zbytečnému odchodu dítěte do jiného zařízení či jiné rodiny.

Dohoda se uzavírá na dobu, po níž trvá pěstounská péče. Ta končí buď zletilostí, nabytím svéprávnosti dítěte, nebo pravomocným rozhodnutím soudu. Dohoda dále může zaniknout výpovědí pěstouna, nebo výpovědí doprovázejícího subjektu. Konkrétní výčet výpovědních důvodů je dán zákonem. Hovoří se především o závažném či opakovaném porušování smluvních povinností, maření sledování naplňování dohody a u pěstounů na přechodnou dobu též o odmítnutí přijetí dítěte bez vážných důvodů. Tím je myšleno odmítnutí přijetí dítěte podle pohlaví, národnosti, či jeho etnického původu. Za závažný důvod odmítnutí lze, v případě pěstounské péče na přechodnou dobu, považovat aktuálně nepříznivý zdravotní stav pěstouna.

Pokud došlo k dohodě o ukončení smluvního vztahu mezi doprovázejícím subjektem a pěstounem, je nutné, aby na ukončený smluvní vztah navazovala ihned dohoda nová.

Neměl by totiž nastat okamžik, aby osoba pečující nebo osoba v evidenci byla bez dohody či správného rozhodnutí, tedy bez podpory, pomoci a dohledu.

Do budoucna se předpokládá, že se budou profilovat organizace, které se zaměří pouze na doprovázení pěstounů na přechodnou dobu. Tyto by měly poskytovat pohotovostní služby v případě řešení krizových situací a v případě, kdy je nutné umístit dítě i mimo pracovní dobu organizace.

S ohledem na specifika pěstounské péče na přechodnou dobu je v dohodě o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu nutno upravit především intenzivnější doprovázení v době, kdy je přijato do rodiny nové dítě a v době přechodu dítěte. Konkrétně je pro nové pěstouny potřeba vytvořit takové podmínky, aby mohli být v kontaktu s doprovázející organizací téměř denně. Dále je třeba zaměřit se i na dítě, které do rodiny přichází a dle potřeby mu opakovaně vysvětlovat situaci a další kroky, které budou v jeho zájmu vykonány.

V dohodě je také nutné se zaměřit na spolupráci při předávání dítěte do nové rodiny, zajištění dokumentace pro náhradní rodinnou péči. Přechod dítěte musí být připraven a probíhat postupně a citlivě.

6. 2. Práva osoby pečující a osoby v evidenci

Zákon o SPOD v § 47 a, odst. 2, stanovuje právo osoby pečující a osoby v evidenci *na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě.*

Pomoc spočívá zejména zajištění krátkodobé péče:

- po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké
- při narození dítěte
- při zařizování nezbytných osobních záležitostí
- při úmrtí osoby blízké

Poskytnutí dočasné pomoci při výše uvedených, zákonem daných situacích, lze považovat za účelovou odlehčovací péči. Pomoc může být poskytována dočasně, např. v době hospitalizace osoby pečující, nebo trvale, s péčí o dítě zdravotně postižené. Za nezbytné osobní záležitosti lze považovat i účast pěstouna na povinném vzdělávání. Krátkodobá péče může být poskytována jednorázově i periodicky, a to na dobu několika

hodin i dnů. Její využití záleží na každém pěstounovi. Zákonem není upravena povinnost odlehčovací službu využívat, její využití není nijak omezeno. Cílem této služby je poskytnout pěstounovi potřebnou pomoc v době, kdy nemůže krátkodobě péči o dítě dostatečně zajistit.

Osobní péči o děti lze zajistit různými způsoby. Nemusí při tom být využíváno jen registrovaných poskytovatelů sociálních služeb, nebo pověřených osob (které ovšem garantují odbornou kvalifikaci personálu), ale např. i rodinných center, agentur péče o dítě a dalších fyzických osob formou jejich výdělečné příležitostné činnosti. (Nadační fond JaT, 2013, str. 13) Pokud pomoc poskytne osoba příbuzná, sousedé apod., bude cena v místě a čase obvyklá nižší, než cena služby, protože jsou hrazeny pouze jejich osobní náklady.

Dále má pěstoun **právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let.** Toto ustanovení upravuje právo osoby pečující na oddech. Vychází z toho, že péče o dítě či děti je mnohdy velmi náročná a osoba pečující zajišťuje péči nepřetržitě po celý rok. Pěstoun může s tímto časem naložit dle svého uvážení. Zákon stanoví minimální dobu 14 dnů, doprovázející organizace však má možnost poskytnout i dobu přesahující počet těchto dnů. Záleží vždy na domluvě pěstouna a doprovázející organizace. Čerpání nároku na pomoc se zajištěním celodenní péče může být využito najednou, nebo i v kratších časových úsecích. Při volbě způsobu celodenní péče a délky doby odpočinku je na prvním místě vždy zájem dítěte. Řešení by pro něj mělo být co nejméně traumatizující.

Právo na zprostředkování psychologické, terapeutické, nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců. Pěstounovi je doprovázejícím subjektem poskytována odborná pomoc průběžně. Toto ustanovení však zohledňuje řešení složitějších problémů. Zaměřuje se také na rodinu osoby, která pečuje, ne jen na samotnou osobu pěstouna.

Doprovázející subjekt má povinnost takovou pomoc zprostředkovat a v odůvodněných případech i uhradit. Bere se v úvahu skutečnost, že děti přichází do pěstounských rodin často traumatizované odloučením od rodiny, pobytem v ústavním zařízení. Mnohdy jsou to děti týrané nebo jinak zneužívané. K těmto traumatům se pak přidávají i další, jako je drogová minulost dítěte, záškoláctví, ale i zdravotní problémy dítěte. Odborná pomoc by se měla především zaměřovat na tyto okruhy problémů:

- *zpracování ztráty (odloučení dítěte od rodičů a dalších blízkých osob)*
- *navázání bezpečné citové vazby s pečující osobou (techniky na podporu attachmentu, práce s důsledky poruch attachmentu u dětí, které prošly ústavní péčí)*
- *identita dítěte (vztah k rodičům, svému původu atd.)*
- *vztahy s rodiči a dalšími blízkými osobami) a to i v případě, kdy dítě není s těmito osobami v kontaktu)*
- *řešení traumat (práce s následky týraní, zneužívání a dalších následků zásahu do života dítěte)*
- *terapie pro pěstouny, např. Při překonávání náročných životních situací souvisejících s péčí o dítě se specifickými potřebami. (Nadační fond JaT, 2013, str. 15)*

Právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti. Ustanovení zákona souvisí především s povinností prohlubování si znalostí a dovedností v oblasti péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích. Pěstoun tak má možnost se naučit řešit situace nestandardní, atypické, které souvisí přímo s péčí o svěřené dítě.

Jaké znalosti dovednosti by měl pěstoun získat, určuje vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně právní ochraně dětí. Vyhláška vymezuje vzdělávací okruhy, jako je získávání nových informací a schopností v péči o dítě, získávání znalostí a dovedností při péči o specifické skupiny dětí, zejména děti jiného etnika, děti se zdravotním postižením, sourozenecké skupiny, dětí, které zažily týraní, zneužívání či zanedbávání. Dále se jedná i o poskytování péče při změnách spojených se vzděláváním, nebo vývojovými fázemi života dítěte, zvládnutí krizových situací, návratu dítěte do původní rodiny a přechodu do náhradní rodiny, přípravu dítěte na osamostatnění.

V případě, že pěstoun mění doprovázející subjekt, je nutné předání informací mezi jednotlivými subjekty o rozsahu absolvovaného vzdělávání.

V současné době ještě neexistuje systém akreditací vzdělávacích akcí pro pěstouny. Je tedy možné, aby se účastnil vzdělávání akreditovaného pro jinou cílovou skupinu, nebo účastí na vzdělávání bez akreditace. Doprovázející organizace by mu však měla doporučit kvalitní vzdělávání, které bude pro pěstouna přínosem a především pomůže pěstounovi překonat problémy související s výkonem PPPD.

Jednou z častých forem vzdělávání jsou několikadenní, především víkendové pobyty. Náklady na ubytování pěstounských rodin je možné hradit z příspěvku na výkon pěstounské péče, musí však v každém dni, mezi nimiž je nocleh zajišťován, proběhnout minimálně 6 vzdělávacích hodin.

Právo na pomoc při plnění povinnosti udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami blízkými, především rodiči.

Doprovázející subjekt by v tomto případě měl především pomoci se zajištěním místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku. Jedná se o velmi důležitou činnost doprovázející organizace, neboť kontakt dítěte s rodiči a dalšími blízkými osobami vychází z charakteru pěstounské péče.

Rozsah styku dítěte s rodičem může být omezen nebo upraven pouze soudem. Osobní kontakt s dítětem není jen právem rodiče, ale i dítěte. To má právo kontaktu s biologickými rodiči a blízkými osobami. Pokud rodič nemůže, nebo nechce za dítětem přijet, je možné uhradit dítěti a osobě, která ho doprovází, náklady na dopravu za rodiči. Z prostředků státního příspěvku na výkon pěstounské péče naopak nelze hradit náklady na dopravu rodičů.

6. 3. Přínos pěstounské péče na přechodnou dobu

Jak řada studií potvrzuje, k optimálnímu vývoji dítěte a uspokojení jeho psychických potřeb dochází pouze v prostředí, které poskytuje intenzivní osobní kontakt, vzájemnost vztahu, stimulaci, emocionální podporu a potřebnou individuální pozornost a péči. V tomto ohledu, umístění dítěte do náhradního rodinného prostředí, byť jen na přechodnou dobu, je z hlediska jeho další vývojové prognózy objektivně výhodnější, než umístění do náhradní výchovy ústavní (MPSV, 2011).

Náročnost práce pěstouna na přechodnou dobu a samozřejmě i požadavky, které institut klade na pracovníky doprovázejících organizací a samozřejmě na podporu státu, jsou zřejmé. Níže uvedená tabulka převzatá z publikace MPSV k tématu pěstounské péče na přechodnou dobu však vypovídá o tom, že v systému péče o ohrožené děti, je výchova v náhradní rodině, byť krátkodobá, v zájmu dítěte.

Specifika péče	KOJENECKÝ ÚSTAV		PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	
		Následek		Následek
Intenzita kontaktu dospělého s dítětem	nedostatečná	opožďení vývoje ve všech oblastech	dostatečná	podpora vývoje ve všech oblastech
Individuální péče	nedostatečná, jen v některých případech, omezený čas na jedno dítě	opožďení vývoje ve všech oblastech	dostatečná	podpora vývoje ve všech oblastech
Vztahy	nemožnost zažít oboustranné vzájemné vztahy dítěte s dospělým	opožďení v socioemočním vývoji	podpora vzájemných vztahů dítěte a dospělého	podpora socioemočního vývoje, poskytnutí pocitu bezpečí, citového zázemí
Variabilita a intenzita podnětů	nedostatečná	opožďení intelektového a motorického vývoje	dostatečná	podpora intelektového a motorického vývoje
Charakter prostředí	ústavní	omezená podpora vývoje na zajištění základních biologických potřeb	rodinná struktura	podpora socioemočního vývoje, chápání rodinné struktury, pocitu bezpečí

Tabulka č. 1 – Srovnání institucionální výchovy a přechodné pěstounské péče (MPSV, 2011, s. 23).

7. PĚSTOUNSKÁ PÉČE V ZAHRANIČÍ

Pojem profesionální pěstounská péče vznikl v západní části Evropy, konkrétně ve Velké Británii. Za vznikem tohoto institutu stojí snaha zvýšit počty pěstounů pro děti, které by za normálních okolností zůstávaly dlouhodobě v ústavní péči. Postupně se vytvářela síť služeb poskytovaná pěstounským rodinám. Služby jsou poskytovány podle přísných standardů různými neziskovými a státními organizacemi.

Tato práce se pokusí podat přehled o dvou zemích v Evropě, Slovensku a Polsku, které mají systém NRP podobný jako má Česká republika, s pěstounskou péčí jako takovou však mají dlouhodobější zkušenosti a mohly by být inspirací pro ČR.

7.1. Náhradní rodinná péče na Slovensku

Kapitola se bude věnovat systému náhradní rodinné péče v sousedním Slovensku. Slovenská právní úprava, stejně jako česká, upřednostňuje náhradní rodinnou péči před péčí v instituci. Náhradní péčí se zabývají dva stěžejní zákony, zákon č. 36/2005 Z., z. o rodině a zákon č. 305/2005 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí a kuratele

V zákoně o rodině zahrnuje pojem „náhradní péče“ 3 formy – náhradní osobní péči, pěstounskou péči a ústavní péči. Zákon o sociálně - právní ochraně dětí a sociální kuratele hovoří o „náhradní rodinné péči“, pod níž zařazuje pěstounství a osvojení. S ohledem na provázanost obou zákonů pak v praxi nemusí být jasné, které formy náhradní péče se mají před ústavní péčí preferovat – zda náhradní osobní péče a péče pěstounská, jak to stanovuje zákon o rodině, nebo pěstounství a osvojení, jak to předepisuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí a sociální kuratele. (Novák, O., 2013, str. 126)

Zákon č. 305/2005 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí a kuratele uvádí, že ústavní výchovu zajišťují dětské domovy a to ve dvou formách – v samostatné skupině, nebo v profesionální rodině. Právní norma hovoří o tom, že by se ústavní péče měla přednostně vykonávat v profesionálních rodinách.

Následující část práce tedy bude na profesionální péči v rodinách zaměřena. Diplomová práce se především věnuje pěstounské péči na přechodnou dobu v ČR a právě institut profesionální rodiny je v některých aspektech modelu péče v rodinách velmi podobný.

Přestože se jedná o výchovu dětí v náhradním rodinném prostředí, profesionální náhradní výchova v rodině je součástí ústavní péče. Hlavním úkolem profesionální rodiny je poskytnout dítěti, které má nařizenu ústavní výchovu, na přechodnou dobu péči, kterou by jinak zajišťoval dětský domov. Jedná se o období, kdy se čeká, až si stávající rodina dítěte upraví podmínky pro to, aby si dítě opět do péče převzala, nebo do doby, kdy je dítěti nalezena vhodná osvojitelská či pěstounská rodina. Předejde se tak tomu, aby dítě zažilo typickou ústavní péči. Pro dítě, které bylo z nejrůznějších příčin odnato z rodinného prostředí a které nikdy v zařízení nebylo, je toto řešení nejvhodnější.

Profesionální náhradní rodina je organizační součástí dětského domova. Profesionální rodič je tedy v pracovněprávním vztahu. *"Můžeme ji považovat za formu profesionálního pěstounství, profesionální rodič je zaměstnancem některého ze zařízení, kde se realizuje ústavní péče. Cílem je dostat do rodin děti se speciálními potřebami, o které není zájem ani v rámci osvojení, ani v rámci standardní pěstounské péče, a v běžném ústavním prostředí není možné přiměřeně naplnovat jejich potřeby"*. (Škoviera, 2007, str. 18)

Nezletilé dítě svěřuje do profesionální rodiny příslušný dětský domov, jehož zaměstnancem profesionální rodič je. Dítě tak vyrůstá v rodinném prostředí, navazuje stejné vztahy jako v běžné rodině. Péče je zajišťována 24 hodin, jako v běžné rodině. Děti zůstávají v kontaktu s biologickou rodinou a tento kontakt je aktivně podporován. Ačkoliv dítě žije v rodině pěstounů, pravomoci zůstávají řediteli „domovského“ ústavu. Profesionální rodič má pravomoci značně omezené.

O výběru osob pro profesionální rodičovství rozhoduje ředitel dětského domova. Může odmítnout i zájemce, který úspěšně prošel přípravou a který má doporučení od psychologa – častým důvodem odmítnutí bývá nedostatek mzdových prostředků. Ředitelé, ale někdy rozhodnou naopak i o přijetí nového profesionálního rodiče navzdory tomu, že psycholog ho nedoporučil. (Novák, 2013, str. 121)

Dětský domov poskytuje náhradním rodinám potřebnou poradenskou péči, služby související s odlehčením rodinám a dále i supervizi.

Profesionálním rodičem se na Slovensku může stát osoba s minimálně středoškolským vzděláním ukončenou přípravou. V minulosti se profesionálními rodiči stali původní zaměstnanci dětských domovů, kteří dříve působili jako vychovatelé. Profesionální rodič poskytuje péči v rodinném domě či bytě, který je dětským domovem k tomuto účelu

zařízen. Počet dětí v rodině je omezen. Jeden profesionální rodič může pečovat o maximálně tři děti, pokud je péče poskytována manželským párem, může v rodině žít maximálně šest dětí.

Přípravu profesionálních rodičů na Slovensku zajišťuje Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a další akreditované subjekty jako je např. OZ Návrat, Spoločnosť priateľov detí z detských domov, Úsmev ako dar a další. Samotná příprava je dotována 60 hodinami.

Budoucí rodiče se v rámci tréninku seznamují s problémy, které je mohou v rámci profese potkat. Naučí se, jak pečovat o dítě deprivované, dítě s fetálním alkoholovým syndromem. Naučí se, jak pracovat s dítětem s traumatem apod. Zájemci musí doložit doklad o bezúhonnosti (výpis z rejstříku trestů) a podstoupit psychologický test. Příprava je bezplatná, vykonávaná týmem složeným z odborníků (psycholog, sociální pracovník, zástupce zařízení a speciální pedagog). Může být realizována individuální nebo skupinovou formou, po ukončení přípravy obdrží účastníci potvrzení o absolvování. Tento model je pro Českou republiku velmi inspirativní. Dětské domovy zajišťují neustálou podporu profesionálním rodičům, jsou s nimi v pravidelném kontaktu. Navíc je zde zajištěna kontrola poskytované péče.

Ze zkušeností, které jsem na Slovensku načerpala se domnívám, že profesionální rodičovství je, oproti pěstounské péči na přechodnou dobu, více propracované, lépe organizované. Profesionálním rodinám je ze strany zařízení věnována odborná pomoc, poradenství, vzdělávání a organizační pomoc. V České republice je sice nabízena celá řada služeb, mnohdy se však jedná o služby, které jsou soustředěny do velkých měst a tedy pro část pěstounů méně dostupné.

7. 2. Profesionální péče v Polsku

„Oblast náhradní rodinné péče je v Polsku od roku 2012 nově upravena v zákoně č. 149/2012 Sb., o podpoře rodiny a náhradní rodinné péče. Problematika náhradní rodinné péče je tak v současné době komplexně upravena jedním právním předpisem, což zvyšuje přehlednost a efektivitu systému. Nově přijatý zákon, kromě sjednocení právní úpravy, zavádí rovněž mnoho nových institutů, jakož i principů systému náhradní rodinné péče, přičemž klade důraz na další rozvíjení procesu deinstitucionalizace systému náhradní rodinné péče.“ (Novák, 2013, str. 207)

Poslání profesionálního pěstounství je v Polsku obdobné jako v České republice. Jedná se o takový typ náhradní péče, který podléhá rozhodnutí soudu a je dlouhodobě upřednostňován před výchovou ústavní. Pěstounská péče v Polsku existuje v mnoha formách, dlouhodobě praktikovaná je pěstounská péče profesionální.

Polský právní systém umožňuje umístění dítěte do pěstounské rodiny výjimečně bez rozhodnutí soudu a to na základě občanskoprávní dohody uzavřené se starostou okresu. Podmínkou umístění je souhlas biologických rodičů. O uzavření dohody je starosta okresu povinen neprodleně informovat věcně a místně příslušný soud, který zahájí řízení ve věci rodičovské odpovědnosti. Dohoda pozbývá účinnosti právní moci soudního rozhodnutí, kterým je upravena situace dítěte.

Pěstounská péče v Polsku je, stejně jako v České republice a na Slovensku, příbuzenská a nepříbuzenská. Nepříbuzenská je dále rozdělena na profesionální a neprofesionální. Více bude v této práci zmíněna profesionální pěstounská péče nepříbuzenská. Výkon péče je zajišťován osobou, která není v žádném příbuzenském vztahu s rodinou dítěte a probíhá na základě jakési smlouvy o dílo uzavřené mezi starostou a pěstounem. Profesionální nepříbuzenská pěstounská péče má v Polsku dvě různé formy.

1. Profesionální pohotovostní pěstounská péče

Jedná se o typ péče, která se poskytuje dětem, které se ocitly v ohrožení života či zdraví, opuštěné děti a ty, kde není známa totožnost rodičů, případně jejich současný pobyt. Je poskytována na dobu čtyř měsíců. Je ji možné, v odůvodněných případech, dále prodlužovat. Pěstouni musí být připraveni kdykoliv a bez průtahů přijmout jakékoliv dítě, které konkrétní formu péče naléhavě potřebuje.

2. Specializovaná terapeutická forma

Je především určena pro děti s handicapem. Využívá se i pro umístění dětí a mladistvých, kteří mají výchovné nebo jiné sociální problémy. Zprostředkováním náhradní rodinné péče je v Polsku pověřen tzv. organizátor náhradní péče, který má za úkol i vyhledávat vhodné pěstouny, organizovat školení a koordinovat výkon pěstounské péče v území, za které zodpovídá.

Polský model pěstounské péče disponuje tzv. podpůrnou rodinou. Je speciálně proškolená pro případ, kdy pěstoun z nějakého důvodu nemůže po určitý čas péči o dítě

vykonávat. Jedná se např. o pobyt pěstouna v nemocnici, dovolenou, školení apod. Dítě tak nemusí být umístěno do zařízení a stále je zajištěno rodinným prostředím v podpůrné rodině.

Hmotné zabezpečení pěstouna je poskytováno formou opakujících se, ale i jednorázových dávek. Profesionální pěstoun pobírá měsíční odměnu ve formě platu. V období, kdy u pěstouna není žádné dítě, je mu vyplácena odměna za pohotovost ve výši 80 % platu. Dále je do pěstounské rodiny pravidelně vyplácen příspěvek na materiální zabezpečení dítěte. Z dávek jednorázových je vhodné jmenovat např. příspěvek na financování rekreace dítěte, příspěvek na pokrytí nezbytných výdajů nutných k uspokojování potřeb svěřeného dítěte, a dále příspěvek na rekonstrukci nebo bytové úpravy.

8. VÝZKUMNÁ ČÁST

Předchozí teoretické kapitoly slouží jako východisko pro následující empirickou část, která prezentuje vlastní kvalitativní výzkumné šetření. V teoretické části diplomové práce byly představeny formy náhradní rodinné péče v ČR, a podrobněji se práce věnovala pěstounské péči na přechodnou dobu, výběru pěstounů, jejich zabezpečení a přípravě. Jedna z kapitol byla věnována modelům pěstounské péče v sousedním Slovensku a Polsku.

V několika posledních letech se zvýšil zájem o pěstounství na přechodnou dobu i podpora sociálních pracovníků OSPOD, někteří z nich jsou však nadále skeptičtí. Zjišťuje se, že PPPD má v sobě mnohem více možností, jak pomoci většímu počtu ohrožených dětí. Na základě navázané spolupráce s pěstouny výzkumné šetření zprostředkovává jejich osobní prožitou zkušenost a nastiňuje efektivnost této formy péče. Srovnáním s názory pracovníků OSPOD je zodpovězena otázka funkčnosti tohoto institutu v systému náhradní rodinné péče.

Výzkumné šetření je vedeno pomocí kvalitativní metody, formou rozhovoru. Tato forma je záměrně zvolena pro větší možnost vyjádření názorů a postojů jednotlivých respondentů a zároveň umožňuje jít více do hloubky problému.

8.1. Cíl výzkumného šetření

V praktické části práce se prostřednictvím individuálních nestrukturovaných rozhovorů zjišťují zkušenosti pracovníků OSPOD s pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Obecným cílem výzkumné části je **zjistit funkčnost institutu PPPD v systému NRP v ČR**. Vzhledem k tomu, že vyjádření pracovníků OSPOD by mohlo být vnímáno jako jednostranné, byli osloveni i pěstouni na přechodnou dobu. Jejich pohled na systém PPPD bude jistě trochu odlišný, nicméně pro zjištění funkčnosti pěstounské péče na přechodnou dobu, ho lze považovat za podstatný. Na základě výběru respondentů byly stanoveny dva dílčí cíle.

Dílčí cíle

C1 - Zjistit, jaké jsou zkušenosti a názory pracovníků OSPOD na PPPD za období, od kdy byla PPPD zákonem stanovena jako jedna z forem NRP.

C2 - Zjistit jaké jsou zkušenosti a názory pěstounů na přechodnou dobu s PPPD, od doby, kdy se pěstouny staly.

Výzkumné otázky

Na základě dílčích cílů byly stanoveny následující výzkumné otázky. Hlavní výzkumnou otázkou je tato. **Je institut pěstounské péče na přechodnou dobu funkční, a pokud ne, z jakého důvodu není?** Otázky se dělí na ty, které byly položeny pracovníkům OSPOD a na otázky určené pěstounům na přechodnou dobu. Pro ověření funkčnosti této formy NRP je potřeba znát i názor samotných pěstounů. I je lze považovat za odborníky v této oblasti.

OSPOD

VO1 – Jaké jsou vaše zkušenosti s PPPD?

VO2 – Jaký máte názor na systém PPPD?

VO3 – Jaká jsou dle Vašeho názoru rizika PPPD?

VO4 – Jaké máte zkušenosti s pěstouny na přechodnou dobu, pokud je mezi OSPOD a PP uzavřena dohoda o výkonu PP?

Pěstouni na přechodnou dobu:

VO5 – Jaké jsou Vaše zkušenosti s PPPD?

VO6 – Jaký máte názor na PPPD?

VO7 – Jaká jsou dle Vašeho názoru rizika PPPD?

VO8 - S kým máte uzavřenu dohodu o výkonu PPPD?

8. 2. Metody a techniky výzkumu

Pro tuto práci je zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Kvalitativní výzkum je považován za metodu, která zjišťuje velké množství informací jdoucích do hloubky u malého množství respondentů. Kvalitativním výzkumem se rozumí „*jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur, nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů*“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 10) Úkolem kvalitativního výzkumu je pochopit a rozumět člověku v dané sociální situaci.

Jako výzkumná metoda bylo použito kvalitativní dotazování a jako technika individuální, nestandardizovaný rozhovor. *Struktura takového rozhovoru není předem dána, a má mnohdy podobu volného vyprávění. Při osobním dotazování jde o interakci mezi*

tazatelem a dotazovaným, kdy tazatel se snaží získat informace, které pomohou odhalit to, co je v mysli dotazovaného. (Hendl, 2005, s. 164)

Individuální, nestrukturovaný rozhovor je zvolen z toho důvodu, že zde má tazatel možnost zajímat se o informanty, osobně se s nimi setká. Nestrukturovaná forma rozhovoru je využita proto, že mají informanti větší možnost vyjádřit názory, pocity a postoje, nejsou svazováni stejnými, konkrétními otázkami. Při jednotlivých rozhovorech se objevily i skutečnosti, které se v průběhu rozhovoru staly velmi důležité a při dalších rozhovorech byly využity.

8.3. Charakteristika informantů

Podklady pro výzkumnou část diplomové práce jsou pořízeny ze dvou zdrojů. Zdrojem informací pro 12 rozhovorů byli sociální pracovníci orgánů sociálně právní ochrany dětí městských úřadů a dále pěstouni na přechodnou dobu, kteří profesi vykonávají různě dlouhou dobu. Tyto dva zdroje byly vybrány záměrně.

Pracovníci OSPOD přichází pravidelně do kontaktu s pěstouny na přechodnou dobu. Mají tedy zkušenosti s umístováním dětí do PPPD, vyhledáváním vhodných pěstounů a navíc mají možnost porovnání tohoto institutu s jinými formami NRP. Všechny oslovené pracovnice OSPOD mají zkušenost s klasickou prací OSPOD, pět z nich se zabývá pouze náhradní rodinnou péčí a ostatní mají zkušenosti s PPPD v rámci umístování dítěte v případě akutního řešení situace dítěte. Všechny pracovnice OSPOD mají vysokoškolské vzdělání.

Podle zákona o SPOD má PPPD přednost před umístěním dětí do ústavních zařízení. Důvodem oslovení pěstounů na přechodnou dobu je jejich osobní zkušenost s fungováním systému, s prací doprovázejících organizací, a s řešením problémů, které samozřejmě vznikají. Pro další výzkumné šetření bylo zvažováno i oslovení nestátních neziskových organizací, které s pěstouny pracují jako doprovázející organizace v rámci dohody o výkonu pěstounské péče. Nakonec však osloveni nebyli. Tyto organizace většinou pracují pouze s pěstouny na přechodnou dobu, zajišťují pro ně vzdělávání, podporu. Chybí zde srovnání s jinými formami NRP.

V rámci výzkumného šetření bylo provedeno 10 individuálních nestrukturovaných rozhovorů. Byly osloveny pracovnice OSPOD v Královéhradeckém kraji. Vybraný vzorek respondentů byl ženského pohlaví. Tento výběr nebyl cílený, pouze vypovídá o skutečnosti,

že povolání sociálního pracovníka a pěstouna na přechodnou dobu vykonávají převážně ženy. Věk informantů se pohyboval v rozmezí od 28 do 58 let.

8. 4. Organizace výzkumného šetření

Všechny dotazované respondentky byly nejdříve osloveny telefonicky nebo osobně a domluvena následná schůzka. S každým informantem bylo domluveno místo konání rozhovoru a termín, všichni souhlasili s provedením záznamu rozhovoru. Všichni byli seznámeni s tématem rozhovoru, smyslem dotazování. Rozhovory byly zaznamenávány během dotazování. Ve dvou případech písemně do osobního počítače (notebook), ve zbylých případech byl rozhovor zaznamenán pomocí diktafonu a poté doslovně přepsán pomocí notebooku. Identifikační údaje dotazovaných zaznamenány nebyly.

Byla zachována maximální snaha o dodržení etického hlediska dotazování, veškeré údaje se získaly se souhlasem informantů. Ti byli seznámeni s tím, proč a jaké informace shromažďují a jak s nimi bude naloženo. Devět z informantů projevilo zájem o seznámení s konečnými výsledky šetření.

Dotazování v případě pracovnic OSPOD probíhalo v jejich kanceláři. Jednalo se vždy o samostatnou kancelář, všechny rozhovory probíhaly bez přítomnosti dalších osob. Rozhovor byl naplánován a nebyl tedy rušen ani příchozími telefony, popř. klienty. Rozhovory s pěstouny na přechodnou dobu probíhaly především v jejich domovech. Díky tomu byl rozhovor uvolněný, tazatelé se cítili lépe a nebáli se sdělit své zkušenosti a poznatky. Pouze v jednom případě byl rozhovor konán v kanceláři pracovnice OSPOD.

Všichni informanti byli velmi vstřícní, na otázky odpovídali ochotně, s rozmyslem. Většina odpovídala obsírně, neměli tendenci rozhovor zkracovat a odpovídat jen stručně. Z jejich chování bylo zřejmé, že je dané téma zajímavé a uvědomují si jeho důležitost. Při rozhovoru se objevili problémy a skutečnosti, které původně nebyly součástí dotazování.

Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí od 22 minut do 58 minut, dotazování probíhalo od listopadu 2015 do července 2016.

8. 5. Transformace

Jako výzkumná technika byl zvolen individuální nestrukturovaný rozhovor. Během rozhovoru byly použity pevně stanové otázky. Pro dotazování sloužil předem připravený scénář s daným tématem rozhovoru a možnými otázky, které měly zajistit, aby se rozhovor neodklonil od tématu a od cíle šetření.

Součástí byly i doplňující otázky, byl ponechán dostatečný prostor dotazovaným pro sdělení toho, co považovali za podstatné.

Sada tazatelských otázek:

VO1

- Jak dlouho pracujete s PPPD?
- V kolika případech jste využil institutu PPPD?
- V jakém věku jste umísťovali nejvíce děti do PPPD.

VO2

- Je pro vaši práci PPPD přínosem?
- Splnilo zavedení PPPD Vaše očekávání?
- Změnilo se nějak PPPD v průběhu jeho trvání?

VO3

- Pro které děti je PPPD vhodná a v kterých případech byste ji nevyužili a proč?
- Co považujete za největší slabinu PPPD?

VO4

- S kolika pěstouny máte jako OSPOD uzavřenu dohodu o výkonu PPPD?
- Vnímáte jako vhodná model, kdy je OSPOD současně doprovázející organizací a kontrolním orgánem?
- Jakou máte zkušenost s naplňováním dohody o VPP, pokud je OSPOD doprovázející organizací?

VO5

- Jak dlouho jste pěstounem v PPPD?
- Kolik dětí jste měl v PPPD a v jakém věku?
- Jak hodnotíte přípravu na výkon PPPD, zda byla dostatečná, popř. co v ní chybělo?

VO6

- Splnila PPPD Vaše představy?
- Pro které děti je, podle Vašeho názoru, PPPD nejvhodnější?
- Co by se, podle Vašeho názoru, mělo v PPPD zlepšit, změnit a doplnit?

VO7

- Objevily se v souvislosti s výkonem PPPD nějaké problémy, se kterými jste se museli vypořádat? (jednání s úřady, lékaři...)
- Kam po ukončení PPPD nejčastěji z rodiny děti odcházely a jak dlouho u Vás děti pobývaly?

VO8

- S kým máte uzavřenu dohodu o výkonu PPPD?
- Daří se Vám naplňovat povinnosti vyplývající z dohody o výkonu PP?
- Jste spokojeni s doprovázející organizací? Pokud ne, proč?

8. 6. Interpretace výsledku dílčího cíle

Pěstounská péče na přechodnou je v praxi využívána od ledna 2013, kdy vešla v platnost novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí. Ze sedmi oslovených pracovníků OSPOD v té době šest na OSPOD pracovalo. Jedna pracovníce byla v roce 2013 zaměstnána u neziskové organizace, která se věnovala sanaci rodiny. Po přijetí novely se postupně začali budoucí pěstouni na přechodnou dobu vzdělávat v rámci příprav, které vedl krajský úřad a některé neziskové organizace.

Jak již bylo v předchozí části diplomové práce zmíněno, velká většina budoucích pěstounů prošla přípravou PRIDE. S pěstouny na přechodnou dobu pracují nejen pracovníce, které se zabývají NRP, ale do kontaktu s nimi přijde i pracovníce OSPOD, která musí řešit okamžitou situaci dítěte, které se ocitlo v ohrožení. Pro výzkumné šetření byly vybrány především pracovníce OSPOD, které se věnují NRP. Pouze jedna informantka se nevěnovala NRP, ale klasické práci OSPOD.

I 1: *Na OSPOD pracuji už osmým rokem, takže jsem s pěstouny na přechodnou dobu v kontaktu od začátku.*

I 2: *To budou tři roky, vlastně od začátku.*

I 3: *Na OSPOD pracuji zhruba 15 let, z toho na náhradní rodinné péči, kde se setkávám s pěstouny na přechodnou dobu cca 1 rok.*

I 4: *6 měsíců. Předtím jsem pracovala pro Salinger, v programu Sanace rodiny. Dostala jsem nabídku na OSPOD a přijala ji ráda.*

I 5: *Já už na OSPOD pracuji vlastně devátým rokem. NRP se věnuji druhým rokem, přešla jsem na ni poté, co odešla kolegyně do důchodu.*

I 6: *Po škole jsem nastoupila na OSPOD, to bylo v roce 2010. Nejvíce mě bavila NRP a když jsem dostala nabídku se jí věnovat, tak jsem do toho šla. S pěstouny na přechodnou dobu pracuju teda od začátku. Ono to bylo nejdřív takové období ničeho, než se pěstouni vzdělali. Ted' už s nimi pracuji běžně.*

I 7: *Náhradku dělám dva roky.*

Pěstounská péče na přechodnou dobu se začala využívat v roce 2013, tedy před poměrně krátkou dobou. Zpočátku bylo nutné pěstouny vzdělat v rámci přípravy pěstounů na přechodnou dobu, která je časově náročnější než příprava pro dlouhodobé pěstouny. Prvních absolventů příprav nebyl dostatek a bylo problematické pěstouna

na přechodnou dobu pro dítě získat. Z tohoto důvodu ani využití institutu pracovníci OSPOD není tak velké.

Informanti 4 a 7 s pěstouny na přechodnou dobu pracovali v nejmenším počtu případů. Oba shodně uvedli, že tento institut využili ve dvou případech. Informanti 2 a 3 jsou pracovníci velkého OSPOD a mají s pěstouny na přechodnou dobu největší zkušenosti.

I 2: *Naše oddělení tento institut využívá docela často, takže vzhledem ke své funkci pracovníci NRP pomáhám i kolegyním s přechodnou péčí, takže zatím to je cca 15 dětí.*

I 3: *Asi deset nebo dvanáct případů to bylo.*

Ostatní informanti pracují na menších OSPOD, kde se často nesetkají s nutností vyhledat dítěti pěstouna na přechodnou dobu.

I 1: *Počkejte, to bude asi v šesti případech. Celkem teda sedm dětí, protože v jednom případě jsem umísťovala sourozence.*

I 5: *Asi čtyřikrát nebo pětkrát, už přesně nevím.*

I 6: *V sedmi rodinách.*

I 7: *Není to moc. Asi ve čtyřech nebo pěti případech.*

Pěstounská péče na přechodnou dobu je určena pro děti od 0 do 18 let. Tedy pro každé dítě, které se ocitne v ohrožení a je nutné jeho umístění mimo rodinné prostředí. Seznam pěstounů na přechodnou dobu vede krajský úřad, který umístění dítěte do PPPD zprostředkuje. Většina informantů se shodla na tom, že nejvíce dětí, které odešly do PPPD bylo ve věku 0 – 3 roky, především se jednalo o novorozence, u kterého biologická matka dala předběžný souhlas s osvojením. Pro tyto případy je celkově největší počet pěstounů. Pouze informant 4 uvedl, že umístil tři chlapce ve věku 5, 6 a 8 let.

I 3: *Nejvíce dětí jsme umísťovali samozřejmě novorozenců a dětí malého věku, protože pro větší děti a zvláště pro sourozenecké skupiny, těch pěstounů není moc, takže tam je to složitější. Hlavně pro sourozenecké skupiny sehnat pěstouna.*

I 2: *Určitě novorozenci, to je nejčastější. Tak asi z 80 procent všech umístěných dětí. Musím říct, že si myslím, že postupem času, od toho roku 2013, kdy tenhle institut byl zaveden, se to opravdu jako posouvá. I ti pěstouni, kteří byli pro tu ranou péči, tedy 0-1 rok, tak i ten krajskej úřad je vede k tomu. Dělá tam nová kontrolní vyšetření a tu hranici posouvá. Takže, teď se dá říct, to co máme teď s kolegyněmi, tak že ne běžně, ale když jsou prostě děti do šesti let, tak jdou do přechodky.*

I ostatní informanti mají tu zkušenost, že do PPPD se umisťují především novorozenci, nebo malé děti. To ostatně potvrzují i samotní pěstouni na přechodnou dobu, kdy většina z nich přijala dítě přímo z porodnice, nebo v kojeneckém věku.

I 1: *Nejvíce se umisťují děti od 0 do 3 let. Většinou je to tak, že matka porodí a dítě nechá v porodnici a to přechází k pěstounovi na přechodnou dobu. Asi dvakrát jsem umisťovala dítě starší tři let. To bylo ale v případě, kdy šla matka do VTOS a dítě nemělo příbuzného, který by se postaral.*

I 5: *Já jsem vždycky umisťovala novorozence, Se staršími dětmi zkušenost nemám žádnou, teda.*

I 6: *Asi nejvíce to byli miminka z porodnice. Mám i zkušenost s umisťováním dítěte staršího, ale to byl starší sourozenec. Myslím, že asi šestiletý. Jinak jsou to opravdu většinou novorozenci.*

I 7: *Umisťovala jsem jen novorozence. Se staršími dětmi zkušenost nemám. A co vím od ostatních kolegyně, tak ta jejich praxe je obdobná. Ale samozřejmě PPPD je určená i pro starší děti.*

SHRNUTÍ VO1:

Lze tedy říci, že všechny oslovené pracovnice OSPOD mají zkušenost s pěstouny na přechodnou dobu. V naprosté většině případů umisťují děti ve věku 0 – 3 roky. S umisťováním dětí starších mají zkušenost dvě pracovnice. Shoda panuje v tom, že PPPD by měla být využívána i pro starší děti. Bohužel však v České republice doposud není dostatek pěstounů pro tuto věkovou kategorii

Už na počátku, kdy se pěstouni začali vzdělávat, se většina z nich chtěla profilovat pro děti od 0 do 3 let. Nyní se ukazuje, že je nedostatek pěstounů pro děti starší, popř. s handicapem. Někteří pěstouni, kteří přijímají malé děti, se však již cítí unaveni a uvádějí, že své síly přecenili. Malé procento z nich i z registru pěstounů odchází. Zákon o sociálně – právní ochraně dětí stanoví přednost výchově v rodině před péčí ústavní.

Další část dotazování byla věnována otázce přínosu institutu PPPD pro oslovené pracovnice OPOD. Cílem bylo zjistit, jestli splnil tento institut jejich čekání, zda se nějakým způsobem vyvíjí a celkově názor na jeho fungování.

I 1: *Je to přínos pro NRP. Pro mě osobně také, dává mi to větší možnost řešit patovou situaci dítěte:*

I 2: *Rozhodně to vnímám jako přínos.*

I 6: *Ano, já jsem velmi ráda, že je v ČR tato forma péče zavedena. Vnímám to jako velký pokrok v možnostech NRP a osobně je pro mě, jako pracovníka OSPOD, velkým přínosem.*

Informanti 4 a 7 mají ten názor, že je pro práci pracovníka OSPOD přínosem, ale spatřují zde i to, že nalezení vhodného pěstouna a samotný proces umístění dítěte je časově náročnější, než by bylo umístění dítěte do zařízení.

I 4: *Zavedení PPPD je přínosem pro děti, které by jinak zažily umístění a pobyt v ústavním zařízení. Pro práci sociálního pracovníka oddělení SPOD je umístění dětí do PPPD více časově náročné, než umístění dětí do ústavní výchovy.*

I 7: *Určitě to vnímám jako přínos, to samozřejmě. Rodina je pro dítě vždycky vhodnější, než zařízení. Na druhou stranu, ale musím říct, že celkově je to pro nás na OSPOD složitější, časově náročnější. Ale i tak to je pro mě přínosem.*

Informant 3 hodnotí institut PPPD jako přínosný z hlediska novorozeného a malého dítěte. Pro něj osobně se ale jeví jako problém to, že je pobyt dítěte u pěstouna na přechodnou dobu časově omezen a nedostatek dlouhodobých pěstounů není následně státem řešen. Obdobně smýšlí i Informant 5, který vnímá omezené časové období u pěstouna jako problém.

I 3: *Určitě si myslím, že přínosem je to pro ty novorozené děti a malé děti. Pamatuji si, když byly umístěné v těch kojeneckých ústavech, byť měly tu základní péči od sester, které se snažily sebevíc. Děti ale stejně ležely v těch postýlkách a podněty neměly takové. Takže pro ty malé děti to беру jako hodně dobré. Na druhou stranu vidím jako úskalí to, že to dítě musí brzy přejít dál, což se nedaří, protože je nedostatek pěstounů dlouhodobých, řeší se i rodiče, aby se dítě mohlo vrátit do biologické rodiny.*

I 5: *Já to jako přínos vnímám, to každopádně. Ale není to všespásné. Vidím problém v tom, že pobyt je časově omezený a někdy je velmi těžké najít osvojitele, následného pěstouna nebo dítě vrátit zpět do rodiny.*

Informanti byli dotazováni na jejich očekávání ve vztahu k PPPD, zda se jejich očekávání splnila, či ne. Odpovědi byly dvojího typu. Část informantů neměla žádná

očekávání a přijímala situaci takovou jaká je. Především u informantů 3, 5, 7 byly odpovědi téměř totožné.

I 3: *Abych pravdu řekla, nic jsem neočekávala. Spíš jsem čekala, co bude. Uvidí se. Domnívám se, že jako u všeho, co bylo na začátku, se nabrali všichni, kdo měli zájem a hlásili se. Ten výběr nebyl dělán pořádně, takže se teď objevují pěstouni, kteří to nezvládají, objevují se problémy. Zákon ale neumožňuje zrušení.*

I 5: *Já jsem neměla žádné očekávání. Zákon něco stanovil a my jsme to museli přijmout. Je to forma NRP, kterou využívám a tak, jak jsem už předtím řekla, vnímám ji jako přínos.*

I 7: *Neměla jsem žádné očekávání. Ani nevím, jaké bych měla mít. Měla jsem spíš obavu, jestli je na to ČR připravená. Myslím se všemi službami pro pěstouny, legislativně apod. No, moc nebyla.*

Druhá část mnou oslovených informantů uváděla, že měla ze zavedení strach. Obavy směřovaly především k osobnostem pěstounů, jak svoji roli zvládnou, tak samozřejmě i k zabezpečení samotného institutu, především v dostatečném množství doprovázejících organizací, časové náročnosti.

I 2: *Teď už ano. Já jsem z toho také, jako většina, měla velké obavy, jak to bude, jak velcí odborníci ti naši pěstouni na přechodnou dobu budou. Myslím si, že se všechno vyvíjí a myslím si, že teď jo, teď je to dobré.*

I 4: *Možná jsem se využívání tohoto institutu zbytečně obávala. Umístění dítěte do PPPD, pokud funguje doprovázející organizace, je časově náročné, rozhodně však není neuskutečnitelné. Dnes spatřuji četná pozitiva této formy NRP pro dítě. Je však nutné si uvědomit, že ani tato forma péče není všespásná a nehodí se pro všechny děti. A na to se naráží, že ti pěstouni to jako neumí teď zvládnout a proto třeba někdy odcházejí, anebo to pak je věcí krajského úřadu, jak to s nima udělají v rámci správního řízení.*

I 1: *Tak měla jsem určité obavy, jako asi všichni. Podle mě byl zákon šitý horkou jehlou, dlouho se nevědělo, jestli vůbec projde a nakonec ho vetoval prezident. Poslanci ho přehlasovali. Měla jsem obavu, jestli bude dost lidí, kteří budou pěstounům pomáhat, jestli se budou mít na koho obrátit a tak. A potvrdilo se, co jsem očekávala. Organizace byly, ale jen ve velkých městech, jiné části republiky ostrouhaly.*

I 6: *Očekávala jsem s obavami, co bude. Stále ještě nemáme vyhráno, ale už se toho tolik nebojím. Měla jsem obavu především z osobností pěstounů. A musím říct, že jsem se nesetkala s žádným, který by na mě působil tak, že tuto práci dělá jen kvůli penězům.*

PPPD se samozřejmě v průběhu tří let, kdy je ukotvena v zákoně, vyvíjela. Všichni informanti jsou toho názoru, že vývoj je pozitivní. PPPD se mění k lepšímu, je propracovanější a na odbornější úrovni. Především převládá názor, že došlo k obrovskému posunu v oblasti doprovázejících organizací, které lépe zajišťují potřeby pěstounů, poskytují odbornější poradenství a celkově jsou v práci flexibilnější a nápaditější.

Naprostá většina informantů zmínila i to, že se zkvalitnila příprava budoucích pěstounů na přechodnou dobu. Jsou více připraveni na problémy, které mohou nastat, školení v konkrétních situacích, vědí, jak mají jednat a na koho se obrátit.

I 3: *Rozhodně jsme se posunuli v přípravách na tento institut. Myslím si, že se zlepšily i doprovázející organizace, že mají větší zkušenost, na co se mají zaměřovat. Práce s pěstounama je lepší, nevědělo se, jak to bude vypadat. Myslím si proto, že rozhodně ta příprava je o kus dál. Je to ale vždycky o lidech. Problém stále zůstává v tom, že nejsou ti pěstouni po.*

I 2: *Jo, myslím si, že se to změnilo. Ono se říká jako profesionální, myslím si, že to nejsou profesionálové, ale že to vzdělávání se celkově posouvá a že jo, že nemůžeme očekávat, že hned od zavedení to bude všechno úplně jako perfektní, ale že se to lepší. A rozhodně, kdybych si dala na misky vah PPPD a kojeňák, tak zvítězí PPPD.*

I 1: *Určitě došlo k posunu v přípravách pěstounů, to vnímám jako největší změnu. A taky ve větší odbornosti doprovázejících organizací.*

I 4: *Určitě jsem zaznamenala nárůst počtu pěstounů na PPPD, proto myslím, že již nebude velký problém do této formy péče děti umístit.*

I 5: *No, podle mě posun nastal. Na začátku bylo vše nové, přejímala se spousta věcí ze zahraničí a časem jsme si vše začali přizpůsobovat na naše poměry. Já to vidím tak, že se posunula příprava pěstounů, dostávají detailnější informace, jsou více připraveni. Taky si všimněte, že jich nových tolik nepřibývá. Víím, že se stává, že z jedné přípravy, kde je třeba deset lidí, dojdou do konce pouze dva. Ale to je dobře, myslím. Nedá to každý, fakt to je náročná práce.*

Dva z oslovených informantů také zmínili to, že se zlepšila osvěta mezi lidmi. Více se o této formě náhradní rodinné péče píše, zlepšil se nábor pěstounů. Zpočátku se sice objevilo v médiích několik informací o tom, že tato forma náhradní rodinné péče se začíná zavádět, ale spíše v souvislosti s hmotným zabezpečením pěstounů, což nebylo šťastné řešení. Nyní začíná tento názor pomalu mizet.

I 7: *Samozřejmě k vývoji došlo. Vychytala se spousta chyb, které byly na začátku. Zlepšila se příprava pěstounů a samozřejmě i kvalita doprovázejících organizací. Pěstouni si mezi sebou vyměňují poznatky a zkušenosti a to je také, myslím si, krok dopředu. Lidé jsou v novinách i televizi informováni a oslovují se lidé, kteří by o tuto práci měli zájem.*

I 6: *Určitě, došlo, jasně. Největší posun podle mě nastal v přípravách, jsou podrobnější, náročnější a lépe vybaví budoucí pěstouny na jejich práci. Je znát i to, že doprovázející organizace načerpaly zkušenosti, vědí, kde nejvíce pěstouni potřebují pomoc a to je dobře. Na práci doprovázejících organizací hodně záleží, jak budou fungovat pěstouni a je také třeba zmínit i to, že se o náhradce více mluví i v médiích. A jsem ráda, že už to není jen o tom, kolik bude pěstoun dostávat peněz a jak se z toho bude mít.*

SHRNUTÍ VO2

Všichni oslovení informanti jsou toho názoru, že zavedení institutu PPPD je pro jejich práci přínosem. Největší význam spatřují v tom, že dítě již nemusí být umístěno v ústavním zařízení. Rodina pěstouna na přechodnou dobu mu poskytne lepší zázemí a podpoří jeho rozvoj. Současně s tím však většina oslovených respondentů uvádí, že pro jejich práci, jako pracovníka OSPOD, je to časová zátěž. Umístění dítěte do PPD je náročnější, než bylo jeho umístění v zařízení. Někteří z nich zmiňují problémy s řešením situace dítěte po ukončení PPPD.

Shoda panuje v tom, že od zavedení institutu nic zásadního neočekávaly. Spíše se obávaly toho, jak budou celou situaci zvládat a především se na počátku obávaly toho, zda přístup pěstounů na přechodnou dobu bude dostatečně profesionální, zda budou na přijetí dítěte s problémy připraveny. Obavy také vyslovily v souvislosti s připraveností doprovázejících organizací. Shodly se na tom, že zpočátku nebyly služby těchto organizací dostatečné. Některé informantky se vyjádřily také k tomu, že byly ovlivněny médii ve věci poskytování PPPD pouze kvůli penězům. Žádná z informantek se však s tímto nesetkala.

Naopak, mají zkušenosti spíše opačné, kdy pěstouni pomáhají rodinám dětí, kterým poskytovali v PPPD, i po jejím ukončení.

Všichni informanti shodně uvedli, že od zavedení PPPD v České republice došlo k jejímu zlepšení. Především v přípravě budoucích pěstounů se situace velmi zlepšila a to v pozitivním slova smyslu. Souběžně s tím se zlepšila i profesionalita doprovázejících organizací, které získaly dostatečné zkušenosti, aby mohly pěstounům nabídnout kvalitnější a potřebné služby.

Pěstounská péče, jako jedna z forem náhradní rodinné péče je, dle zákona o sociálně právní ochraně dětí, určena pro všechny děti, které se ocitly bez rodiny a je potřeba zajistit jejich zdárný vývoj. V souvislosti s pěstounskou péčí na přechodnou dobu se však ukazuje, že tato forma nemusí být pro všechny děti vhodná. Toto stanovisko zastávají jak pracovníci OSPOD, tak i samotné pěstounky.

Informant 3 a 1 jsou toho názoru, že pokud dojde k tomu, že se správně naváže vztah mezi pěstounem a dítěte, je PPPD vhodná pro každé dítě bez rozdílu. Oba však uvádí, že čím je dítě starší, tím větší je pravděpodobnost, že snaha selže, dítě v rodině nebude spokojené a pěstounská péče na přechodnou dobu nebude plnit svůj účel.

I 3: *Pokud dojde k souznění s dětmi, tak by to bylo vhodné v každém věku. Čím je to dítě starší, tak je tam hrozně moc těch úskalí, proč to nedopadne. Určitě bysme to nevyužili pro dítě hodně problémové, agresivní, se specifickými potřebami. Tam člověk opravdu neví, ať se jedná o dítě se zdravotními problémy, nebo psychiatrickými problémy. Mohli by být specializovaní pěstouni na tyto případy, aby mohli přijmout děti nemocné.*

I 1: *Teoreticky je vhodná pro každé dítě, v jakémkoliv věku. Musí ale dojít k tomu, že dítě nebude péči bojkotovat. Čím starší dítě, tím hůře si zvyká na nové prostředí.*

Informant 2 je názoru, že PPPD je vhodná pro všechny děti. Problém však vidí v tom, že do pěstounských rodin mohou přijít děti, které mají závažné výchovné problémy. Pro tento typ dětí je problém najít pěstouna, který dokáže péči o dítě zajistit. S tímto názorem se ztotožňují i informanti 5 a 7.

Oba se navíc domnívají, že nejvhodnější a samozřejmě nejpřínosnější je PPPD pro novorozence, kde dala matka předběžný souhlas s osvojením. V tomto věku potřebuje dítě navázat vztah. Jen tak lze v budoucnu zajistit zdravý psychický vývoj dítěte.

I 2: *Teoreticky si myslím, že je vhodná pro všechny, nicméně je pro mě velkým otazníkem pro kurátorský děti a děti s výchovnými problémama, protože si nemyslím, ale nevím, třeba podceňuju pěstouny na přechodnou dobu, že ani příprava je nepřipraví na to, jak pracovat s těmahle dětma.*

I 5: *Podle mě je PPPD nejvhodnější pro malé děti a novorozence. Tam má největší smysl. Předchází poruše attachmentu. Pro děti starší už tak velký přínos nemá. Navíc si myslím, že je téměř nevhodná pro děti s velkými poruchami osobnosti, výchovnými problémy a dětmi se zdravotním postižením. Pro ty je potřeba hledat dlouhodobé pěstouny nebo osvojitele.*

I 7: *Stoprocentně je nejvhodnější pro malé děti 0 – 3 roky, nejvíc má smysl pro novorozence. Tam se ještě budují vazby, dítě vnímá lidskou blízkost. V tomto věku nejvíce hrozí, že se dítě nenaváže a v budoucnu bude mít problémy. Nevolila bych ji pro děti s výchovnými problémy, to podle mě není účelem PPPD. Ta je pouze na nezbytně dlouhou dobu a dítě s výchovnými problémy potřebuje stabilitu a dlouhodobou péči.*

Informant 2 se dále domnívá, že by se do budoucna mělo začít uvažovat o specializaci pěstounů. Za současného stavu je nemyslitelné, aby pěstouni obsáhli všechny možné problémy dětí a uměli je řešit, poskytovat dětem podporu.

I 2: *Určitě. To si dovedu představit nějakou takovou profilaci těch pěstounů, tenhle ten je specialista např. na zneužívané děti, tenhle ten na jiné. Určitě by to tak mělo být. Jo. I Macela o tom minulý rok mluvil, že tohle je záměr úplně původní, kterej měl být. Že je to otázka času, on vlastně vychází z modelu z Anglie, kde vlastně to takhle funguje. Jsou tam profilování pěstouni, a to jejich další vzdělávání se tam také profiluje. Já si to vždycky vybavuju tak, jako že na tom OSPODU by také měli být specialisté na zneužívané děti, měli by být.*

Informant 4 se zamýšlí nad tím, zda je vhodné umístění dětí, které mají těžké zdravotní postižení a pravděpodobnost toho, že by se mu našla nová rodina, buď pěstounská či osvojitelská, je velmi nepravděpodobné. Zmiňuje i umístění dětí jiného etnika.

I 4: *Pro děti ponechané bez základní péče např. v porodnicích (před zprostředkováním pěstounské péče nebo osvojení), pro děti, jejich rodiče se ocitli bez přístřeší, pro děti, které by byly umístěny na dobrovolný pobyt do ZDVOPu, pro děti rodičů dlouhodobě nemocných nebo hospitalizovaných Nevyužila bych tuto formu péče*

u dětí s těžkým zdravotním postižením, u kterých je předpoklad, že se nevrátí do biologické rodiny – v těchto případech se velmi těžce hledají pěstouni nebo osvojitelé a dítě se po jednom roce musí umístit do zařízení. Pochybuji také o vhodnosti PPPD u romských dětí starších 6- ti let, u kterých opět vyvstávají problémy s hledáním vhodných pěstounů, nebo osvojitelů.

Informant 6 zastává ten názor, že PPPD je vhodná pro děti, kde je velká pravděpodobnost, že se dostanou do nové rodiny, nebo se vrátí zpět do biologické.

I 6: *PPPD je specifická, má být přechodná. Dítě by mělo přejít do rodiny. Pokud není pravděpodobnost jeho brzkého odchodu do jiné rodiny, ztrácí, podle mě, PPPD smysl. Dítě může být u pěstounů na přechodnou dobu rok, to pro něj nic neřeší, pokud se pěstouni či osvojitelé, popř. biologická rodina nepostarají dál. Skončí v zařízení a trauma je tady.*

Na moji otázku, co považují pěstouni za největší slabinu PPPD, odpověděli tři informanti, že nejsou schopni konkrétní slabinu určit.

I 2: *Nevím. Já jsem jí jako nadšená.*

I 7: *To je těžké říct. Nenapadá mě zrovna nějaká velká slabina. Je to nový druh náhradky, vyvíjí se, ale zrovna slabinu si myslím nemá.*

I 6: *Ted' mě opravdu nic nenapadá. Slabina podle mě žádná velká není. Je to nové a musí se vychytat mouchy.*

Informant 3 a 1 jsou toho názoru, že slabinou PPPD je samotný pěstoun. Ten musí být vybaven takovými osobnostními předpoklady, aby v této složité pozici obstál. Shodují se v názoru, že by se do budoucna mělo uvažovat o tom, že pěstouni na přechodnou dobu budou muset absolvovat přeškolení a znovu vyšetření. Jen tak se dá zajistit kvalita tohoto institutu.

I 3: *Jsou to samotní pěstouni, jejich osobnostní předpoklady, že se to tam opravdu ukáže až v té zátěži, jestli opravdu jsou schopni tuto práci vykonávat. A slabinu vidím i v tom, že nejde zrušit jednodušší formou PPPD. Já si osobně myslím, že by ti pěstouni měli třeba po dvou letech projít nějakou jakoby prepřípravou, vyšetřením, jestli jsou ještě schopni péči poskytovat, jestli se něco nezměnilo.*

I 1: *Jako slabinu vidím ty pěstouny. Podle mě není dořešeno to, jakým způsobem ukončit PPPD, když pěstoun selže, nevykonává práci tak, jak by měl. Správní řízení, které je vedeno, je zdlouhavé a zbytečně situaci zhoršuje. Pěstouni by také měli být pod pravidelnou*

kontrolou. Ne proto, aby se „buzerovali“, ale právě proto, že je práce tak náročná, že se může stát, že ji už dále vykonávat nemohou, nezvládnou.

Informant 4 je toho názoru, že není dořešena situace, kdy se pro dítě nenajde další vhodná rodina, která se o něho postará. Dítě je pak umístěno do zařízení a tím samozřejmě traumatizováno. Stává se pak, že se znovuzahájí řízení a dítě může setrvat v PPPD, u stejného pěstouna, další rok. V některých případech se z pěstouna na přechodnou dobu stane dlouhodobý pěstoun, protože nechce, aby se dítě umístilo do zařízení.

I4: *Pokud se dětem v PPPD nepodaří do roku nalézt vhodnou pěstounskou rodinu, musejí být umístěny do ústavu. Ukážeme jim, jak by mohlo vypadat fungující rodinné prostředí a pak je „za odměnu“ umístíme do dětského domova.*

Podobného názoru je i informant 4. On spatřuje problém s časovým omezením PPPD a poukazuje na riziko umístění dítěte do ústavního zařízení, protože mu nebyla nalezena nová rodina a do původní se vrátit nemůže.

I5: *Jako slabinu spatřuji časové omezení PPPD, i když chápu, že pro tento institut vhodné omezení doby pobytu dítěte je žádoucí. A samozřejmě je slabinou nedořešená otázka dětí, které jdou po roce do ústavní péče, protože se jim nenašel pěstoun dlouhodobý.*

SHRNUTÍ VO3

Většina informantů se vyslovila pro to, že pěstounská péče na přechodnou dobu je nejvhodnější pro děti 0 – 3 roky. V tomto období se budují vazby k ostatním lidem, dítě potřebuje neustálý kontakt blízké osoby. Zároveň je vhodná i pro děti, jejichž rodiče se o děti nemohou postarat např. z důvodu pobytu v nemocnici, ztráty obydlí, onemocnění a v rodině není nikdo, kdy by po krátký čas péči zajistil.

Stejná shoda panuje i v názoru na nevhodnost PPPD u některých dětí. Jedná se především o děti, které mají závažné výchovné problémy, těžké zdravotní omezení a o děti, kde je málo pravděpodobné, že se do budoucna najde osvojitel, pěstoun, nebo se vrátí zpět do biologické rodiny.

Jako slabinu PPPD vidí někteří informanti samotné pěstouny, kteří mohou selhávat a ohrozit tak vývoj dítěte. Ostatní se domnívají, že problém PPPD je v jejím časovém omezení. S tím však souvisí to, že není dostatek dlouhodobých pěstounů a osvojitelů. Je tedy pravděpodobné, že některé děti po ukončení PPPD skončí opět v zařízení, což je, z hlediska

jejich vývoje, velmi negativní zásah a mnohdy fatální. Velkou roli při umístování bohužel sehrává i etnikum. Pro děti romského etnika nejsou žádní pěstouni.

Součástí výzkumu bylo i zjištění názoru pracovníků OSPOD na situaci, kdy jsou v pozici doprovázející organizace a navíc jsou těmi, kteří by měli pěstounskou péči na přechodnou dobu sledovat, kontrolovat a koordinovat.

Z výzkumného šetření bylo zjištěno, že kromě informanta 2, 3 a 7, není nikdo v pozici doprovázející organizace.

I 2: *Se třemi pěstouny na přechodnou dobu.*

I 3: *Pouze s jedním.*

I 7: *Se dvěma pěstouny přechodňáky. Dlouhodobých pěstounů máme víc.*

Jednomyslně se všichni informanti shodli na tom, že OSPOD jako doprovázející organizace je řešení, které je špatné. OSPOD by měl dohlížet nad poskytováním služeb pro pěstouny, nad samotným výkonem PPPD. Tyto dvě role nelze zastávat současně.

I 3: *Domnívám se, že spojovat dvě funkce, to je funkce kontrolní a doprovodná, kdy se mají pěstouni podporovat, pomáhat jim, nejde do sebe. Je to kontraproduktivní. OSPOD by měl být doprovázející organizace jedině tehdy, kdy se jedná o nějaký specifický, problémový případ. Prostě vždycky ty organizace s tím pěstounem mohou spolupracovat lépe, a OSPOD může spolupracovat s nimi.*

I 1: *Není to dobrý model. Myslím, že by zákon měl stanovit, že OSPOD může být doprovázející organizací jen v určitých případech, které budou stanoveny taxativně.*

I 2: *Podle mě to dobré není. Sama to znám z vlastní zkušenosti. Vždy lepší služby poskytne doprovázející organizace, která se pěstouny zabývá. OSPOD jako takový má možnosti omezené, nespécializuje se. Bohužel, ale zákon to umožňuje.*

I 4: *Ne, je to nesmysl. Toto by nemělo být možné. OSPOD by měl kontrolovat. Obojí nelze společně obsáhnout.*

I 5: *Je to špatný model. OSPOD má jinou pozici a jiné úkoly, které plní. Jako doprovázející organizace není vhodný.*

I 6: *Ne, je to špatný model. My se snažíme pěstounům nabídnout jiné organizace. Opodstatnění by to mělo v případě, kdy je pěstoun daleko jakékoliv organizace, která mu pomáhá. Jinak je to nesmysl.*

I 7: *My jsme ve dvou případech doprovázející organizací a vidíme, že to není dobré. Kontrolovat a současně pomáhat je neslučitelné.*

SHRNUTÍ VO 4

V otázce vhodnosti OSPOD jako doprovázející organizace panuje u informantů shoda. Orgán sociálně – právní ochrany dětí by měl především plnit funkci garanta výkonu PPPD. Měl by také na její výkon dohlížet a popřípadě navrhopvat její zrušení. Za situace, kdy je OSPOD doprovázející organizací a současně kontroluje výkon PPPD, nemůže svoji pozici ani v jednom případě vykonávat dostatečně.

Informanti vyslovili názor, že OSPOD nemá dostatečnou kapacitu k poskytování služeb, jako jiné doprovázející organizace, které se na to specializují. Všichni informanti se snaží pěstounům doporučit, aby spíše než jejich služby, využili služeb zkušenější organizace.

Pro lepší zjištění funkčnosti institutu pěstounské péče na přechodnou dobu byly osloveny 4 pěstounky na přechodnou dobu. Jedna pěstounka odmítla rozhovor z toho důvodu, že právě přijala novorozence, který má velké zdravotní problémy a je nutné, aby mu věnovala veškerý čas. Ostatní tři pěstounky byly ochotné rozhovor absolvovat a jejich vyjádření je pro samotné šetření velmi cenné.

Všichni tři informanti nejsou začínajícími pěstounkami, do péče přijali již několik dětí.

I 8: *Tak já jsem pěstounkou od roku 2014, od 18. dubna 2014 přesně. Jinak to jsem měla první miminko, myslím od 1. dubna 2014.*

I 9: *Jsem pěstounkou dva a čtvrt roku. Začínám třetí rok.*

I 10: *Jsem pěstounkou druhým rokem.*

Informant 8 uvedl, že má zkušenosti pouze s miminky, starší dítě jí zatím do péče nebylo předáno. Nebrání se tomu mít dítě tak do tří let, ale starší by nepřijal. Pěstounka má vlastní nezletilou dceru a myslí si, že by to nebylo vhodné, aby do rodiny přišlo starší dítě. Navíc je stanoveno, jak velký by měl být minimální věkový odstup dětí.

I 8: *Ted'ka mám čtvrté miminko v pořadí. Prvního chlapečka jsem měla čtyři a půl měsíce. Druhou holčičku jsem měla těžce nedonošenou, takže s tou jsem byla v Hradci na oddělení nedonošenců. No, a holčinka teda u mě doma byla celkem devět měsíců.*

A dostala se pěkně, jako vyiplala se z toho, ale byla hodně náročná. Třetí holčičku jsem měla sedm měsíců, No, a teďka teda máme tohohle šmudlička malého, chlapečka. A uvidíme, jak dlouho ho budeme mít.

Informanti 2 a 3 mají zkušenosti i s dětmi staršími, ne pouze s novorozenci. Informant 2 měl možnost pečovat o sourozence a toto období vnímá jako velmi náročné.

I 9: *Ted' jsem před třemi týdny přijala páté dítě. První jsem měla holčičku, byly jí tři měsíce, pobyla u nás tři čtvrtě roku. Potom jsem měla dva sourozence, chlapce, dva roky a druhý tři měsíce. Také u nás byli tři čtvrtě roku. To bylo velmi náročné období. Poté jsem přijala chlapce, pětiletého, ten byl v péči jen chvíli a po třech měsících odešel do širší rodiny. A nyní mám měsíční miminko. Snad půjde do osvojení, matka dala v nemocnici předběžný souhlas.*

I 10: *Ted' momentálně čekám na čtvrté dítě. Mám volno 14 dnů. První jsem měla děvčátko, dvouleté. Bylo u nás devět měsíců. Pak jsem měla chlapečka, pětiměsíčního, ten byl u nás jen tři měsíce a pak odešel zpět do rodiny. Matka byla nemocná a neměla nikoho, kdo by se postaral. Po návratu z nemocnice si ho vzala zpět. Třetí jsem měla zase chlapce, novorozence, celkem 4 měsíce.*

Všichni informanti absolvovali přípravu v programu PRIDE, který byl detailně popsán v teoretické části. Jednomyslně uvedli, že příprava pro ně byla velmi náročná a zajímavá. Hodnotí ji pozitivně a prospěšně pro jejich práci. Připravila je, dle jejich názoru, na situace, které přichází a musí je řešit. Díky kvalitní přípravě je to jednodušší.

I 8: *Přípravu jsem dělala s PRIDEM, měli jsme to tedy Rychnově a pak jsme dodělávali část toho školení ještě v Hradci. A jsem moc spokojená, protože doted' z toho vlastně čerpám. Hlavně, když teď jde třeba něco jinak, tak říkám jo, a tenkrát nás učili to a to. A ono to teď třeba nefunguje, no. Samozřejmě, protože ono něco jiného je ten plán a ta praxe je pak trošičku jiná.*

Informant 9 uvedl, že když školení probíhalo poprvé, nebylo tolik zkušeností. Nyní jsou nové poznatky, zkušenosti, které se novým žadatelům mohou předat. Lektoři, kteří vedou přípravu, mají praktické zkušenosti a předávají je novým pěstounům.

I 9: *Prošla jsem PRIDEM, bylo to velmi emotivní, náročné, nechybělo mi v něm vůbec nic. Školil nás Trialog. Děvčata, která nás provázela, si potom založila Diamant, doprovázející organizaci pro pěstouny. Byla jsem velmi spokojená, dalo mi to hodně.*

I 10: *Prošla jsem školením PRIDE. Moc krásné a přínosné to bylo. Na všechno nás připravili a doted' z toho čerpám. Nenapadá mě nic, co by v něm chybělo. Možná víc by se mělo zaměřit na starší děti, ale to je jen můj názor.*

Informant 10 předpokládal, že PPPD je velmi náročná, ale i tak byl překvapen tím, co všechno se s příchodem dítěte do rodiny změnilo, jaké musí řešit problémy.

SHRNUTÍ VO 5

Informanti mají zkušenosti s přijetím několika dětí. Ve většině případů se jednalo o děti ve věku 0 – 3 roky. Nemohou tedy posoudit, jak probíhá PPPD u dětí starších. Žádný z nich nepřijal dítě jiného etnika. Nejkratší doba, po kterou děti v jejich PPPD pobývaly, trvala tři měsíce. Nejdelší byl pobyt dítěte v PPPD pak devět měsíců. Žádný z informantů neměl problém s předáním dítěte do jiné rodiny. Většina dětí odcházela do nových osvojitelských rodin. Všichni oslovení prošli přípravou PRIDE, která byla detailně popsána v teoretické části. S přípravou PRIDE byli informanti spokojeni. Především ocenili připravenost na problémy, které s přijetím dítěte do rodiny mohou nastat. Získali praktické zkušenosti, které ve své práci často využívají.

V rámci prováděných rozhovorů byl zjišťován názor pěstounek na institut PPPD, jejich očekávání, a zda se jim splnila. Současně s tím byla řešena otázka nejvhodnějšího věku dítěte pro tento institut a důvod proč.

I 9: *Těšila jsem se, čekala náročnost, ale dokud si to člověk neprožije, neví, co to obnáší. Je to hrozná únava, kdy se ani nestihnete najíst a navíc v době, kdy jsem měla ty dva sourozence, jsem se musela poprat s jejich citovou deprivací, návaly vzteku a vynucování si neustálé pozornosti. Splnila mé očekávání, je to krásné, ale opravdu náročné.*

I 10: *Splnila mé představy, ve všem. Je to krásná, smysluplná práce, naplňuje mě. Podle mě je to dobře, že se u nás PPPD zavedla. Pro děti je to obrovský přínos.*

V rámci šetření byl zjišťován i názor informantů na případná opatření, která by vedla ke zlepšení institutu PPPD. Informanti 8 a 9 se domnívají, že by se především měl urychlit proces předání dítěte do nové rodiny. Podle informanta 9 by se měla sjednotit praxe soudů, které v různých částech ČR rozhodují různě a některé soudy mají dobu projednávání nepřiměřeně dlouhou.

I 9: *Měla by se urychlit činnost soudů. My jsme třeba čekali dva měsíce, než proběhl soud, to je pro dítě strašně dlouhá doba. Dítě by už mohlo být v rodině a nemůže, protože se čeká na rozsudek. Každý soud to navíc soudí jinak, to nechápu, ale je to tak.*

I 8: *Myslím si, že by se mělo hlavně urychlit to předávání do těch rodin. Protože, jakmile se překročí toho půl roku, tak ta vazba už je silná a je s tím problém. Takže my potom můžeme udělat jenom to, že jsme v té rodině delší dobu. My jsme vlastně chvíli u nás a pak přejíždíme do té rodiny. Jenomže to prostě někdy nejde, že jo. A pak je problém také jednání s některýma úřadama. Já nemám zrovna dobrou zkušenost.*

Informant 10 se domnívá, že by se měl stát zaměřit na vyhledávání dlouhodobých pěstounů a osvojitelů.

I 10: *Já si myslím, že je velký problém sehnat dost lidí, kteří si dítě po PPPD vezmou do péče. Nejsou pěstouni, nejsou osvojitelé. A taky si myslím, že není dobré to, že od ledna 2017 přijdou pěstouni na přechodnou dobu o rodičák, který doted' dostávaly.*

SHRNUTÍ VO 6

Z rozhovorů vyplynulo, že nejvhodnější věk pro dítě, které má jít do pěstounské péče na přechodnou dobu je věk novorozenecký. V tomto období je pro dítě nejvíce důležité objetí, lidská blízkost. Podle jejich názoru má pěstounská péče na přechodnou dobu význam u dětí do tří let, později již se těžko vztah vytváří. Pro starší děti by měla smysl pouze v případě, že by dítě samo chtělo jít do pěstounské rodiny. V případě, že by nebylo motivované, ztrácí podle jejich názoru tato forma význam, není pro dítě přínosem.

Informanti se domnívají, že by se měl zlepšit proces předávání dětí do rodin, především v souvislosti s projednáváním situace dítěte soudy. České soudnictví není jednotné a soudy rozhodují v některých případech velmi pomalu. Podle názoru informantů by se měl stát zaměřit na vyhledávání dlouhodobých pěstounů, kteří chybí.

V souvislosti s riziky PPPD byli informanti dotazováni na problémy, které se s výkonem pěstounské péče objevily, a které jim práci komplikovaly.

Informant 8 se musí velmi potýkat s přístupem některých úředníků. Ti odmítají vyjít vstříc a on toto vnímá jako velký problém, který práci ztěžuje. Naopak si velmi chválí pomoc lékařů a pracovníků OSPOD

I 8: *Jednání s některýma úřadama. Já nemám zrovna dobrou zkušenost. Jinde ale zase jo. Kromě té státní sociální podpory. U nás tady v Rychnově je to všeobecně problém se státní sociální podporou. Když se mě třeba paní ptala na volbu rodičáku, tak já říkám, já nevím, jak to chodí, co mám udělat. A ona na to, no, já nevím, kolik potřebujete peněz. A když vám řekne tuhle větu, tak máte pocit, že ty peníze opravdu máte pro sebe.*

Informant 9 a 10 naopak uvádí, že v souvislosti s výkonem PPPD neměl žádné problémy. Všichni úředníci, lékaři i pracovníci doprovázejících organizací byli vstřícní a ochotní.

I 9: *Ne, neměla jsem žádný problém. Vždycky jsou na úřadech přívětiví a milí, pokud nevědí, zjistí co je potřeba. Vždycky se domluvíme.*

I 10: *Ne, nikdy jsem se nesečkala s nepochopením nebo neochotou. Možná jsem výjimka.*

Informanti 9 a 10 mají také obdobné zkušenosti s odchodem dětí z PPPD. Žádný z informantů nezažil situaci, kdy by nebylo možné dítě umístit do rodinného prostředí a muselo by se umístit do zařízení. Všichni však z tohoto mají obavy a nevědí, jak by se zachovali. Lidsky by je tato situace velmi zasáhla.

I 9: *Všechny děti, které jsem doposud měla, odcházely do dlouhodobé PP. Nyní mám miminko, kde je pravděpodobné, že si ho někdo adoptuje. Je zdravé, krásné, ale ubrečené.*

I 10: *Většinou šly do dlouhodobé pěstounské péče. Jeden chlapeček se vrátil do rodiny. Ne k matce, vzala si ho teta. Je také v pěstounské péči. Osvojení jsem zatím nezažila.*

Informant 8 má naopak zkušenost pouze s tím, že děti odešly do osvojení. S rodinami se dále stýká, navštěvují se.

I 8: *Moje všechny děti odcházely do osvojení. Čekám tedy tu zkušenost, kterou mají ti ostatní, a ta není tak příjemná, že. Ta už tak hezká není, protože přináší opravdu hodně problémů. A já vlastně ještě nezažila ani styk s biologickou rodinou dítěte, to také ještě nevím. A tam jsou velké problémy. To vidím takhle, co poslouchám na těch školeních a na setkáních. Jsou problémy.*

SHRNUTÍ VO 7

Pouze jeden z informantů zažil v souvislosti s výkonem PPPD problémy. Jednalo se o jednání s úřady ve věci přiznání rodičovského příspěvku. Ostatní uvádí, že se žádné problémy nevyskytly, vždy se setkaly se vstřícností a ochotou pomoci.

Různé jsou jejich zkušenosti s odchodem dětí s PPPD. Některé z dětí odešly do dlouhodobé pěstounské péče, jiné do osvojení. Všechny pěstounky shodně uvedly, že nemají zkušenost s tím, že by pro jejich dítě nebyl nalezen vhodný pěstoun nebo osvojitel. Všechny se toho však obávají a tuto situaci vnímají jako velké riziko PPPD. Nedokážou říci, jak by se v této situaci zachovaly.

Poslední soubor otázek, které byly informantům pokládány, se věnoval dohodám o výkonu PP a doprovázejícím organizacím. Ty jsou pro pěstouny klíčovými partnery a pro jejich práci velmi důležití.

Pouze informant 8 má uzavřenu dohodu o výkonu pěstounské péče s OSPOD, ostatní informanti si vybrali neziskovou organizaci. Všichni mnou oslovení vyjadřovali spokojenost s prací neziskové organizace.

I 8: *Já mám uzavřenu dohodu s MěÚ v Rychnově nad Kněžnou a jsem s nimi moc spokojená. Přímo s OSPODEM. To není problém, my si ve všem vyjdeme vstříc. Moje požadavky, že by mi měli pomáhat, to se děje. Zatím jsem ještě nevyužila například toho, že bych potřebovala hlídání. Já si hlídání zajistím sama. Ale věřím tomu, že i kdybych potřebovala, že se domluvíme.*

Informanti 9 a 10 mají uzavřenu dohodu s neziskovou organizací. Služby, které jsou jim poskytovány, přijímají ochotně. Dohody, které mají o výkonu pěstounské péče, se jim daří plnit bez větších problémů.

I 9: *Mám uzavřenou dohodu s Diamantem, s paní Kocurovou. Ta mě také školila v přípravě. Na všem se domluvíme, dohodu plníme. Vždy nám poradí, pomůžou, předají zkušenosti jiných pěstounů. Pořádají setkání a to považuji za velmi důležité, nesmírně obohacující. Účastníme se i povinných školení, témata si vybíráme, posíláme náměty.*

I 10: *Mám uzavřenu dohodu s neziskovou organizací. Jo, jsem spokojená. Dohodu plníme bez problémů. Chodím na školení, pokud potřebuji pomoc, můžu se na klíčovou pracovníci obrátit. Nikdy jsem nezažila z jejich strany odmítnutí. Neměnila bych. Ale vím, že někteří*

pěstouni si stěžují a doprovázející organizace mění. Já vycházím dobře i s paní z OSPODu, která mě má v na starost.

SHRNUTÍ VO 8

S prací doprovázejících organizací jsou informanti spokojeni. Jsou jim ze strany doprovázejících organizací poskytovány kvalitní služby, které jim pomáhají. Daří se jim plnit vše, co souvisí s dohodou o výkonu pěstounské péče. Oceňují možnost setkávání se s ostatními pěstouny a vyměňování si zkušeností. Jeden informant má uzavřenu dohodu o výkonu pěstounské péče s OSPOD.

8. 7. Shrnutí výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zjištění, zda institut pěstounské péče na přechodnou dobu plní svoji funkci v systému náhradní rodinné péče v České republice a jaké jsou zkušenosti pracovníků OSPOD a pěstounů na přechodnou dobu. Při koncipování výzkumných cílů jsem vycházela z novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí, z odborné literatury a částečně ze svých profesních zkušeností. Zjišťovaly se zkušenosti pracovníků OSPOD a pěstounů na přechodnou dobu. Výzkum byl prováděn formou kvalitativního dotazování s využitím individuálních nestrukturovaných rozhovorů.

Obecným cílem výzkumné části bylo **zjištění funkčnosti institutu PPPD v systému NRP v ČR**. Tento hlavní cíl byl rozdělen do dvou částí a v jejich rámci stanoveny dílčí cíle. První dílčím cílem bylo zjištění, jaké jsou zkušenosti a názory pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany na PPPD za období, od kdy byla PPPD zákonem stanovena jako jedna z forem NRP. Druhým cílem bylo zjištění zkušeností a názorů pěstounů na přechodnou dobu s PPPD, od doby, kdy se pěstouny staly.

V rámci prvního dílčího cíle jsem si stanovila čtyři výzkumné otázky:

VO1 – Jaké jsou vaše zkušenosti s PPPD?

VO2 – Jaký máte názor na systém PPPD?

VO3 – Jaká jsou dle Vašeho názoru rizika PPPD?

VO4 – Jaké máte zkušenosti s pěstouny na přechodnou dobu, pokud je mezi OSPOD a PP uzavřena dohoda o výkonu PP?

Na základě provedeného šetření bylo zjištěno, že všechny oslovené pracovnice mají nějakou zkušenost s PPPD. Doba spolupráce s pěstouny byla u pracovnic OSPOD různá, jednalo se o rozmezí 6 měsíců až 9 let. Některé z pracovnic pracují na OSPOD déle, ale NRP se začaly zabývat později.

Pěstounská péče na přechodnou dobu se začala v praxi využívat od roku 2013, kdy byla přijata novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Množství zkušeností pracovnic se odvíjelo od velikosti odboru, na kterém pracují. Všechny pracovnice mají zkušenost s umístováním dětí ve věku 0 - 1 rok, především novorozenců. Většinou se jednalo o děti, které matka ponechala v porodnici a dala předběžný souhlas s osvojením. Dítě tedy nebylo právně volné, ale byl zde předpoklad toho, že půjde do osvojení. Pouze dvě pracovnice umísťovaly děti starší. Všechny pracovnice se shodly na tom, že v budoucnu by se měla PPPD více zaměřit i na děti starší. Otázkou je zda by se měl pěstoun profilovat podle věku dítěte. V tomto shoda nepanuje. Některé pracovnice jsou toho názoru, že profilace je nutná, a to proto, že pěstoun bude mít více zkušeností s danou věkovou kategorií. Naopak se při šetření objevil i ten názor, že profilace není dobrá. Pěstoun, který přijímá jen novorozence, je již teď velmi unavený, péči zajišťuje prakticky 24 hodin, málo spí, a z toho důvodu nemůže poskytovat tuto péči dlouhodobě kvalitně.

Všechny pracovnice se shodly na tom, že zavedení institutu pěstounské péče na přechodnou dobu je pro jejich práci velkým přínosem. Dítěti, které se ocitne bez péče rodiče, je poskytnuta péče v rodině, která ho mnohem lépe zabezpečí po stránce citové a podpoří jeho další vývoj. Doposud byly tyto děti umísťovány v ZDVOP, kojeneckých ústavech, apod. PPPD vnímají jako posun v péči o ohrožené dítě.

Pět oslovených pracovnic OSPOD je toho názoru, že zavedení PPPD jistou časovou zátěží při jejich práci. Souvisí s tím větší byrokratická zátěž. Hledání vhodného pěstouna je mnohdy náročné. Doposud se žádné pracovníci nestalo, že by volného pěstouna pro dítě nenalezla. Jak jsem již ale v předchozí části práce zmínila, PPPD zatím využívaly u menších dětí.

Žádná z oslovených pracovnic neměla v souvislosti se zavedením institutu očekávání. Většina z nich se zavedení spíše obávala. Obavy pramenily především z osobností samotných pěstounů na přechodnou dobu. V médiích bylo opakovaně uváděno, že tuto práci budou lidé vykonávat pouze kvůli penězům, nebudou poskytovat kvalitní péči

a ohrozí tak vývoj dítěte, které k nim přijde. V praxi se ukazuje, že tomu tak není. Dá se předpokládat, že je to také z důvodu toho, že tito lidé neprojdou přípravou. Samotná příprava pěstounů na přechodnou dobu je velmi náročná. Klade na žadatele velké nároky a to především po stránce psychické.

Další obava pracovníků OSPOD souvisela s prací doprovázejících organizací, s kvalitou poskytované péče. Jeden z informantů uvedl, že služby, které tyto organizace zpočátku poskytovaly, neměly dostatečnou úroveň a nereflektovaly potřeby pěstounů na přechodnou dobu. Navíc služby byly dostupné pouze pro pěstouny ve velkých městech, kde je obecně kumulováno více sociálních služeb, než na venkově. Z uskutečněných rozhovorů v rámci mého šetření však vyplynulo, že se kvalita služeb zlepšila.

Všichni informanti sdílí názor, že od zavedení PPPD v České republice, došlo k jejímu zlepšení. Především v přípravě budoucích pěstounů se situace velmi zlepšila a to v pozitivním slova smyslu. Souběžně s tím se zlepšila i profesionalita doprovázejících organizací, které získaly dostatečné zkušenosti, aby mohly pěstounům nabídnout kvalitnější a potřebné služby.

Informanti uvedli, že PPPD je nejvhodnější pro děti malé, do tří let. Největší přínos má podle nich pro novorozence, které matka po porodu zanechala v porodnici a dala předběžný souhlas osvojením. V tomto věku je pro dítě nejdůležitější kontakt s blízkou osobou, pocit bezpečí, tepla. To mu profesionální pěstoun může zajistit o mnoho lépe, než pracovníci ústavního zdravotnického zařízení. Novorozenci tedy mají největší šanci získat novou rodinu, která mu poskytne laskavou náruč a dostatečnou péči.

Jako největší slabinu PPPD vidí pěstouni především její časovou omezenost. Dítě může být u pěstouna na přechodnou dobu pouze jeden rok a poté by mělo odejít do péče dlouhodobé, tedy pěstounské či osvojení. Pokud se ale následná péče pro dítě nenajde, musí z rodiny pěstouna na přechodnou dobu odejít a je umístěno do dětského domova, nebo jiného ústavního zařízení. Pro dítě je to obrovské trauma. Česká republika by se tedy, dle názorů oslovených odborníků, měla více věnovat výběru dlouhodobých pěstounů. A to i těch, kteří budou ochotní přijmout dítě jiného etnika, především romského.

Jako další slabinu uvádí pracovnice OSPOD nedořešenou otázkou ukončení PPPD, pokud pěstoun nějakým způsobem selže. Správní řízení, které při ukončení musí být vedeno, je zdlouhavé.

Při výzkumném šetření jsem se zaměřila i na názor odborníků na situaci, kdy je OSPOD v roli doprovázející organizace. Všichni shodně uvedli, že tento model je nevhodný. To potvrzují i zkušenosti některých pracovníků, které v roli doprovázející organizace již jsou. OSPOD jako takový, plní spíše roli kontrolní a měl by práci s pěstounskou rodinou koordinovat. Toto však není možné. Není v silách OSPOD poskytnout takové služby, jako mohou doprovázející organizace.

V rámci druhého dílčího cíle byly položeny čtyři výzkumné otázky pěstounkám na přechodnou dobu:

VO5 – Jaké jsou Vaše zkušenosti s PPPD?

VO6 – Jaký máte názor na PPPD?

VO7 – Jaká jsou dle Vašeho názoru rizika PPPD?

VO8 - S kým máte uzavřenu dohodu o výkonu PPPD?

Všechny oslovené pěstounky na přechodnou dobu mají zkušenosti s přijetím několika dětí do péče. Ve většině případů se jednalo o novorozence. Starší dítě přijala pouze jedna z pěstunek. Nejdelší doba, po kterou o přijaté dítě pečovaly, byla 9 měsíců. Žádná z pěstunek neřešila situaci, kdy by se pro dítě nenašla vhodná osvojitelská nebo dlouhodobá pěstounská rodina.

V rámci přípravy pěstounů prošly všechny pěstounky přípravou PRIDE. Shodně uvedly, že příprava byla kvalitní a dostatečně je na práci pěstouna na přechodnou dobu připravila.

PPPD hodnotí všechny pěstounky kladně. Oceňují její přínos především pro malé děti, novorozence. Pro ty je, podle názorů pěstunek, největším přínosem. Pěstounky se domnívají, že pobyt dětí v PPPD by měl být co nejkratší, doba jednoho roku je dlouhá. Už po přibližně šesti měsících se dítě na pěstouna začíná citově vázat, a pokud celková doba pobytu v rodině pěstouna přesáhne 9 měsíců, je velmi obtížné dítě od rodiny odpoutat. Pěstouni pak musí do nové rodiny dojíždět častěji, delší čas a přechod dítěte je komplikovaný. Ne všichni osvojitelé a dlouhodobí pěstouni chtějí pěstouna na přechodnou

dobu do své rodiny přijmout, dlouhodobě s ním spolupracovat. V mnoha případech zde negativní roli sehrají soudy a jejich zbytečné průtahy.

Stejně jako pracovníce OSPOD, i pěstounky jsou toho názoru, že není dostatek dlouhodobých pěstounů a osvojitelů. Žádné jiné riziko s výkonem PPPD nespátřují. Pouze jedna pěstounka má negativní zkušenost s jednáním na úřadech. Ostatní naopak uvádí, že se setkávají se vstřícností a ochotou.

Pěstounky na přechodnou dobu vidí jako problém to, že není dostatek pěstounů na přechodnou dobu. Vyslovily obavu z toho, že se mohou dostat do situace, kdy po uplynutí zákonem stanovené doby jednoho roku, nebudou mít komu dítě předat a to bude umístěno v zařízení. Doposud tuto zkušenost nemají. Setkali se však s pěstouny, kteří se v této situaci ocitli, a velmi těžce se s odevzdáním dítěte do dětského domova vypořádali. Některé z pěstunek se proto staly pěstounkami dlouhodobými, aby dítě do zařízení neodešlo. To však není smyslem PPPD.

V rámci dohod o výkonu PP měla pouze jedna z pěstunek uzavřenu dohodu s OSPOD. Ostatní využívaly služeb jiných organizací. Shodly se na tom, že pomoc, která je jim v rámci dohod poskytována, je pro ně přínosem. Neuvažují o změně doprovázející organizace.

Na základě provedeného kvalitativního výzkumného šetření, rozboru jednotlivých výpovědí informantů, jejich pohledů, hodnocení a názorů se dospělo ke zjištěním, která jsou odpovědí na stanovenou hlavní výzkumnou otázku: Je institut pěstounské péče na přechodnou dobu funkční?

Dle výzkumného šetření je institut PPPD funkční. V systému NRP tento druh péče chyběl, děti se na krátké pobyty dostávaly do ústavní péče, která byla jediná možná. Podle vyjádření informantů je pěstounská péče na přechodnou dobu nejvhodnější pro děti novorozené, kde hraje zásadní roli v budování citové vazby a má vliv na další život dítěte. Pracovnice OSPOD i pěstounky byly názorově jednotné v potřebě zaměřit se na vyhledávání dlouhodobých pěstounů, aby se zamezilo tomu, že děti po ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu budou vystaveny situaci, kdy se budou muset vrátit do zařízení.

Lze však konstatovat, že institut PPPD je funkční, přínosný a má své nezastupitelné místo v systému péče o ohrožené děti. Žádný z respondentů se nevyjádřil tak, že by s touto formou péče nebyl spokojen a nevnímal ji jako potřebnou.

9. DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Všechny oslovené pracovnice OSPOD a pěstounky na přechodnou dobu se podělily o velmi cenné zkušenosti a názory na PPPD. Domnívají se, že je smysluplný a značným posunem vpřed v péči o ohrožené děti. Většina z nich je toho názoru, že profesionální pěstounská péče je nejvhodnější pro děti 0 – 3 roky. Shodují se v tom, že nejvíce prospěšná je u dětí novorozenců a kojenců. V tomto období dítě potřebuje cítit blízkost jiného člověka, buduje si citové vazby.

Celkově panuje shoda i v tom, že pro děti s výchovnými problémy je pěstounská péče na přechodnou dobu méně vhodná. Z jejich názorů vyplynulo, že by se stát měl zaměřit na profilaci pěstounské péče. Měli by se vyškolit pěstouni, kteří budou vhodní pro děti s poruchami chování, děti s různými handicapy a speciálními potřebami. Pěstoun na přechodnou dobu by měl být v těchto případech vyškolen v tom, jak se vyrovnat s dětskou agresí a neochotou spolupracovat. V současné době je prakticky nemožné tyto děti do PPPD začlenit.

Z výzkumného šetření dále vyplynulo, že problém s umístěním dětí do PPPD souvisí i s jejich věkem. Česká republika má nedostatek pěstounů, kteří by byli specializováni na různá vývojová období dítěte. V příštích letech by se toto mělo řešit. Současný model PPPD je totiž nejvhodnější pouze pro děti malé, především novorozence.

PPPD je institutem dočasným. Dítě v této péči může zůstat pouze jeden rok a poté by se jeho situace měla vyřešit tak, aby se pro něj zajistila péče dlouhodobá, stabilní. Ať už se jedná o osvojitele, nebo o dlouhodobé pěstouny. V tomto ohledu je třeba zaměřit se na vyhledávání dlouhodobých pěstounů, kteří péči o děti převezmou. Současně s tím je třeba řešit i situaci dětí jiného etnika. Především pro romské děti se nedaří najít pěstouny a jsou proto zbytečně umístěny do ústavních zařízení.

Záměrně byla pozornost věnována otázce uzavírání dohod s pěstouny, kdy se OSPOD stává doprovázející organizací. Toto je vnímáno jako špatný model a měl by se změnit. Většina oslovených pracovníků OSPOD toto potvrdila. Dohody o výkonu PPPD by měly být uzavírány s institucemi, které se na podporu pěstounských rodin zaměřují, mají zkušenosti a větší možnosti s rodinou pracovat. Role OSPOD v PPPD by měla být spíše dohlížející, koordinující samotný výkon péče. Sociální pracovnice OSPOD nemá v pracovní

náplni pouze doprovázení pěstounů, ale celkovou agendu náhradní rodinné péče, popř. i kumulovanou funkci, pokud se jedná o OSPOD v menším městě.

Lze tedy konstatovat, že pro zkvalitnění PPPD je nutné se věnovat těmto sporným otázkám:

- zajistit dostatečný počet dlouhodobých pěstounů, kteří převezmou do péče děti, které se nemohou vrátit zpět do biologické rodiny
- zaměřit se na profilaci pěstounů pro děti různých etnik, děti věkově starší, pro děti s výchovnými problémy a děti s handicapem
- přehodnotit vhodnost OSPOD jako doprovázející organizace
- zaměřit se na dostupnost odborné pomoci pěstounům na přechodnou dobu, kteří jsou na malých městech a pro které jsou některé služby kvůli vzdálenosti nedostupné
- zrychlit ukončování dohod o výkonu PPPD s pěstouny, kteří v systému selhávají
- zrychlit předávání dětí z PPPD do jiné formy péče, především práci soudů, aby zbytečně nedocházelo k navázání dítěte na pěstouna na přechodnou dobu a tím prodloužení procesu předávání

Závěr

Pěstounská péče na přechodnou dobu, někdy též nazývaná profesionální pěstounská péče, je institutem náhradní rodinné péče, se kterým má Česká republika zkušenost jen krátkou. V roce 2013 byla přijata novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která pěstounskou péči na přechodnou dobu detailně rozpracovala. Postupně se začaly, především v krajských městech, konat přípravy budoucích pěstounů na přechodnou dobu. Zpočátku byly vedeny krajskými úřady a později se objevily i nestátní organizace. Současně s tím začaly vznikat doprovázející organizace, které s výkonem pěstounské péče pomáhají a to v tom smyslu, že pěstounům nabízí odborná školení, doprovázení i odlehčovací služby. Za dobu tří let došlo ke zvýšení kvality nejen příprav na PPPD, ale i poskytovaných služeb. V souvislosti s tím se zvýšilo i povědomí o této formě péče. Zájem o to stát se pěstounem na přechodnou dobu se zvyšuje. V povědomí lidí se už tolik neobjevuje názor, že pěstoun je člověkem, který pečuje o přijaté dítě jen z finančních důvodů. Pro většinu pěstounů se jejich práce stala posláním.

V diplomové práci jsem se pokusila přispět k ucelenějšímu pohledu na pěstounskou péči, na její specifika. Práce pěstouna na přechodnou dobu je vyčerpávající a to jak po psychické, tak i po fyzické stránce. Pěstoun přijímá dítě, které není bezproblémové. Často si s sebou nese traumata, se kterými se musí vypořádat a mnohdy je to dlouhá a těžká práce, která na osobnost pěstouna klade vysoké nároky. Pěstoun na přechodnou dobu musí být osobnostně připraven na odcházení dětí z jeho domácnosti, na setkávání s rodinnými příslušníky dětí i na to, že ne vždy se podaří dítěti pomoci. Musí přijmout i to, že pěstounství určitou měrou zasáhne jeho osobní a rodinný život. Osobnost pěstouna proto musí být vyzrálá po všech stránkách. V průběhu mého výzkumu jsem si toto ověřila několikrát při rozhovorech s pěstouny o jejich zkušenostech s péčí o přijaté dítě.

V teoretické části jsem se věnovala druhům náhradní rodinné péče a vymezila pěstounskou péči na přechodnou dobu. Popsala jsem výběr pěstounů, jejich přípravu. Věnovala jsem se i hmotnému zabezpečení pěstounské péče na přechodnou dobu. Pro porovnání jsem popsala i systém pěstounské péče na Slovensku a v Polsku. Obě země mají dlouhodobější zkušenosti s pěstounstvím a mohly by být v některých ohledech pro Českou republiku inspirativní.

V praktické části jsem zjišťovala názory odborné veřejnosti, konkrétně pracovníků OSPOD a doplnila je názory pěstounů na přechodnou dobu. To mi poskytlo ucelený náhled na institut pěstounské péče na přechodnou dobu a zjištění jeho postavení v systému NRP. Stanovila jsem si za cíl zjistit funkčnost PPPD v systému NRP. Vycházela jsem ze dvou dílčích cílů. Prvním z nich bylo zjištění názoru a zkušeností odborné veřejnosti, konkrétně pracovníků OSPOD s PPPD. Oslovené pracovnice OSPOD shodně uvedly, že pěstounskou péčí na přechodnou dobu vnímají jako přínos pro jejich práci. Tuto formu péče využívají především pro novorozence a malé děti. Nemají velké zkušenosti s umísťováním dětí starších. Celkově však vnímají vývoj PPPD pozitivně, především ve zlepšující se kvalitě příprav budoucích pěstounů a v poskytování služeb doprovázejících organizací, které jsou cílenější a lépe reflektují potřeby pěstounů na přechodnou dobu. Institut PPPD považují za potřebný a funkční.

Druhým dílčím cílem bylo zjištění názorů a zkušeností pěstounů na přechodnou dobu. Všechny oslovené pěstounky na přechodnou dobu vnímají svoji práci jako přínos pro děti, které se ocitly bez vlastní rodiny a potřebují blízkost někoho, kdo je po citové stránce nasytí a poskytne péči do doby, než se pro ně najde nová rodina. Díky jejich práci nedochází k citové deprivaci dítěte a tím není narušen jeho další vývoj

Všichni oslovení informanti uvedli, že pěstounská péče je institutem potřebným, smysluplným, poskytujícím takovou péči ohroženým dětem, která v České republice doposud chyběla. V rámci dotazování jsem zjistila i některá úskalí PPPD, na která je potřeba se v budoucnu zaměřit a najít řešení pro jejich zlepšení. Tato jsem uvedla v samostatné kapitole Doporučení pro praxi.

Smyslem mé práce nebylo poskytnutí vyčerpávající analýzy. Snahou bylo zjištění, zda tento institut má své důležité místo v systému NRP a jeho funkčnost. **Na základě dotazování lze konstatovat, že institut PPPD je funkční a v praxi využíváný.**

Zjištění, která jsou v této práci uvedena, mohou být zdrojem informací pro odbornou veřejnost, která se pěstounskou péčí na přechodnou dobu zabývá a která je může využít při jeho zlepšování, aby co nejvíce vyhovoval požadavkům péče o ohrožené dítě. Zároveň práce nabízí i dostatek informací pro ty osoby, které uvažují o pěstounství na přechodnou dobu jako profesi a může jim tak pomoci při rozhodování, zda se jí věnovat.

Seznam použitých zdrojů

- BUBLEOVÁ, V. a kol., *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-25-8.
- BUBLEOVÁ, V. a kol., *Průvodce náhradní rodinnou péčí*, Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013. ISBN není.
- ELIÁŠ, K.: *Nový občanský zákoník*. Praha: Sagit, 2014. ISBN 978- 80-7208-222- 22
- GABRIEL, Z.; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. ISBN978-80-247-1788-3
- HABÁŇ, P. MPSV: *Profesionalizace pěstounské péče pokračuje*. [online]. [cit. 2016-05-15]. ČSSD, 2014. Dostupné z: <https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/mpsv-profesionalizace-pestounske-pece-pokracuje/>
- HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-549-3.
- KOLUCHOVÁ, J.; SOBOTKOVÁ, I. Význam uspokojování psychických potřeb dětí v pěstounské péči. *Pediatric pro praxi*, 2004. č. 1
- KRAUSOVÁ, A. *Příručka pro zájemce o pěstounskou péči, čekatele a nové pěstouny*. Náhradní rodiny Ústeckého kraje, o.p.s., 2014. ISBN není.
- KOVAŘÍK, J. *Česká rodina ve 2. polovině 20. století*. [online]. [cit. 2016-03-15]. Praha, 2000. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek530.htm>
- LANGMEIER, J.; MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-2461-983-5.
- MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-853-8.
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-320-5.
- MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80- 7178-304-8.
- MATĚJČEK, Z., a kol.: *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3
- MIKLOŠKO, J., ŽARNAY, Š.: *Ohrozená rodina na Slovensku v kontexte příčin vyňatia detí z biologických rodin*. Bratislava: Spoločnosť priateľov detí z detských domovov. Úsmev ako dar, 2007, ISBN 978-80-969616-1-0.
- MOTEJL, O. a kol.: *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. Praha: ASPI, 2007. ISBN není.

- MPSV : *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Praha: 2011, ISBN 978-80-7421-039-6
- Nadační fond JaT. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. Praha: 2013. ISBN není.
- NOVÁK, O., *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko výchovné péče, 2013, ISBN 978-80-87455-15-9.
- NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. Praha: ANAG, 2016. 808 str. ISBN 978-80-7554-022-5
- NOŽIŘOVÁ, J. *Zprostředkování NRP v rámci krajských úřadů*. Právo a rodina, č.9/2012.
- PTÁČEK, R.; KUŽELOVÁ, H.; ČELEDOVÁ, L. *Vliv náhradní rodinné péče na psychický vývoj dítěte*. Praha: Právo a rodina 7/2011.
- PTÁČEK, R.; KUŽELOVÁ, H.; ČELEDOVÁ, L. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Praha: MPSV, 2011. ISBN 978-80-7421-040-2.
- SMUTKOVÁ, L. *Sociální práce s rodinou*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041- 0691.
- STRAUSS, A.; CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- STRIOVÁ, M. *Děti, které se rodí v srdci. Příběh adoptivní a pěstounské maminky*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0359-9.
- ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠKOVIERA, A. *Nové dilemy profesionálních rodín*. Problémy současné rodiny a náhradní rodinná péče: sborník příspěvků z mezinárodní konference. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 131 – 136, ISBN 978-80-7399-8.
- VÁGNEROVÁ, M: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0225-7
- VRÁNOVÁ, L.: *Sociálně právní analýza přechodné péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-09-8

Seznam dalších pramenů

- BECHYŇOVÁ, V.; KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978- 80-7367-392-5.
- BRISH, K. H. *Bezpečná výchova. Budování jisté vztahové vazby mezi rodiči a dětmi*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0063-5.
- BRISH, K. H. *Poruchy vztahové vazby. Od teorie k terapii*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-870-8.
- BUBLEOVÁ, V. *Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2010. ISBN 978-80-87455-00-5.
- CAIRNS, K. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0370-4
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5.
- LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: GRADA, dotisk 1. vydání, 2007. ISBN 80-247-1284-9.
- MATĚJ, V. *Profesionálny rodič, al'ebo gulatá kočka, Sprievodca profesionálnou náhradnou výchovou v rodině*. Bratislava, o. s. Návrat, 2000. ISBN 80-967908-1-1.
- MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, ISBN 80-247-0332-7
- MATOUŠEK, O. a kol.: *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, O. *Studijní texty – rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-24-9.
- PAULÍK, K. *Psychologické poradenství v sociální práci*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2002. ISBN 80-7042-615-2.
- PAZLAROVÁ, H. *Nové formy pěstounské péče v zahraničí. Náhradní rodinná péče*. 2003. roč. 6, č. 1
- PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.
- RYAN, T., WALKER, R. *Vytváření knihy života*. Praha: Institut náhradní rodinné péče, 2006. ISBN není.
- SINCLAIR, I: *Fosteringnow: Messages from research*. London: Jessica Kingsley, 2005, ISBN 978-1-84310-362-2
- ŠVARŤÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ K., a kol.: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Seznam příloh

Příloha A ... rozhovor č. 1

Příloha B..... rozhovor č. 3

PŘÍLOHY

Příloha A

Takže, mě by zajímalo nejdřív, jak dlouho jste pěstounkou na přechodnou dobu?

Tak já jsem pěstounkou od roku 2014, od 18. dubna 2014 přesně. Jinak to jsem měla první miminko, jinak myslím od 1. dubna 2014.

Kolik dětí jste zatím měla v PPPD?

Teďka mám čtvrté miminko. Teďka mám čtvrté miminko v pořadí.

Můžete mi nějak popsat, jak dlouho jste každé dítě měla, co to bylo za děti?

Prvního chlapečka jsem měla čtyři a půl měsíce. Ten vážil přes tři kila, ten měl 3,50 kg, si myslím. Ten byl donošený. Druhou holčičku jsem měla těžce nedonošenou, takže s tou jsem byla v Hradci na oddělení nedonošenců. Týden jsem tam s ní ležela, protože mi bylo řečeno, že tam mám na jeden den a jednu noc přijet, abychom se oťukali jako, poznali. No, ale když jsem přijela do Hradce, už jsem nedokázala odjet. Takže jsme tam byli od středy do středy, týden. No, a holčinka teda u mě doma byla celkem devět měsíců. A dostala se pěkně, jako vypiplala se z toho, ale byla hodně náročná. Protože třeba hodinu a půl až skoro dvě hodiny jsme krmili, protože jí to šlo strašně pomaličku. Tak ta byla hodně náročná a měla tamten reflex, takže stále blinkala a hodně plakala. Třetí holčičku jsem měla sedm měsíců, ta byla zdravá pěkná, ale taky vážila, úplně přesně nevím, ale něco do tří kil. Úplně přesně to nevím, protože jak děti přibývají, tak všechno zapomínám. Ta za těch sedm měsíců šla přesně podle toho, jak měla. S tou předtím jsem právě cvičila Vojtovu metodu. To je úplný zázrak, je to neuvěřitelné, protože v nemocnici bylo řečeno, že je holčička dítě pro ústav, že nechápu, jak si ji můžu vzít domů. Ale ona se vypiplala a je to díky Vojtovce, já tomu věřím. Ta třetí holčička, díky tomu, že byla zdravá, tak jsme nikam nemuseli, jenom na běžný kontroly, běžný vyšetření a ta byla úplně jakoby nejhodnější i málo plakala. Vlastně téměř vůbec, jenom když chtěla pochovat. No, a teďka teda máme tohohle šmudlička malého, chlapečka. A uvidíme, jak dlouho ho budeme mít.

A kde jste dělala přípravu a jak jste byla spokojená, jaký z přípravy máte pocit?

Přípravu jsem dělala s PRIDEM, měli jsme to tedy Rychnově a pak jsme dodělávali část toho školení ještě v Hradci. A jsem moc spokojená, protože doteď z toho vlastně čerpám. Hlavně, když teď jde třeba něco jinak, tak říkám jo, a tenkrát nás učili to a to. A ono to teď třeba nefunguje, no. Samozřejmě, protože ono něco jiného je ten plán a ta praxe je pak trošičku jiná. Takže tam hlavně do roka těch dětí, aby se vyřešil situace, tak s tím trošku začíná být problém, což chápu, protože nejsou trvalí pěstouni. A i ta adopce, protože je teď asi víc dětí, než těch rodičů, pravděpodobně. To nám už bylo řečeno, protože je víc dětí, což nebývalo dřív. A byla jsem nadmíru spokojena s PRIDEM, protože musím říct, že to školení nám dalo hodně. To opravdu, pořád mám, co říkali v hlavě a vzpomínám na to a hlavně to používám. Stále je používám, no. Tím, že se doškolujeme, tak i doškolovací hodiny si vybíráme. Vybíráme si témata, která já teď přizpůsobuji malým dětem. Když bych měla dostat třeba starší dítě, tak se pak zase třeba přihlásím na školení o větších dětech. Ale do teď jsem měla miminka, tak je toho kolem miminek hodně. Je potřeba se stále školit,

abychom věděli, co s těma miminkama máme teda dělat. Protože ono to není jen o tom je chovat.

Když jste šla do pěstounské péče na přechodnou dobu, splnilo to, když se zpětně podíváte, vaše představy a očekávání?

Jak nás bylo na školení víc, tak tam byly různé dotazy. U někoho vím, že to očekávání nesplnilo, nebo měl trochu jinou představu, nebo ho něco překvapilo. Ale já vlastně musím říct, že nám tam říkali samá negativa, co nás čeká. Protože Vám neřeknou, že to bude úžasný, skvělý, budete mít hodné miminko. To neexistuje, víte, že ty miminka nebývají hodné, protože nemají důvod od rodičů, co jim toho na začátek naložili. Oni ani nemůžou být hodný a mají potíže. Já jsem s tím do toho šla a mé očekávání to splnilo. Zatím nemám zkušenost se staršími dětmi, ale vidím to zase kolem sebe, u ostatních pěstounů. Tak získávám zkušenosti od nich, je fajn, že se setkáváme. My získáváme zkušenosti tím sdílením s těma ostatníma. Je to strašně důležitý. A ještě je hodně důležitý, že se setkáváme trvalý pěstouny s přechodnými. Je to potřebný, protože zase vidíme jejich problémy a oni zase naše a to si nikdo, kdo si o tom třeba jen přečte, neuvědomí. Dobrý je opravdu se takhle potkávat pohromadě. Stalo se nám, že z některých přechodných pěstounů, třeba zrovna v naší partě, co jsme se školili, tak z jedné paní je už trvalá pěstounka. Protože problém toho dítěte byl tak neřešitelný, že to nešlo. Byly to dvě děti, dokonce. Dostala dvě děti napoprvé a ta situace byla tak neřešitelná, že šla do toho a nechala si je. Tohle bych třeba já jako nerada udělala, ale když to vezmu zpětně, kdyby jedno z těch mých dětí, které jsem měla, se teď dostalo do situace, kdy jeho situace bude neřešitelná, tak ho taky nenechám dát do ústavu. Prostě nenechám.

Je tam to citové navázání?

Jo, jo, je to tam. Samozřejmě. Já si ale myslím, že mně se to nestane, protože ty moji rodiče jsou tak úžasní, skvělí.

Pro které děti, si myslíte, že je přechodná péče na přechodnou dobu nejvhodnější?

Pro ty nejmenší. Protože to, co jim dáte na začátku, to si ponесou celý život. Ono to takhle nevypadá, ale je to tak. Protože pokud jim ten základ dáte, tak i kdyby pak jejich situace byla jakákoliv, tak ten základ mají jasný.

Co by se, podle vašeho názoru, mělo zlepšit nebo doplnit? Co tam chybí? Nad čím by se zákonodárci měli zamyslet?

Myslím si, že by se mělo hlavně urychlit to předávání do těch rodin. Protože, jakmile se překročí toho půl roku, tak ta vazba už je silná a je s tím problém. Takže my potom můžeme udělat jenom to, že jsme v té rodině delší dobu. Takže my jsme vlastně chvíli u nás a pak přejíždíme do té rodiny. A tak se to potom musí hrozně pozvolna, protože u té třetí holčičky jsme se strašně dlouho navštěvovali. Díky tomu, že jsem ji měla tak dlouho, tak to bylo úžasně. Protože, ona když už byla maminka tady, tak už se holčička na ni navázala. Už tady v rodině, tak to bylo ideální. Ale je to pak náročný. Myslím si proto, že je hodně důležité, aby ty děti byly nejdříve v nových rodinách. Jenomže to prostě někdy nejde, že jo. A pak je problém také jednání s některýma úřadama. Já nemám zrovna dobrou zkušenost. Jinde ale zase jo. Kromě té státní sociální podpory. U nás tady v Rychnově je to všeobecně problém se státní sociální podporou.

To je tedy má další otázka. Zda jsou nějaké problémy, třeba přímo s úřady, se kterými jste se musela vypořádat a co vám komplikovalo výkon péče?

Tak určitě. Státní sociální podpora. Pro ně to vlastně všechno bylo nové, když my jsme začínali, takže z toho byli nervózní. Pak se teda i tak chovali a já když jsem tam přišla s nedonošenou holčičkou, kde je kupa lidí, tak já jsem nervózní taky. Ona by měla být v úplně jiném prostředí, než na úřadě, kde jsou fronty lidí. A ještě se s někým dohadovat. Protože opravdu na to je potřeba klid. Já jsem měla úřednici, která vstřícná nebyla, je stále arogantní. Včera jsme tam právě byli a to už od chování poznáte, přitom o nic nejde. Ona je tam od toho, aby nám poradila a pomohla. Ale ona by nejradši, si to vyplňte sami a pak to přineste. Ale já jsem dělala 15 let na úřadě, tak vím, že ty lidi nevědí. Na každém úřadě je jiný papír a oni se v tom nevyznají. Tak mojí povinností je jim poradit, kam, do kterého řádku co napsat. Když se mě třeba paní ptala na volbu rodičáku, tak já říkám, já nevím, jak to chodí, co mám udělat. A ona na to, no, já nevím, kolik potřebujete peněz. A když vám řekne tuhle větu, tak máte pocit, že ty peníze opravdu máte pro sebe. Ale já skutečně, i když ten rodičák jako máme opravdu navíc, tak ten já investuji do těch dětí. Když já k nim pak jezdím, nebo oni k nám, tak jim kupujeme dárky. Teď mi rodiny přibývají, už budu mít čtvrté dítě a za všemi jezdíme a vždycky jim něco koupíte. Já to dělám jenom díky tomu rodičáku., že si to můžu dovolit a dětem něco dát.

Vnímáte teda, ze strany úředníků, že to děláte jen pro peníze?

Ano, tak to vnímám, kvůli penězům. Ale může si ozkusit každéj. Já tu práci neopustím, i kdyby nám ten rodičák sebrali. Jen už si nebudu moci dovolit těm dětem koupit to, co si můžu dovolit teď. Pro mě je to radost, když můžu zase těm dětem něco koupit.

Je běžné i u ostatních pěstounů, že se navštěvují?

Ne, není to běžné. Je to jen dobrá vůle těch rodin. My ale máme tak úžasné rodiny. Myslím si, ale že pokud by to byla biologická rodina, tak to tak nebude. Ale nevím, nemám tu zkušenost. Až ji budu mít, tak budu vědět víc. Já ale zatím mám jen adoptivní rodiče a jedni jsou lepší než druzí. S těma se navštěvujeme, protož se podíváme zase někam jinam. Poznáváme Českou republiku, podíváme se na spoustu míst. Díky těm dětem se dostaneme na místa, kam bychom se třeba nikdy nedostali a je to nádherný. Mám vlastně i tu přidanou hodnotu.

Když se tedy ukončovala pěstounská péče, kam děti odcházely?

Moje všechny děti odcházely do osvojení. Čekám tedy tu zkušenost, kterou mají ti ostatní, a ta není tak příjemná, že. Ta už tak hezká není, protože přináší opravdu hodně problémů. A já vlastně ještě nezažila ani styk s biologickou rodinou dítěte, to také ještě nevím. A tam jsou velký problémy. To vidím takhle, co poslouchám na těch školeních a na setkáních. Jsou problémy. Nemluví se konkrétně, mluví se všeobecně, ale jsou to problémy. Teď se třeba stalo jedné pěstounce, že chtěla, aby jí maminka schválila to, že vyřídí dítěti občanský průkaz, že chtěli jet do zahraničí na dovolenou. Maminka to nedovolila, takže oni zůstali doma a nikam nejeli. Tohle mi přijde zvláštní. Tyhle situace by měli řešit úřady a ne maminka. Protože ta maminka se nechtěla starat. Tak mi přijde zvláštní, aby ona rozhodovala o pěstounech, kam s tím dítětem mohou jet.

S kým máte uzavřenu dohodu o výkonu pěstounské péče?

Já mám uzavřenu dohodu s MěÚ v Rychnově nad Kněžnou a jsem s nima moc spokojená. Přímo s OSPODEM.

Povinnosti, které vyplývají z dohody, se vám daří plnit?

Tak to určitě, tam jako ta pravidla jsou nastavena. My musíme dělat práci, tak jak máme, tak jak nám ukládá zákon. To není problém, my si ve všem vyjdeme vstříc. Ale vím, že ne všichni a všude si vstříc vyjdou. Tu zkušenost mám, že chtějí pěstouni ten OSPOD měnit. Já tohle ale říct nemůžu, já spokojená jsem. Moje požadavky, že by mi měli pomáhat, to se děje. Zatím jsem ještě nevyužila například toho, že bych potřebovala hlídání. Já si hlídání zajistím sama. Ale věřím tomu, že i kdybych potřebovala, že se domluvíme. Zatím to tedy nebylo tak akutní, že bych potřebovala z jejich strany pomoci, že by mi měli dítě pohlídat a j si mohla něco zařídit. Tohle já si dělám teda v rodině, zatím. Blízká rodina mi pomůže. Většinou mi pomůže prostřední dcera. Ta se mnou jezdí. Když jsem měla jednu z holčiček, byli jsme v Hradci na školení, tak tam vám děti hlídají. Holčička ale ten sedmý měsíc, jak jsme na školení byli, tak už to nešlo. Už se tak rozhodila, plakala, nechtěla jít, byla nervozní, neusnula. Tak jeden den se mnou dcera mohla, tak mi ji hlídala ona. A holčinka, jak dceru znala, tak byla v pohodě. A druhý den, i když ji tam hlídala úžasná holčička, hodná, tak ona to poznala, že je cizí a nešlo to. Tak jsem říkala, že už to takhle dělat nemůžu, že když někde pojedem, a to dítě budu vidět, že to nejde, tak si zařídím hlídání někým z rodiny. Aby tohle nenastalo. Protože to pak ani nejste v klidu na školení, když víte, že vám dítě pláče. Proto říkám, že ten sedmý, osmý měsíc je velký problém. Ale nejde to někdy, někdy máte i starší děti, ale ty, že už nějaký ten rozum mají, tak ta situace je pro ně hodně těžká. Vy jim ji můžete jenom usnadnit, ale tady to vlastně vůbec nastat nemusí. Když by se ten proces urychlil, dřív než před sedmým měsícem, nemusí tohle nastávat vůbec. Teď jde o to, jestli se to vůbec dá. Jestli ten zákon to někdy umožní, no. Do toho já nevidím.

Vy chcete přijímat především miminka?

Mně je zrovna dali. Není to tak. Mě je to jedno, ale já zase беру ohledy na dceru a to teda je opravdu zásadní. Protože jsem zjistila, že když jezdí sourozenci těch dětí, protože většinou, protože každá ta rodina má už staršího sourozence, tak to by nám nedělalo dobře. Protože jak lezou do těch věcí dětem, když by chtěla mít klid v pokoji, tak by ho neměla. To by dobře nedělalo. I když říká, já bych chtěla starší, abych si s ním mohla hrát. Jenomže to by bylo na chvíli a potom, když by se potřebovala učit, nebo chtěla někam a pořád by to za ní běhalo, tak v tu chvíli by ji to nebavilo a nedělalo dobře. Takže si myslím, že čím bude starší, tím mohu mít starší děti, ale zatím ještě to vidím na ta miminka. I když dětem jsou tři měsíce, tak dcera začíná ožívat s nima, protože jak jsou maličké, tak ona říká, že ale nic teďka nedělají. Jak se začnou smát a začnou hukat, tak si s nima dcera vyhraje. To ji strašně baví. A teď ji baví, jak u nás byla ta holčička Natálka, které jsou dva roky a jak tu byly, tak dcera říkala, tak tyhle děti přesně by mě bavily.

Já mám kategorii do tří let. Jestli ji dodrží, tak tedy do tří let, ale starší určitě teď ne. Kdyby dcera byla starší, tak by mi to nevadilo, protože to je zkušenost zase jiná. Někdo říká, že je dobré to prostrídat, nemít pořád miminka, ale já bych teď zvládla nejstarší do tří let. Neumím si představit třeba 15 ti leté dítě zatím, ale stát se to může. I takové děti potřebují pomoc.

A sourozeneckou skupinu byste byla schopna přijmout?

No, tak to teda já na to nejsem. Ne, to musím říct, že bych to nedělala na sto procent tu práci, když tím, že mám ještě vlastní dceru, tak bych opravdu jela na pokraji svých sil. Nedala bych ani miminka dvojčátka, to bych asi už ani nespala a neodpočívala bych už asi. Vím, že někteří pěstouni říkají, že by klidně přijali. Pro mě ale by to bylo náročné mít třeba dvojčátka, babičky nechci využívat a partner nemůže pomoci. Navíc mě čekají také vnoučata, tak kdybych už vůbec nedávala.

Když předáte dítě, jak dlouho máte potom čas na zotavenou?

Je to na domluvě, jak je potřeba. Když jsem měla prvního chlapečka, tak jsem si nechala pauzu 14 dní., protože jsem byla plná sil a měla jsem ho 4,5 měsíce, což není tak dlouhá doba. Pak jsem měla holčinku nedonošenou, ta byla velmi náročná, tak jsem požádala o 6 týdnů, protože to jsem skutečně potřebovala tu regeneraci svoji, tak mě vyhověli, ale tam mezi tím jsem měla dlouhou pauzu, protože pak jsem už byla zapsaná, čekala jsem a pořád dítě nebylo, tak jsem měla volno celkem 4 měsíce. Takže pak jsem byla odpočatá, bylo to celé léto, celé prázdniny, až v říjnu jsem dostala holčinku těch sedm měsíců. A teď jsem si požádala o měsíc, tak mě vyhověli. Pokud budu mít tohle chlapečka jen 6 týdnů, tak mi bude stačit na zotavenou jen 14 dní.

Příloha B

Jak dlouho pracujete s pěstouny na přechodnou dobu a jak dlouho vůbec práci OSPOD vykonáváte?

Na OSPOD pracuji zhruba 15 let, z toho na náhradní rodinné péči, kde se setkávám s pěstouny na přechodnou dobu cca 1 rok.

V kolika případech jste využila institutu PPPD?

Naše oddělení tento institut využívá docela často, takže vzhledem ke své funkci pracovnice NRP, pomáhám i kolegyním s přechodnou péčí, takže zatím to je cca 15 dětí.

Máte dostatek pěstounů na přechodnou dobu tady v okolí, nebo musíte využívat pěstouny i z jiných krajů?

My se vždy obracíme na krajský úřad, myslím si, že z 80 procent využíváme pěstouny z Královéhradeckého kraje. Kraj je schopný pokrýt naši poptávku pěstounama z Královéhradeckého kraje a pak těch zbylých dvacet procent je z jiných krajů, kde hledáme pěstouny.

V jakém věku jste umísťovali nejvíce dětí do PPPD?

Nejvíce dětí jsme umísťovali samozřejmě novorozenců a dětí malého věku, protože pro větší děti a zvláště pro sourozenecké skupiny těch pěstounů není moc, takže tam je to složitější. Hlavně pro sourozenecké skupiny sehnat pěstouna.

V jakých případech využíváte institutu PPPD?

Institutu využíváme u novorozenců, když se matka o něj odmítne starat, nebo když se o něj nemůže starat. Je to různé. Nyní, i když se z bytových důvodů nesmí děti z rodin odebírat, ale je spousta rodin, kde prostě není možné zajistit bydlení a dávky. I v těchto případech, kdy je to dlouhodobé a není možné to zajistit prací s rodinou, tak je tam i toto využívání. Dříve se v těchto případech používalo umísťování dětí do ZDVOPu na žádost rodiče, toto již není možné. Pokud tedy není možné nic sehnat, tak se i těchto malých dětí využívá přechodných pěstounů.

Máte možnost děti umístit kdykoliv, nebo se vám stalo, že by nebyl k dispozici žádný pěstoun?

Stalo se nám to. Hlavně máme teďka velký problém s umístěním čtyř dětí, sourozenců. Řešili jsme i rozdělení na dva a dva, ale nejsou přechodníci, kteří by byli zrovna volní a mohli by si vzít starší děti. Víím, že někde se podařilo najít pěstouny, kteří si děti rozdělili, ale nám se to nepodařilo. Oni jsou kousek od sebe, takže není problém. Jediný problém byl v tom, že pěstouni měli různé doprovázející organizace. Je to tedy problém, pokud by měli stejnou doprovodku, bylo by to mnohem jednodušší. Ale povedlo se jim to.

Je pro vaší práci PPPD přínosem?

Určitě si myslím, že přínosem je to pro ty novorozené děti a malé děti. Pamatuji si, když byli umístěné v těch kojeneckých ústavech, byť měli tu základní péči od sester, které se snažily sebevíc. Děti ale stejně ležely v těch postýlkách a podněty neměly takové. Takže pro ty malé děti určitě to beru jako hodně dobré. Na druhou stranu vidím jako úskalí to, že to dítě musí

brzy přejít dál, což se nedaří, protože je nedostatek pěstounů dlouhodobých, řeší se i rodiče, aby se dítě mohlo vrátit do biologické rodiny. Všechno to trvá, soudy, to teda hapruje, děti se v PPPD hodně navazují a pak je problém co s tím. Zatím se nám nestalo, že bysme museli dítě po přechodné pěstounské péči dát do ústavu, ale takový už zkušenosti na jiných OSPODEch jsou. Řeší se to teď obnovenou PPPD. Stalo se, že pokud se nesežene klasický pěstoun, tak aby dítě nemuselo do zařízení, dá se znovu návrh a znovu se dítě svěří těm stejným přechodníkům. Aby byla delší doba na řešení té situace. Myslím si, že je to dáno hodně situací v našem státě, podporou bydlení, sociální situací, dávkami apod. Jsou matky, které, pokud by měly podporu, vedly by se, tak by se jim děti mohly vrátit, ale prostě dávkový systém si já myslím je nadstandartní pro většinu těch, kteří v něm jsou. Je ale nevyužitelný pro krizové situace hlavně pro matky, které jsou sami s jedním dítětem. Ty tam prostě nezapadají a mají velké problémy.

Splnilo zavedení PPPD Vaše očekávání?

Abych pravdu řekla, nic jsem neočekávala. Spíš jsem čekala, co bude. Uvidí se. Domnívám se, že jako u všeho, co bylo na začátku, se nabrali všichni, kdo měli zájem a hlásili se. Ten výběr nebyl dělán pořádně, takže se teď objevují pěstouni, kteří to nezvládají, objevují se problémy. Zákon ale neumožňuje zrušení. Je tam sice zmíněno, ale je to takové pofiderní, nejsou tam konkrétní body. Takže zrušení té evidence je velmi náročné, zdoluhavé. Je pravda, že teď jak je zaplněno, jsou přípravy důkladnější a je pravda, že třeba z přípravy z 12 lidí projdou jen dva. Což si myslím, že je dobře. On si nikdo neuvědomuje, jak je to hrozně náročná práce. Ty lidi jsou vysátí, unavení. Je to práce 24 hodinová. Takže na jednu stranu dobré zkušenosti, na druhou ne. Ale to je se vším, musí se vychytat nějaké chyby. Podcenilo se v ČR nabírání klasických dlouhodobých pěstounů.

Změnila se nějak PPPD v průběhu jeho trvání?

Rozhodně jsme se posunuli v přípravách na tento institut. Myslím si, že se zlepšily i doprovázející organizace, že mají větší zkušenost, na co se mají zaměřovat. Práce s pěstounama je lepší, nevědělo se, jak to bude vypadat. Myslím si proto, že rozhodně ta příprava je o kus dál. Je to ale vždycky o lidech. Problém stále zůstává v tom, že nejsou ti pěstouni po. Jinak si myslím, že problém u PPPD je ten, že se to musí dělat rozsudkem, některé soudy předběžko dělají, některé samozřejmě ne. Myslím si, že i některé maminky, když se jim řekne, že by dítě bylo měsíc ve ZDVOPU a pak si ho vezmou, tak to přijmou. Tohle, jak je rozsudkem, tak je pro ně někdy obtížnější. Pak vzdávají ten boj s úřadama.

Pro které děti je PPPD vhodná a v kterých případech byste ji nevyužili a proč?

Pokud dojde k souznění s dětmi, tak by to bylo vhodné v každém věku. Čím je to dítě starší, tak je tam hrozně moc těch úskalí, proč to nedopadne. Určitě bysme to nevyužili pro dítě hodně problémové, agresivní, se specifickými potřebami. Tam člověk opravdu neví, ať se jedná o dítě se zdravotními problémy nebo psychiatrickými problémy. Mohli by být specializovaní pěstouni na tyto případy, aby mohli přijmout děti nemocné. OSPOD musí hlásit všechny děti do NRP, aby se jim hledali pěstouni, ale prostě, jak jsme o tom mluvili, pokud bereš dítě z rodiny, která by se chtěla starat, ale nemůže, protože mají specifické výchovné problémy a hledat jim pěstouny, je nelogické.

Co považujete za největší slabinu PPPD?

Jsou to samotní pěstouni, jejich osobnostní předpoklady, že se to tam opravdu ukáže až v té zátěži, jestli opravdu jsou schopni tuto práci vykonávat. A slabinu vidím i v tom, že nejde zrušit jednodušší formou PPPD. Já si osobně myslím, že by ti pěstouni měli třeba po dvou letech projít nějakou jakoby přípravou, vyšetřením, jestli jsou ještě schopni, jestli se něco nezměnilo. Protože pak mohou udělat víc škody než užítku. V zákoně by mělo být taxativně stanoveno, jak to ukončit a také kontroly.

Je velký problém najít po roce pěstouny? Vrací se děti do rodin, nebo jdou spíše do PP či osvojení?

U přechodňáků se pro sourozenecké skupiny nikoho nedaří najít, takže se většinou do PPPD umisťují novorozenci, kteří mají největší šanci na osvojení nebo PP: Tím pádem ta hranice úspěšnosti umístění dítěte je poměrně vysoká. Ta přechodka se využívá opravdu jen do 5-6 let věku dítěte, kde je obrovská šance pro dítě dostat se do rodiny ať osvojitelské, tak pěstounské. Samozřejmě problém je i s etnikem. Pokud jsou v PPPD děti jiného etnika, společně třeba s nějakým zdravotním problémem, hledají se pěstouni či osvojitelé hodně špatně.

V jednom z rozhovorů s pěstounkou mě zaujalo i to, že je velký problém sehnat nyní i osvojitele pro miminko, je to tak?

My jsme o tom hodně mluvili, zabývali se tím. Náš názor je ten, že jsou ti osvojitelé v tom strašně sami, že zákon jim ukládá to, že dítěti musí říct, že je osvojené. Nemají k tomu žádnou organizaci, nikoho, kdo by jim pomohl tuhle situaci zvládnout. Musí se vypořádat i s tou bývalou rodinou. Ty lidé se toho samozřejmě bojí. Je tady i obava finanční. Teď třeba je zrovna období, kdy je největší poptávka po malých holčičkách. Teď jsme zrovna měli holčičku, která mohla jít do přímého osvojení z porodnice, byli vytipovaní dva osvojitelé, ale pak všichni odstoupili. Musela jít do přechodky a pak šla do osvojení, ale ta obava je. Není moc osvojitelů ani pěstounů.

S kolika pěstouny máte uzavřenu dohodu o výkonu PPPD?

Pouze s jedním. Domnívám se, že spojovat dvě funkce, to je funkce kontrolní a doprovodná, kdy se mají pěstouni podporovat, pomáhat jim, nejde do sebe. Je to kontaproduktivní. OSPOD by měl být doprovázející organizace jediné tehdy, kdy se jedná o nějaký specifický, problémový případ. Kdy brání nějaké překážky, třeba když v nějaké rozumné dojezdové vzdálenosti není nějaká doprovázející organizace, která by jim byla schopna pomáhat. Nemělo by to být tak, že OSPOD bude primárně dělat dohody a co zbude, udělají ostatní organizace. Prostě vždycky ty organizace s tím pěstounem mohou spolupracovat lépe, a OSPOD může spolupracovat s nimi.

Jakou máte zkušenost s plněním dohod o výkonu PPPD?

Pokud je dohod víc, tak ta finanční stránka umožňuje větší možnost podpory. My máme jen jednoho pěstouna a není to zrovna nejlepší řešení.

Jen bych chtěla ještě dodat, že je velký problém v tom, že si pěstouni vybírají. Všichni chtějí malé bílé zdravé miminko, ale dítě s problémem a starší už nikdo nechce. Pokud chtějí etnikum, tak nějaké cizí Vietnamské apod., romské dítě je problém umístit.

Problém je také v tom, že pěstouni jsou limitováni věkem svých vlastních dětí. Jsou tam omezení. Doporučuje se rozdíl 10 let, což je problém. Pěstouni se proto zaměřují i z tohoto důvodu na miminka. Je také potřeba u těchto pěstounů ta rodičovská zkušenost vlastní, aby věděli, jak se mají starat. Oni sice mají snahu, ale jak si tím jako rodiče neprošli, je to pro ně velká zátěž. Problém je vyjít s vlastními dětmi, natož s cizím pubertálním, vzdorovitým dítětem.

Jak dlouho pracujete s pěstouny na přechodnou dobu?

To budou tři roky, vlastně od začátku.

V kolika případech jste institut přechodné pěstounské péče využila?

Asi deset nebo dvanáct případů to bylo.

V jakém věku jste umisťovala nejvíce dětí?

Určitě novorozenci, to je nejčastější. Tak, asi 80 procent všech umístěných dětí. Musím říct, že si myslím, že postupem času, od toho roku 2013, kdy tenhle institut byl zaveden, se to opravdu jako posouvá. I ti pěstouni, kteří byli pro tu ranou péči, tedy 0-1 rok, tak i ten krajský úřad je vede k tomu. Dělá tam nová kontrolní vyšetření a tu hranici posouvá. Takže, teď se dá říct, to co máme teď s kolegyněmi, tak že ne běžně, ale když jsou prostě děti do šesti let, tak jdou do přechodky.

Vy tedy vlastně přechodku děláte od doby, kdy se postupně začala zavádět?

Tak.

Takže máte vlastně zkušenosti i s těmi počátky?

Tak přesně tak.

V jakých případech využíváte PPPD?

Krajský úřad nás vede k tomu, že jakmile se vlastně situace v rodině vyvrbí tak, že dítě nemůže být v rodině, tak máme povinnost volat na Krajský úřad a zjišťovat, jestli je nějaký pěstoun na přechodnou dobu. Takže jako vždycky.

A vždycky se ten pěstoun najde?

Ne, nenajde. Vždycky opravdu ne. Já jsem třeba umisťovala... byla složitá situace u pěstounů a holčina třináctiletá už tam nechtěla být, tak jsem žádala krajský úřad a tam teda zrovna pěstouni pro tu dívku nebyli. Nicméně opravdu, už se ten rámec poskytování pěstounské péče na přechodnou dobu jakoby rozšiřuje. Už máme více pěstounů na přechodnou dobu, kteří jsou ochotni vzít sourozence. Zatím teda jen dva sourozence, pokud bylo víc jak dva, tak nám kraj řekl, že ne, že vůbec nemají žádný. A i ta věková hranice se posouvá. Ale tak bych řekla, že do těch šesti let, že dobrý. I když vlastně loni jsme měli šestiletého a sedmiletého a šli také do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Je pro Vaši práci PPPD přínosem, vnímáte to jako přínos?

Rozhodně to vnímám jako přínos.

Splnilo zavedení pěstounské péče na přechodnou dobu Vaše očekávání?

Jestli to, co jste očekávala, opravdu přišlo?

Teď už ano. Já jsem z toho také, jako většina, měla velké obavy, jak to bude, jak velcí odborníci ti naši pěstouni na přechodnou dobu budou. Myslím si, že se všechno vyvíjí a myslím si, že teď jo, teď je to dobré. Nicméně si myslím, že v těch časech, kdy se to zavádělo, že ani ta příprava nebyla až tak jako „drsná“, jako je tomu teď. A na to se naráží, že ti pěstouni to jako neumí teď to zvládnout a proto třeba někdy odcházejí, nebo to pak je věcí krajského úřadu, jak to s nima udělají v rámci správního řízení.

Tak s tím asi souvisí i ta má další otázka, jestli se nějakým způsobem PPPD změnila v rámci jejího trvání, myslím tím třeba i ty přípravy, o kterých jste hovořila a vůbec celkově samotný institut?

Jo, myslím si, že se to změnilo. Ono se říká jako profesionální, myslím si, že to nejsou profesionálové, ale že to vzdělávání se celkově posouvá a že jo, že nemůžeme očekávat, že hned od zavedení to bude všechno úplně jako perfektní, ale že se to lepší. A rozhodně, kdybych si dala na misky vah PPPD a kojeňák, tak zvítězí PPPD.

Takže ty obavy, které byly, že to lidé budou dělat pro peníze?

To si nemyslím, nemám tu zkušenost. Když jsem měla možnost mít dítě umístěné v PPPD a do těch rodin jezdit a s těmi pěstouny komunikovat, tak si nemyslím, že by to někdo z nich dělal pro peníze. To by nemohlo být, ta situace tomu nenahrává, aby to bylo pro peníze. Často to bývá naopak tak, že oni jsou velmi nakloněni těm rodinám. Pokud jde dítě zpátky do biologické rodiny, tak naopak tu rodinu vybaví materiálně, jo, až já se na ně fakt jako zlobím, aby to tak nepřeháněli. Protože oni vidí, jak ty naše sociálně slabí klienti nemají ty peníze a ty děti se tam nebudou mít po té materiální stránce jako u nich. Po té citové to už je další věc. No, takže oni zabalí spoustu věcí, oblečení, kočárků, plen, výživy a jsou dál s těma rodinama v kontaktu. A dál je podporují. Takže ty finance tam jdou i směrem k těm rodinám, si myslím, že docela velké.

Když ty děti teda odchází do těch rodin, vracejí se většinou do biologických rodin, nebo jdou jinam?

U těch miminek bývá nejčastěji, když je tam souhlas s osvojením, že jdou do náhradní rodiny, ale myslím si, že pak, když už jsou ty děti starší a přijde nám sem maminka, že opravdu potřebuje překlenutí těžké životní situace, jako se to dříve řešilo ZDVOPEM, tak chodí opravdu velmi často zpátky do vlastní rodiny. Co jsme měli třeba v přechodce, to byl chlapeček, co maminka byla například psychiatrická, chvíli to dávala, ale bylo to s velkýma otazníkama. Teď už je v dlouhodobé pěstounské péči, ale to jsou opravdu zásadní věci, když už opravdu nemůže jít zpět. Není tam ani širší rodina, která by pomohla. Ale mám pocit, že se systém opravdu snaží, aby se děti do biorodin vracely.

Pro které děti je PPPD, podle vás vhodná, a v kterých případech byste ji rozhodně nevyužili a proč?

Teoreticky si myslím, že je vhodná pro všechny, nicméně je pro mě velkým otazníkem pro kurátorský děti a děti s výchovnými problémy, protože si nemyslím, ale nevím, třeba podceňuju pěstouny na přechodnou dobu, že ani příprava je nepřipraví na to, jak pracovat s těmahle dětma.

Myslíte si tedy, že by se pěstouni měli specializovat na děti s poruchami chování apod.?
Určitě. To si dovedu představit nějakou takovou profilaci těch pěstounů, tehleťen je specialista např. na zneužívané děti, tehleťen na jiné. Určitě by to tak mělo být.

A o tom se tedy nějak uvažuje?

Jo. I Macela o tom minulý rok mluvil, že tohleto je záměr úplně původní, kterej měl být. Že je to otázka času, on vlastně vychází z modelu z Anglie, kde vlastně to takhle funguje. Jsou tam profilovaní pěstouni a to jejich další vzdělávání se tam také profiluje. Já si to vždycky vybavuju tak, jako že na tom OSPODU by také měli být specialisté na zneužívané děti, měli by být. Pojmout, jakoby všechny traumata, nebo všechny ty věci, co ty děti s sebou nesou, by bylo pro ty pěstouny strašně těžký. Jednodušší by bylo se profilovat, ale rozhodně to tak není teďka.

Jestli by vůbec byl jako zájem, třeba ze strany těch lidí se specializovat, protože je to náročné pečovat o dítě s nějakou poruchou chování nebo jinými problémy?

Myslím si, že je to otázka pro psychologa krajského úřadu, který s těmi pěstouny pracuje, rozebírá, jak by to mělo být a doporučuje je pro určitý typ dětí. Protože to, co nám teď chodí to rozhodnutí, je že dítě já nevím 0 až 8...i když se snaží 0 až 18, tak to většinou není...ale etnikum se tam třeba vůbec neřeší, řeší se tam třeba nějaké specifické poruchy, nebo třeba i to, jestli mají bezbariérový dům, jestli tam může jít vozičkář atd. Ale že by se tam řešila výchovná specifika, to rozhodně ne.

A jak je to s umíst'ováním dětí jiného etnika?

Oni nemůžou říct, že nechtějí dítě jiného etnika. Není to jejich jakoby možnost. Alespoň takhle to krajský úřad má nastavené a myslím si, že je to dobře. Pokud to prostě dělám, tak bych měl být připraven přijmout jakékoliv dítě, kdykoliv. Protože se opravdu stává, že nám tady máma ráno přivede děti a odpoledne nebo hned se musí zajistit. Pěstouni musí být na telefonu. Teď jsem od toho etnika odběhla... Měli jsme jednu pěstounku, která takhle odmítla převzít. Krajský úřad řekl, že s ní povedou správní řízení, nicméně pořád je zařazena do evidence a uvidí se, co a jak dál. Takže toto úplně není dotažený, co se týká správních řízení.

Co si myslíte, že je největší slabina PPPD?

Nevím. Já jsem jí jako nadšená.

Nebo je něco, co vnímáte, že by bylo potřeba změnit, nebo i jiné věci?

Ty pěstouni na přechodnou dobu velmi těžce nesou to, že nevědí jak a na jak dlouhou dobu u nich to dítě bude. Teď nedávno jsme byly s kolegyní u jedné pěstounky, kam šly dvě romské děti. My víme, že jsme nedávno řešili situaci, kdy nebyl dlouhodobý pěstoun pro čtyřapůlměsíčního bílého chlapečka bez zájmu rodiče, tak kde se seženou pěstouni pro dva romský chlapce, sice nádherný, úžasný šikovný, ale nejsou. To si myslím, že je pro pěstouny na přechodnou dobu velmi traumatizující. A občas se stane, že si to dítě, aby ho nedaly dostavu, tak si ho nechají doma. To se taky stává, že oni tímhle stylem vypadnou ze systému a stanou se z nich dlouhou pěstouni. Ale tohle si myslím, že je velká bolavá pata, že nejsou ti dlouhodobí pěstouni.

Slyšela jsem, že je možné, že by se znovu situace otevřela a dítě absolvovalo další rok u stejného pěstouna. Stává se to?

Ano, stává se to. Někteří pěstouni už to tak mají. Soud tady to ještě nedělal a nejsou tomu nakloněni, já si taky nemyslím, že je to dobře. Že přeci jen to je přechodná doba a to dítě by pak mělo jít někam do stabilní péče. Pro všechny je to špatně. Myslím si, že ten rok je maximum, a když se to podaří do tří, čtyř měsíců, tak je to ideální. Čím je ta doba delší, tak i další děti v rodině se navazují a je to pro ně pak strašně těžký.

Je pravda, že když doba pobytu dítěte u pěstouna na přechodnou dobu přesáhne sedm měsíců, je to problém?

Tak, přesně tak. My jsme zrovna takhle měli jednu holčičku. Všechno to vázlo u soudu, kterej fakt přetěžko neudělal, takže jsme měli budoucí osvojitele, kteří z Prahy jezdili každý týden se starší sestrou té holčičky, a byly u paní pěstounky. Všichni z toho byli nervózní, holčina byla navázaná a bylo to hodně špatné. Někdy je lepší rychlý řez.

Já bych teď trochu odbočila. Co se týče uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče s OSPOD? Máte vy jako OSPOD s tímto zkušenost.

Jako OSPOD máme uzavřenu dohodu jednu. A ani ji nechceme, ale byla uzavřena už před tím. Pěstouni jsou velmi problémoví, nechtějí moc spolupracovat. Do tohoto systému vlastně přišli v roce 1995, tak jsou ještě nastaveni na starší režim, kdy se žádná biologická rodina nepodporovala. Nechtějí se vzdělávat.

Jsem proto přesvědčena, že dohody by opravdu měly být s těma neziskovkama. S OSPOD je to těžký.

Mě by zajímalo, jak vnímáte tu situaci, kdy je OSPOD doprovázející a navíc i kontrolní?

To je samozřejmě úplně špatně. I ministerstvo nám říkalo, že když to dávaly do zákona, byla to jakási berlička pro obce, kde zatím žádné doprovázející organizace nebyly. Zákonem je daná povinnost ji uzavřít, tak aby ti pěstouni měli s kým, proto se do zákona napsal i OSPOD. Ale jen na přechodnou dobu, než se tam v rámci síťování nějaká organizace vyprofiluje. Některé kolegyně mi ale říkají, že jim to takhle vyhovuje, že jsou spokojení klienti, protože jim tam chodí jeden pracovník, na kterého jsou zvyklí. Platí se z toho i mzdy takže je spokojeno i vedení.

Myslíte, že může OSPOD dostatečně zajistit to, co zajišťuje neziskovka?

OSPOD to určitě musí poptávat někde jinde. I kapacitně je to náročný. A vůbec si nedokážu představit tu podpornou roli, doprovázení ve spojení s rolí kontrolní. Ne všechny rodiny jsou harmonické, jsou v nich problémy, které se musí pojmenovat, řešit a OSPOD tam musí vystoupit svým způsobem razantně. A nedovedu si představit při téhle kumulaci, že ta autorita OSPO tam zůstává.

Je něco, co vás ještě napadá k tomuto tématu, co je potřeba ještě zmínit?

Často se mi stává, a to je zase věcí těch doprovázejících organizací a hlavně v mozku těch pěstounů, jak jsou schopni to pojmout, že často řeší situace těch rodin. Jeden chlapec šel do osvojení, další dva sourozenci šli do pěstounské péče. Třetí sourozenec byl u babičky.

A oni řešili, co je to za mámu. To ale není jejich role. Oni mají řešit to dítě, které dostaly a ne řešit, jak to v biologické rodině je.

Oni do toho jdou srdce, že? Alespoň tak jsem z toho nabyla dojmu, když jsem s pěstouny mluvila. Je to tak?

Ano, oni mají vzít na vědomí ty informace, ale nehodnotit je. Jsou pak ale i pěstouni a některé organizace je k tomu vedou, že nikde nesmějí říkat jméno dítěti. Oslovují je pak zástupně třeba medvídku, plyšáčku. U jednoho dítěte, které se jmenovalo David, změnili jméno na Petr. To dítě tak ale ztratí tu svoji identitu. To jsou prostě dva extrémy, které se objevují. Ale většinou vidím, že jsou ty děti opravdu opečovávané, mají tam náruč, srdíčko. To by v děčákách prostě neměli. Jsem přesvědčená o tom, že se tam ty děti mají dobře.

Pokud dojdete k závěru, že péče v PPPD není poskytována řádně, máte možnost pěstouna vyměnit?

Teoreticky ano, ale nesetkala jsem se s tím. Já bych to řešila tak, že pěstoun má svého klíčového pracovníka, tak s ním bych to diskutovala. Měli jsme třeba situaci, kdy holčička byla v přechodce a měla jít do osvojení a pěstounka měla s předáním problém. Různě to zdržovala, že nemá čas apod. Doprovázející organizace tak musela zasáhnout. Doprovodky udělají velký kus práce a pomohou s mnoha problémy. A velkou roli sehrávají i ve vzdělání. Nedávno jsem hovořila s kolegyněmi, které dělají přípravu budoucích pěstounů. Běžně začínají tak se sedmi budoucími pěstouny a teď naposledy se jim stalo, že skončili jen se dvěma páry. Ostatní v průběhu přípravy odpadly, přišly na to, že tohle není jejich cesta. A buď přešly do dlouhodobé PP, což je ideální varianta, nebo to ukončili úplně. Dříve ty přípravy nebyly tak náročné a tolik lidí neodpadlo, teď je to opravdu drsné a myslím si, že to tak je dobře.

Stalo se Vám někdy, že by si pěstounka s dítětem opravdu nesesla, že by řekla, já tohle dítě prostě nedám?

Naštěstí ne. Samozřejmě stát se to může, ale okamžitě by ten pěstoun vypadl ze systému. Ale rozhodně by nebylo pro nikoho z nich dobré, pokud by to tam neladilo. Dovedu si to představit třeba u starších dětí, u miminek úplně ne.

Chtěla bych k tomu jen ještě říct, že obavy, které jsou i doteď, že to pěstoun dělá kvůli penězům, jsou zcela milné. Zas tak dobře placeni nejsou, o dítě pečují 24 hodin, nemají běžnou pracovní dobu. Mají zvýšené náklady, když navštěvují odborníky. Ty náklady mají s oblečením apod.